

Utvärdering av Läslyftet

Delrapport 12: Uppföljning av Läslyftets kvarstående effekter i gymnasieskolan ett och ett halvt år efter deltagande

Sara Carlbaum, Eva Andersson och Anders Hanberger

Umeå Centre for Evaluation Research
Evaluation Report, September 2019

Umeå Centre for Evaluation Research
Umeå University, Sweden

ISSN 1403-8056
ISBN 978-91-7855-153-8

© UCER, Sara Carlbaum, Eva Andersson och Anders Hanberger

Innehåll

Förord	5
1. Inledning.....	6
1.1 Läslyftet läsåret 2016/17	8
1.2 Läsanvisning.....	8
2. Rapportens underlag och analyser	9
2.1 Enkäter.....	9
2.2 Analys av enkätsvaren.....	12
3. Rektorerna om kvarstående effekter	16
3.1 Rektorerna om vad de gjort för Läslyftets fortsättning	16
3.2 Rektorerna om kvarstående effekter på undervisningskulturen.....	19
3.3 Rektorerna om kvarstående effekter på fortbildningskulturen	21
3.4 Rektorerna om kvarstående effekter på eleverna	23
3.5 Rektorerna om andra kvarstående effekter av Läslyftet.....	24
3.6 Rektorerna om erfarenheter av att arbeta med Läslyftet utan statsbidrag	25
3.7 Rektorerna om behov av fortsatt stöd och prioriterad fortbildning.....	26
3.8 Sammanfattning	26
4. Handedarna om kvarstående effekter.....	28
4.1 Handedarna om kvarstående effekter på fortbildningskulturen	28
4.2 Handedarna om kvarstående effekter på undervisningskulturen	34
4.3 Handedarna om kvarstående effekter på deras insikter, kunskaper och förmågor	36
4.4 Handedarna om kvarstående effekter på deras undervisning.....	38
4.5 Handedarnas övriga synpunkter	41
4.6 Sammanfattning	44
5. Lärarna om kvarstående effekter	46
5.1 Lärarna om kvarstående effekter på fortbildningskulturen och lärarnas egen kompetensutveckling	46
5.2 Lärarna om kvarstående effekter på deras insikter, engagemang mm	53
5.3 Lärarna om kvarstående effekter på undervisningen.....	58
5.4 Lärarna om kvarstående effekter på undervisningskulturen	64
5.5 Lärarna om kvarstående effekter på eleverna.....	68
5.6 Andra kvarstående effekter och övriga synpunkter från lärarna.....	72
5.7 Sammanfattning	74
6. Sammanfattande resultat.....	77
6.1 Målgruppernas samlade bedömning av Läslyftet under genomförandet	77
6.2 Målgruppernas bedömning av Läslyftets kvarstående effekter.....	78
6.3 Slutsatser och tolkning av resultaten	85

Referenser	90
Bilagor	91
Bilaga 1. Den nationella utvärderingens syfte och utvärderingsfrågor	91
Bilaga 2. Uppföljningsenkät till rektorer i Läslyftet läsåret 2016/17	92
Bilaga 3. Uppföljningsenkät till handledare i Läslyftet läsåret 2016/17	95
Bilaga 4: Uppföljningsenkät till gymnasielärare i Läslyftet läsåret 2016/17	101

Förord

Föreliggande rapport är den tolfte i en serie rapporter som presenterats inom ramen för den nationella utvärderingen av Läslyftet. Utvärderingen, som genomförs på uppdrag av Skolverket, undersöker avtryck och effekter av Läslyftet på bland annat kollegialt lärande och lärarnas undervisning för språk-, läs- och skrivutveckling. Utvärderingen genomförs av en grupp forskare vid Centrum för utvärderingsforskning (UCER), Umeå universitet, tillsammans med forskare vid Göteborgs, Karlstads och Oslo universitet.

I rapporten redovisas en analys av kvarstående effekter av Läslyftet ett och ett halvt år efter deltagande. Underlaget för rapporten är framförallt sex elektroniska enkäter som besvarats av rektorer, handledare och lärare i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som deltog i Läslyftet läsåret 2016/17. De första tre enkäterna besvarades under maj-juni 2017 och de tre uppföljningsenkäterna besvarades i januari 2019. Målgruppernas erfarenheter av Läslyftet läsåret 2016/17 presenterades i en tidigare rapport (Carlbaum, Andersson & Hanberger, 2017). Även föreliggande rapport har utarbetats av Sara Carlbaum, Eva Andersson och Anders Hanberger.

Rapporten kommer att, tillsammans med resultat från tidigare och kommande rapporter, ligga till grund för slutrapporten. Kort information om utvärderingen finns på UCER:s hemsida där också rapporten och tidigare rapporter kan laddas ner:

<https://www.umu.se/forskning/projekt/utvarderingen-av-laslyftets-huvudomgang/>

Umeå, oktober 2019

Anders Hanberger, anders.hanberger@umu.se

Projektledare för utvärderingen, Centrum för utvärderingsforskning, Umeå universitet

1. Inledning

Detta är den tolfte rapporten i en serie rapporter som presenteras från den nationella utvärderingen av Läslyftet. I en tidigare rapport har vi redovisat huvudmäns, rektorers, handledares och lärares erfarenheter av Läslyftet i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan under deltagandet läsåret 2016/17 (Carlbaum, Andersson & Hanberger, 2017). Den rapporten hade fokus på målgruppernas erfarenheter av hur Läslyftet genomfördes på skolorna och kortsiktiga effekter på kollegialt lärande, samarbete, undervisning och elevers språk-, läs- och skrivförmågor. I den här rapporten redovisas och analyseras tre målgruppers, rektorers, handledares och lärares ¹, erfarenheter av kvarstående effekter av Läslyftet ett och ett halvt år efter att de deltagit i Läslyftet med statsbidrag läsåret 2016/17. Det är alltså samma målgrupper, förutom huvudmännen, och samma urval inom dessa målgrupper, som studeras på nytt. En uppföljande enkät av huvudmännens erfarenheter av kvarstående effekter i samtliga skolformer redovisas i en särskild rapport.

Syftet med rapporten är att redovisa de kvarstående effekter av Läslyftet som målgrupperna lyfter fram ett och ett halvt år senare på kollegialt lärande, skolornas fortbildningskultur, undervisning och undervisningskultur samt på elevers språk-, läs- och skrivförmågor.

Ytterst syftar Läslyftet till att förbättra alla elevers språk-, läs- och skrivförmågor och skolresultat. Hur Läslyftet är tänkt att bidra till förbättrade skolresultat kan beskrivas i en tänkt effektkedja: Om handledare utbildas och handleder lärare genom minst två moduler för språk-, läs- och skrivutveckling förväntas lärarnas (a) *kompetens i språk-, läs- och skrivdidaktik* att öka och likaså (b) *kollegialt samarbete och lärande* kring språk-, läs- och skrivutveckling. Språkmedvetna och samarbetsinriktade lärare förväntas (c) utveckla ett *kvalitativt bättre språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt* i alla ämnen vilket i sin tur antas (d) förbättra *alla elevers läs- och skrivförmågor och lärande* och deras (e) *skolresultat*. Läslyftets aktiviteter syftar därmed till att utveckla undervisningskulturen och fortbildningskulturen samt till ett systematiskt kvalitetsarbete för språk-, läs- och skrivutveckling (Carlbaum m.fl., 2015; Skolverket, 2014; Utbildningsdepartementet, 2013). I denna uppföljningsrapport undersöker vi vad målgrupperna säger om Läslyftets kvarstående effekter på a-c och på undervisnings- och fortbildningskulturen samt det systematiska kvalitetsarbetet för språk-, läs- och skrivutveckling. Vi söker också efter andra effekter och konsekvenser av Läslyftet som vi kunnat upptäcka i materialet, samt förklaringar till effekter. Som framgår av utvärderingens övergripande syfte och frågor (bilaga 1) kommer utvärderingen inte att undersöka effekter på elevers skolresultat utan enbart lärares och rektorers bedömningar av effekter på elevers språk-, läs- och skrivutveckling och lärande.

Begreppet "effekter" används i rapporten för förändringar och påverkan som kan kopplas till Läslyftet och syftar inte på kausala samband. En effekt av Läslyftet kan till exempel

¹ I föreliggande rapport används genomgående beteckningen "lärare" för alla som deltar i Läslyftet och inte är handledare eller rektorer. Även skolbibliotekarier räknas som lärare.

vara att lärarna säger att de upplever att deras insikter om språkets betydelse i alla ämnen ökat, att deras engagemang för att främja läsförmågan ökat eller att de i högre grad än tidigare planerar undervisningen tillsammans med sina kollegor. Andra effekter som kan framträda är till exempel att huvudmän och rektorer uppger att de utbildat fler handledare än vad som täcks av statsbidraget (spinn-off-effekt) eller att Läslyftet inneburit att annan utveckling av undervisningen har fått stå tillbaka (undanträngnings-effekt). Effekter som vi identifierat under läsåret 2016/17, utifrån målgruppernas svar, benämns i rapporten som effekter under genomförandet och på kort sikt. Med kvarstående effekter avses i detta sammanhang effekter som finns kvar efter avslutad kompetensutveckling. I den här rapporten undersöks kvarstående effekter av Läslyftet ett och ett halvt år efter deltagandet med statsbidrag.

När uttrycket "fortsätta arbeta med Läslyftet" används i rapporten avses att handledare och/eller lärare fortsätter arbeta med Läslyftet i enlighet med fortbildningsmodellen eller friare, antingen individuellt eller tillsammans med kollegor. Friare användning kan till exempel vara att lärare och handledare arbetar med en modul i långsammare takt eller med vissa delar av en modul eller bara vissa moment i kompetensutvecklingsmodellen. Friare kan också innebära att en enskild lärare läser om och använder texter eller tips från en modul.

Begreppen "undervisningskultur" och "fortbildningskultur" används i rapporten i enlighet med hur Skolverket använder begreppen. En utvecklad undervisningskultur innebär, enligt Skolverket, att lärare kontinuerligt planerar mer tillsammans och systematiskt prövar, dokumenterar och utvärderar olika didaktiska strategier och undervisningsaktiviteter. En utvecklad fortbildningskultur innebär ett kollegialt lärande där grupper av lärare regelbundet tar sig an relevanta forskningsresultat, diskuterar dessa och utarbetar strategier för att omsätta lärdomarna i undervisningen. Därmed blir såväl undervisningen som lärarnas kompetensutveckling en del av det systematiska kvalitetsarbetet (Skolverket 2014). Det betyder förenklat att en undervisningskultur kan kännetecknas av att lärare arbetar på egen hand eller att de planerar och utvecklar undervisningen tillsammans. Läslyftet syftar till att utveckla undervisningskulturen i kollektiv riktning. En fortbildningskultur kan inriktas mot enskilda lärares fortbildningsbehov eller utgå från skolenhetens fortbildningsbehov. Läslyftet verkar för en fortbildningskultur där skolenhetens fortbildningsbehov prioriteras.

För kort information om utvärderingen och tillgång till tidigare rapporter se:

<https://www.umu.se/forskning/projekt/utvarderingen-av-laslyftets-huvudomgang/>

1.1 Läslyftet läsåret 2016/17

Under läsåret 2016/17 fanns 27 moduler att välja på i Läslyftet och i utvärderingens första och tredje delrapport har dessa analyserats (Roe & Tengberg, 2016; Roe & Tengberg, 2017). Tio av dessa riktade sig till deltagare i gymnasieskolan medan det för deltagare i gymnasiesärskolan fanns två moduler².

Enligt uppgifter till Skolverket hösten 2016 deltog 2343 lärare på 262 gymnasieskolor i Läslyftet under läsåret 2016/17. Totalt har 132 huvudmän deltagit med lärare på gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan under läsåret 2016/17, varav 82 offentliga och 31 enskilda huvudmän.

1.2 Läsanvisning

Rapporten har strukturerats efter hur de tre målgrupperna erfarit och bedömt Läslyftets kvarstående effekter. I nästa kapitel redogörs för rapportens underlag, metoder och analyser. Därefter följer tre kapitel där rektorernas, handledarnas och lärarnas erfarenheter av Läslyftet presenteras i nämnd ordning. I det avslutande kapitlet sammanfattas och jämförs målgruppernas bedömningar av kvarstående effekter och där dras slutsatser om vilka kvarstående effekter som målgrupperna och vi har kunnat se av Läslyftet i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan efter deltagandet läsåret 2016/17.

I bilaga 1 redovisas utvärderingens övergripande syfte och utvärderingsfrågor. I tre tabellbilagor redovisas de frågor som ställdes i uppföljningsenkäterna till målgrupperna och svaren i procent på enkätfrågor med fasta svarsalternativ.

² Från enkäternas fritextsvar framkommer dock att en del lärare i gymnasiesärskolan deltog i grupper med lärare i gymnasieskolan och de har således arbetat med moduler riktade till gymnasieskolan.

2. Rapportens underlag och analyser

Rapporten bygger framförallt på de svar som respondenter från olika målgrupper i Läslyftet lämnat i en uppföljande enkät. Uppföljningsenkäten skickades ut i januari 2019, ett och ett halvt år efter att Läslyftet slutförts med statsbidrag. Den första enkäten skickades ut under perioden maj-juni 2017. Resultaten från den första enkäten redovisas i en tidigare delrapport (Carlbaum, Andersson & Hanberger, 2017)

2.1 Enkäter

I början av januari 2019 skickades tre webbaserade uppföljningsenkäter ut, en till vardera av de tre målgrupperna: rektorer, handledare och lärare.³

2.1.1 Enkät till rektorer

Den första enkäten skickades ut till samtliga rektorer på de enheter i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som deltog i Läslyftet verksamhetsåret 2016/17, dock inte till rektorer som deltog i en av våra fallstudier. Totalt skickades den till 249 rektorer och besvarades av 59 procent av dessa. Eftersom det idag är stor omsättning av personer som innehar en skolledande funktion som rektor eller biträdande rektor valde vi att enbart skicka ut uppföljande enkäter till rektorer som fortfarande arbetade på samma skolenhet som under genomförandet av Läslyftet 2016/17. Den uppföljande enkäten till rektorer avser främst att utvärdera Läslyftets kvarstående effekter på skolnivå, och inte vad rektorerna personligen fått ut av Läslyftet. Vi bedömde att de rektorer som fortfarande arbetade kvar på samma skolenhet bäst kunde uttala sig om Läslyftets kvarstående effekter och vad Läslyftet har bidragit med på skolnivå. Vi bedömde att varken rektorer som hösten 2018 arbetade på en annan skolenhet eller nya rektorer på de utvalda skolenheterna kunde bidra med den informationen. Nya rektorer har inte samma möjlighet att bedöma förändringar på skolan och i lärarnas undervisning, om inte dessa rekryterats internt, vilket vi inte hade möjlighet att ta reda på. Skolenheter med nya rektorer uteslöts således ur urvalet och den uppföljande enkäten skickades ut till 180 rektorer. 122 rektorer besvarade uppföljningsenkäten vilket motsvarar en svarsfrekvens på 68 procent, vilket är en något högre svarsfrekvens än för den första enkäten (59%). 24 procent av de rektorer som svarade arbetade på fristående gymnasieskolor och 76 procent på offentliga gymnasieskolor. Fem procent av de rektorer som svarade var rektorer för gymnasiesärskolor. Åtta av 122 rektorer plockades bort för att de inte arbetade på samma skolenhet som under läsåret 2016/2017 och därför endast hade besvarat den första frågan som löd: "Arbetar du idag som rektor på samma skolenhet som under läsåret 2016/17?" (F1, Bilaga 2)⁴. Procenttalen i rapporten är därmed beräknade på 114 svar.

En bortfallsanalys gjordes som visar att det inte fanns någon skillnad i svarsfrekvens mellan rektorer från fristående gymnasieskolor och offentliga gymnasieskolor. En tänkbar förklaring till bortfallet i stort är att rektorer som inte varit så involverade i Läslyftet

³ Uppföljningen av målgruppen huvudmän i Läslyftet redovisas i en särskild rapport.

⁴ F1 står för fråga 1 i enkäten.

när det genomfördes 2016/17, och då inte besvarade den första enkäten, kan vara mindre benägna att besvara uppföljningsenkäten. En annan tänkbar orsak kan vara att de rektorer vars skolenheter inte, på ett eller annat sätt, har fortsatt att arbeta med Läslyftet inte har något intresse av att fylla i uppföljningsenkäten. Detta skulle kunna medföra att de resultat vi får från rektorernas svar kan vara något mer positiva till Läslyftet än urvalet. Ser vi till hur de svarat på frågan om vilka fortbildnings- och utvecklingsområden som de prioriterar idag finns dock ingen tendens till att de skulle prioritera fortbildning kopplat till Läslyftet. Nio av tio rektorer uppgav att de idag prioriterar andra fortbildnings- och utvecklingsområden mer än språk-, läs- och skrivutveckling. Nästan två av tio (18%) svarade att de behöver fortsatt stöd från Skolverket för att kunna arbeta vidare med Läslyftet vilket är 34 procentenheter färre än som uppgav det i första enkäten (signifikant skillnad). Dessa svar tyder inte på att de som besvarade uppföljningsenkäten är mer positiva till Läslyftet än de som besvarade den första enkäten. Nästan alla som besvarade den första enkäten var "mycket positiva" eller "positiva" till Läslyftet under genomförandet och det är osannolikt att de som besvarade uppföljningsenkäten skulle vara mer negativa till Läslyftet jämfört med de som inte besvarade någon av enkäterna. Det avtagande intresset för Läslyftet tolkar vi främst kopplat till att rektorerna har flyttat fokus efter deltagandet i Läslyftet och därefter anser att annan kompetensutveckling är mer motiverad att satsa på. Vi bedömer sammantaget att de rektorer som besvarat uppföljningsenkäten är representativa för de som deltagit i Läslyftet.

2.1.2 Enkät till handledare

Uppföljningsenkäten skickades ut till de 249 handledare som fick möjlighet att svara på den första enkäten vilket var samtliga som enligt uppgift var handledare i gymnasie- och gymnasiesärskolan läsåret 2016/17, dock ej till de handledare som deltog i en av utvärderingens fallstudier. 199 av dessa besvarade den första enkäten. Två handledare hörde av sig efter utskicket av uppföljningsenkäten och meddelade att de inte hade varit handledare läsåret 2016/17 och dessa uteslöts därmed. 164 besvarade uppföljningsenkäten vilket motsvarar en svarsfrekvens på 66 procent. Ser vi enbart till de som besvarade den första enkäten så var svarsfrekvensen i uppföljningen 82 procent. Det mesta av bortfallet var alltså ett bortfall redan i den första enkäten där en stor andel också bestod av handledare som inte kunde nås.

En bortfallsanalys genomfördes som inte visade några systematiska skillnader i svarsfrekvens mellan handledare som deltagit med statsbidrag om 10 eller 20 procents nedsättning i undervisningstid. Samtliga åtta handledare tillhörande gymnasiesärskolor besvarade också enkäten. Handledare tillhörande enskilda huvudmän svarade i lägre grad än de som tillhörde offentliga huvudmän och så gjorde även handledare som arbetat kort tid i skolan 4-9 år medan de som arbetat längre än 16 år svarade i högre grad. När svaren i uppföljningsenkäten kontrolleras mot dessa bakgrundsvariabler finner vi inga genomgående signifikanta skillnader mellan handledare tillhörande enskilda eller offentliga huvudmän eller hur länge de arbetat som lärare. Vi bedömer därför att dessa skillnader i svarsfrekvenser inte medför några större skevheter i resultaten. Det finns dock en möjlighet att de som besvarade uppföljningsenkäten i högre grad är handledare som har fortsatt att arbeta som handledare i Läslyftet eller andra kompetensutvecklingsinsatser.

2.1.3 Enkät till lärare

Uppföljningsenkäterna skickades ut till samma lärare i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som fick den första enkäten, det vill säga till samtliga deltagande lärare på de gymnasieenheter som deltog i Läslyftet med statsbidrag läsåret 2016/17 (dock ej till de lärare som deltog i en av utvärderingens fallstudier). Även de som inte besvarade den första enkäten fick möjlighet att svara på den uppföljande enkäten. Ingen av dessa besvarade dock uppföljningsenkäten.

Uppföljningsenkäten skickades till 2188 lärare varav 97 var lärare i gymnasiesärskolan. 1217 lärare hade besvarat den första enkäten medan uppföljningsenkäten besvarades av 916 lärare varav 45 var lärare i gymnasiesärskolan. Det motsvarar en svarsfrekvens på 42 procent av hela utskicket. Ser man enbart till de som besvarade den första enkäten så var svarsfrekvensen i uppföljningen 75 procent. Det mesta av bortfallet var alltså ett bortfall redan i den första enkäten för såväl lärare i gymnasieskolan som för lärare i gymnasiesärskolan och det fanns inga systematiska skillnader i bortfallet mellan lärare från gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan.

En bortfallsanalys visar att det inte heller fanns några systematiska skillnader i bortfallet mellan lärare från fristående respektive offentliga gymnasieskolor. Av de som besvarade uppföljningsenkäten arbetade knappt två av tio (19%) för enskilda huvudmän (motsvarande siffra för hela urvalet var 22%, det vill säga en något högre andel). Även bland de som besvarade den första enkäten hade knappt två av tio (18%) enskilda huvudmän.

Bortfallet har heller inte några systematiska skillnader när det gäller elevsammansättningen på lärarnas skolenheter. Av gymnasielärarna i uppföljningsenkäten arbetade drygt en av tio lärare (13%) på skolenheter där hälften eller mer än hälften av eleverna hade utländsk bakgrund (motsvarande siffra för hela urvalet var 14%⁵, vilket också var fallet för de som besvarade den första enkäten). Knappt hälften (47%) arbetade på skolenheter där hälften eller mer än hälften av eleverna hade minst en förälder med högskoleutbildning (motsvarande siffra i hela urvalet var 45%⁶ och andelen i den första enkäten var 46%).

Det är dock viktigt att påpeka att eftersom vi har utgått från uppgifter om skolenheter från Skolverkets statistik så speglar siffrorna inte nödvändigtvis den faktiska elevsammansättning som de deltagande lärarna mötte. I gymnasieskolan finns det stora skillnader, inte bara mellan skolor, utan främst mellan olika program. Lärare på större gymnasieskolor kan därmed möta elever från flera olika program. Tyvärr har vi inte kunnat genomföra en bortfallsanalys utifrån vilka ämnen lärarna undervisar i eftersom dessa förhandsuppgifter varit alltför osäkra och svår använda.

En mycket hög andel lärare, mer än nio av tio (95%), av de som besvarade uppföljningsenkäten arbetade kvar på samma skolenhet som de gjorde läsåret 2016/17, det vill säga på den skolenhet där Läslyftet genomfördes. Drygt sex av tio (63%) hade arbetat fler än 10 år, drygt två av tio (22%) hade arbetat mellan sex och tio år och knappt två av tio (15%) hade arbetat fem år eller färre. Här har vi inga siffror för hela urvalet men siffrorna för de

⁵ Denna uppgift saknades för 124 av de 2188 skolenheterna i urvalet.

⁶ Denna uppgift saknades för 95 av de 2188 skolenheterna i urvalet.

som besvarade den första enkäten skiljer sig nästan inte alls från ovanstående. Det finns alltså inget systematiskt bortfall i detta avseende heller mellan de som besvarade enbart den första respektive båda enkäterna.

Det är heller inte så att de som sammantaget var "ganska" eller "mycket positiva" till Läslyftet i den första enkäten har svarat i högre utsträckning på uppföljningsenkäten än de som var mindre positiva. Det vi inte vet är om de som inte har svarat på någon av enkäterna var mer eller mindre nöjda än de som svarade.

2.2 Analys av enkätsvaren

För att beskriva, förstå och förklara kvarstående effekter, uteblivna effekter och skillnader mellan grupper med olika förutsättningar har vi analyserat svaren i uppföljningsenkäten genom korrelationsanalys/korstabulering mellan olika bakgrundsvariabler (dels uppgifter från Skolverket, till exempel huvudman och dels målgruppernas svar och bedömningar på de enkätfrågor som avser att fungera som bakgrundsvariabler, till exempel tidigare undervisningskultur och uppfattningar om de haft tillräckligt med tid för genomförandet) och effektvariabler (t.ex. lärarnas bedömning av Läslyftets bidrag till deras kunskaper och insikter eller en förändrad undervisningskultur) (se avsnitt 2.2.1, 2.2.2 och 2.2.3). Vi har då använt oss av Pearsons Chi2-test där gränsvärdet $p < 0,05$ används för statistiskt signifikanta resultat. I rapporten redovisas endast skillnader som faller inom ramen för gränsvärdet. Om inga signifikanta skillnader uppmäts redovisas alltså inte dessa resultat i rapporten.

Vi har också undersökt förändringar i svaren (på samma och liknande frågor) från rektorer, handledare och lärare som svarat på båda enkäterna. Vi har jämfört hur de svarade på de första enkäterna (i slutet av Läslyftets genomförande, i maj-juni 2017) och hur de svarade ett och ett halvt år efter att deras första deltagande i Läslyftet med statsbidrag avslutats (januari 2019). Dessa jämförelser kan antingen visa på att effekterna har avtagit vid tidpunkt två, det vill säga att Läslyftet kan ha bidragit till en förändring under Läslyftets genomförande men att denna förändring/effekt har minskat. Effekterna kan också ha ökat vid tidpunkt två, det vill säga att Läslyftet kan ha bidragit till att målgrupperna nu upplever mer förändringar än vad de gjorde i den första enkäten.

Vi har anpassat flera av frågorna som ställdes i den första enkäten så att de blir logiska och möjliga att besvara efter ett och ett halvt år. Det är då inte möjligt att signifikanspröva svaren utan här har vi tolkat om svaren tyder på en ökad, oförändrad eller minskad effekt av Läslyftet. I de fall frågorna är identiskt ställda och om förändringarna på dessa frågor är signifikanta redovisas detta. När vi har prövat korrelationen mellan hur målgrupperna svarade på effektfrågorna i den första enkäten (maj-juni 2017) och på samma effektfrågor i uppföljningsenkäten (januari 2019) har vi använt McNemars test. Även i analyser mellan de två tidpunkterna har gränsvärdet $p < 0,05$ använts för statistiskt signifikanta resultat.

Vi hade för avsikt att kontrollera för skolformerna gymnasieskola och gymnasiesärskola samt om deltagarna arbetade som skolbibliotekarier bland respondenterna, men andelen svarande som tillhörde dessa grupper var för få för dessa analyser. Dessa deltagares svar

ingår hädanefter alltid i den samlade resultatredovisningen av enkätmaterialen för gymnasieskolan om annat inte framkommer.

Vi har även genomfört korrelationsanalyser för att jämföra olika målgruppers svar i gymnasieskolan och korrelationsanalyser för att jämföra svaren i gymnasieskolan med svaren i grundskolan där alltså svaren från deltagare i gymnasieskolan ingått i svaren för gymnasieskolan och svaren från deltagare i grundskolan ingått i svaren för grundskolan. Även för dessa analyser har vi använt oss av Pearsons Chi2-test där gränsvärdet $p < 0,05$ används för statistiskt signifikanta resultat. I rapporten anges om skillnaderna är signifikanta, det vill säga om de faller inom ramen för gränsvärdet.

2.2.1 Analyser av svaren i rektorsenkäten

Korrelationsanalyser har utförts mellan:

bakgrundsvariablerna:

- huvudman
- andel lärare som deltog i Läslyftet på skolenheten 2016/17 (F3 i den första enkäten)
- om lärarna planerade och genomförde undervisningen tillsammans innan Läslyftet (F14 i den första enkäten)
- om lärarna utformade undervisningen tillsammans med skolbibliotekarier innan Läslyftet (F14 i den första enkäten)
- vad rektor gjort i sin roll som rektor läsåret 2016/17 (F20 i den första enkäten)

och följande *effektvariabler* (baserat på rektorernas svar och bedömningar):

- elevers språk-, läs- och skrivförmågor (F7 i uppföljningsenkäten)
- rektors prioritering av språk-, läs- och skrivutveckling i sitt pedagogiska ledarskap (F5 i uppföljningsenkäten)
- lärares engagemang, samtal och undervisningskulturen (F6 i uppföljningsenkäten)
- systematiska kvalitetsarbetet, fortbildningen mm (F8 i uppföljningsenkäten)

2.2.2 Analyser av svaren i handledarenkäten

Korrelationsanalyser har utförts mellan:

bakgrundsvariablerna:

- huvudman
- vilken procents nedsättning i tjänst som handledarna hade
- antal arbetade år i skolan
- handledarnas behörighet och anställning (F1 i den första enkäten)
- handledarnas tidigare erfarenheter (F2 i den första enkäten)
- bedömning av handledarutbildningen (F5 i den första enkäten)
- om handledarna haft tillräckligt med tid (F6 i den första enkäten)
- handledarnas bedömning av tempot (F8 i den första enkäten)
- vilka lärare handledarna handledde (F9, 10 och 11 i den första enkäten)
- vad handledarna gjort i sin roll som handledare (F13 och F14 i den första enkäten)

- om rektor skapat goda förutsättningar (F37 i den första enkäten)
- om handledarna handlett samma eller andra lärare hösten 2018 (F7 i uppföljningsenkäten)

och följande *effektvariabler* (baserat på handledarnas svar och bedömningar):

- om handledarna fortsatt att handleda efter läsåret 2016/17 (F1 och F2 i uppföljningsenkäten)
- om handledarna haft en roll som handledare utanför Läslyftet (F9 i uppföljningsenkäten)
- hur handledningen har sett ut för dem som fortsatt handleda hösten 2018 (F4-F8 i uppföljningsenkäten)
- Läslyftets bidrag till undervisningskulturen (F12 i uppföljningsenkäten)
- Läslyftets bidrag till handledarnas fortbildning och undervisningsplanering (F13 i uppföljningsenkäten)
- Läslyftets bidrag till handledarnas insikter med mera (F14 i uppföljningsenkäten)
- Läslyftets bidrag till handledarnas undervisning (F15 i uppföljningsenkäten)

2.2.3 Analyser av svaren i lärarenkäten

Korrelationsanalyser har utförts mellan:

bakgrundsvariablerna:

- huvudman
- ämne
- år i yrket (F2 i den första enkäten)
- om lärarna före Läslyftet hade deltagit i någon sammanhållen fortbildning om fler än fyra träffar i språk-, läs- och/eller skrivutveckling (F3a i den första enkäten)
- tempot i Läslyftet (F9 i den första enkäten)
- om lärarna vid genomförandet upplevde att de haft tillräcklig tid för de olika momenten i genomförandet av Läslyftet
- motivation till att påbörja Läslyftet (F5 i den första enkäten)
- handledarnas agerande under Läslyftet (F13 i den första enkäten)
- rektors agerande under Läslyftet (F14 i den första enkäten)
- lärarnas sammantagna bedömning av Läslyftet (F27 i den första enkäten)
- fortsatt med Läslyftet läsåret 2017/18 (F3 i uppföljningsenkäten)
- fortsatt med Läslyftet hösten 2018 (F4 i uppföljningsenkäten)

och följande *effektvariabler* (baserat på lärarnas svar och bedömningar):

- om lärarna fortsatt med Läslyftet läsåret 2017/18 (F3 i uppföljningsenkäten)
- om lärarna fortsatt med Läslyftet hösten 2018 (F4 i uppföljningsenkäten)
- Läslyftets bidrag till undervisnings- och fortbildningskulturen på skolan (F12 och F15 i uppföljningsenkäten)
- Läslyftets bidrag till lärarnas insikter, engagemang etc. (F13 i uppföljningsenkäten)
- Läslyftets bidrag till lärarnas undervisning (F14 i uppföljningsenkäten)
- Läslyftets bidrag till elevernas intresse och aktiviteter i relation till språk (F16 i uppföljningsenkäten)
- Läslyftets bidrag till elevernas språkutveckling (F17 i uppföljningsenkäten)

Utöver dessa korrelationsanalyser har korrelationer mellan vissa specifika frågor också testats, frågor som ansetts relevanta att undersöka för gymnasielärarna.

2.2.4 Analys av fritextsvar i enkäterna

Uppföljningsenkäterna till målgrupperna innehöll två öppna frågor på slutet där de kunde skriva in fritextsvar. I den ena frågan ombads rektorer, handledare och lärare att skriva i fritext om Läslyftet hade bidragit till några "andra kvarstående förändringar" än de som tagits upp i enkätens frågor med fasta svarsalternativ. Vid den andra fritextfrågan kunde målgrupperna skriva in "övriga synpunkter på Läslyftet". Utöver dessa båda frågor fanns det möjlighet att skriva in fritextsvar även på vissa andra frågor i de olika enkäterna. Fritextsvaren i enkäterna har använts som exemplifieringar och i tolkningen av de kvantitativa resultaten.

3. Rektorerna om kvarstående effekter

Rektorernas roll i Läslyftet är främst att skapa goda förutsättningar för att genomföra Läslyftet på skolenheten och att vara ett stöd för handledare och lärare, samt att följa upp Läslyftets genomförande. Efter att Läslyftet med statsbidrag avslutats på skolenheten kan rektorerna fortsätta stödja Läslyftet på ett eller annat sätt alternativt prioritera andra kompetensutvecklingar. Rektorerna har inte något formellt ansvar att skapa förutsättningar för att Läslyftet ska fortsätta, men de har ett fortlöpande ansvar att främja språk-, läs- och skrivutveckling som en del av sitt generella uppdrag som pedagogiska ledare. Om de rektorer som deltagit med skolenheter i Läslyftet fortsätter att skapa goda förutsättningar så att handledare och lärare kan fortsätta arbeta med Läslyftet kan det ses som en kvarstående effekt av Läslyftet på skolenheten. Andra kvarstående effekter på skolenheten, som redovisas i detta kapitel, är rektorernas bedömningar av effekter på undervisningskulturen, på elevers språk-, läs- och skrivförmågor och på fortbildningskulturen.

Först redovisas vad rektorerna gjort i sin roll som rektor i Läslyftet hösten 2018. Detta jämförs med vad de gjorde under genomförandet läsåret 2016/17. Därefter undersöks vilka kvarstående effekter som framträder av Läslyftet ett och ett halvt år efter genomförandet. Rektorerna fick också ange vilka behov de har av fortsatt stöd från Skolverket och om, och i så fall vilka, andra fortbildnings- och utvecklingsområden än språk-, läs- och skrivutveckling som prioriteras på skolenheten idag. Dessutom redovisas rektorernas svar på två öppna frågor, dels om deras erfarenheter av att arbeta med Läslyftet utan statsbidrag, dels övriga synpunkter på Läslyftet. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av kvarstående effekter.

I kapitlet redovisas endast signifikanta skillnader mellan bakgrundsvariabler och effektvariabler. När jämförelser görs mellan svaren i den första enkäten och i uppföljningsenkäten ett och ett halvt år senare, mellan målgrupper i gymnasieskolan, och mellan målgrupperna i gymnasieskolan och grundskolan anges om dessa skillnader är signifikanta eller inte.

3.1 Rektorerna om vad de gjort för Läslyftets fortsättning

Hur rektorerna väljer att använda lärarnas kompetensutvecklingstid och vad de gör i sin roll som rektor påverkar om och hur Läslyftet kan fortsätta på skolenheterna. I vilken utsträckning har Läslyftet fortsatt på de skolor som deltog läsåret 2016/17? Två likalydande frågor ställdes om rektors roll i Läslyftet i den första enkäten och i uppföljningsenkäten. I uppföljningsenkäten svarade knappt nio av tio (86%) att de under höstterminen 2018 "betonat betydelsen av elevers språk-, läs- och skrivutveckling i alla ämnen" vilket i stort sett är samma andel som under genomförandet. I uppföljningsenkäten svarade sex av tio (60%) att de, i sin roll som rektor i Läslyftet, "följt upp elevernas språk-, läs- och skrivutveckling" vilket är signifikant fler jämfört med hur de svarade under genomförandet. Det framgår inte om rektorerna gjort någon specifik uppföljning av Läslyftets effekter på eleverna. Ökningen kan lika väl bero på att fler rektorer börjat följa

upp elevers språk-, läs- och skrivutveckling generellt. I fritextsvaren finns inga kommentarer om att rektorer specifikt följt upp Läslyftets effekter på elever.

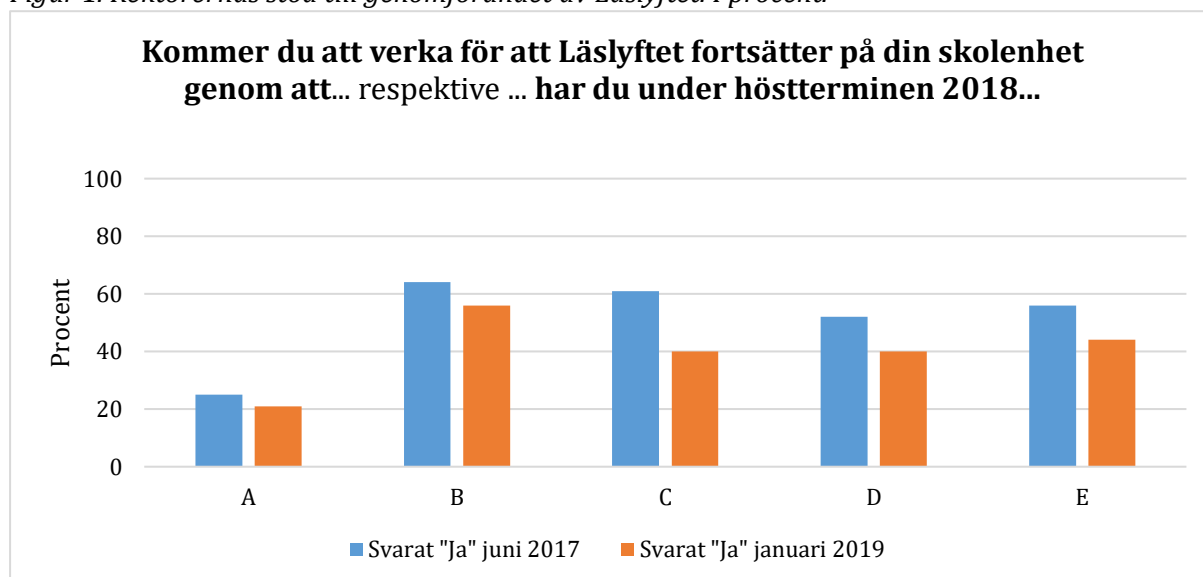
Några nya frågor ställdes också i uppföljningsenkäten om vad rektor gjort i sin roll som rektor kopplat till Läslyftet höstterminen 2018 (F2). Nio av tio (89%) svarade "ja" på frågan om de "uppmanat lärare att använda undervisningsmetoder i språk-, läs- och skrivutveckling som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet". Två av tre (66%) svarade att de "främjat skolbibliotekarier och lärares samarbete" vilket de också förväntas göra eftersom skolbibliotekarierna har en viktig roll i Läslyftet⁷.

Knappt hälften av rektorerna (45%) uppgav att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag "prioriterar språk-, läs- och skrivutveckling i sitt pedagogiska ledarskap". Jämförs svaren med hur stor andel av grundskolerektorerna (70%) som använde svarsalternativet "i stor utsträckning" på samma fråga är det klart färre. Vidare uppgav drygt hälften av gymnasierektorerna (53%) att de hade uppmanat lärare att använda Läslyftets material, men när vi undersöker vad de faktiskt gjort för att underlätta Läslyftets fortsättning, inklusive att använda läslyftsmaterial, har de gjort mindre än vad de avsåg göra under läsåret då Läslyftet genomfördes.

Figur 1 redovisar hur rektorerna svarade på vad de avsåg att göra i sin roll som rektor kopplat till Läslyftet efter deltagandet läsåret 2016/17 (F24) och vad de sedan gjorde hösten 2018 (F3).

⁷ Skolbibliotekariernas roll i Läslyftet och de önskade effekterna av deras medverkan uttrycker Skolverket i form av en så kallad verksamhetslogik. Bland annat ska skolbibliotekarierna få "ökade insikter om sin betydelse för elevernas lärande och läsintresse" och få "erfarenheter av samverkan med lärare i planering av undervisningen". Övriga målgrupper förväntas också få ett mervärde av deras medverkan, främst lärare. Skolbibliotekariernas medverkan förväntas leda till fortsatt samverkan med lärare och en kontinuerlig dialog dem emellan och likaså att undervisningen stärks avseende "användandet av skönlitteratur och sakprosa", "informationssökning och källkritik" samt "läsfrämjande aktiviteter". Rektorerna förväntas bland annat få ökad kunskap om hur de kan skapa förutsättningar för samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare. (*Verksamhetslogik skolbibliotekarier i Läslyftet*, 2017-11-06).

Figur 1. Rektorernas stöd till genomförandet av Läslyftet. I procent.

Antal svarande (siffrorna inom parentes avser den första enkäten): A:113 (107), B:113 (108), C:112 (110), D:111 (109), E:113 (110),

- A. Möjliggjort för lärare att arbeta med en modul per termin med A, B, C, D i samtliga åtta delar
- B. Möjliggjort för lärare att arbeta med Läslyftet, men tidsmässigt och innehållsligt friare (signifikant)
- C. Utsett handledare (befintliga eller nya) (signifikant)
- D. Gett tid för handledare (signifikant)
- E. Schemalagt mötestid för lärare att arbeta med modulerna⁸ (signifikant)

Två av tio rektorer (21%) svarade "ja" på att de under höstterminen 2018 "möjliggjort för lärare att arbeta med en modul per termin med A, B, C, D i samtliga åtta delar". Det är något färre än som avsåg göra det under genomförandet läsåret 2016/17. Omkring hälften av rektorerna har "möjliggjort för lärare att arbeta med Läslyftet, men tidsmässigt och innehållsligt friare" (56%), "utsett handledare (befintliga eller nya)" (40%), "gett tid för handledare" (40%) och "schemalagt mötestid för lärare att arbeta med modulerna" (44%). Jämförs dessa svar med hur de svarade i den första enkäten under genomförandet 2016/17 är det en lägre andel rektorer som gjort detta under höstterminen 2018 (mellan 4 till 19 procentenheter lägre andel). Skillnaderna i svaren mellan de två tidpunkterna är signifikanta för alla utom den första delfrågan. Jämfört med grundskolerektorerna är det en signifikant högre andel gymnasierectorer som möjliggjort för lärarna att arbeta friare med Läslyftet.

Omkring tre av tio rektorer har under höstterminen 2018 också informerat sig om "vilka nya språk-, läs- och skrivutvecklingsmoduler som finns på Skolverkets lärportal" (30%) och om "innehållet i någon/några språk-, läs- och skrivutvecklingsmoduler" (27%). Samtidigt har en betydligt högre andel, drygt sex av tio (63%), informerat sig om "vilka andra utvecklingsområden med moduler det finns på Skolverkets lärportal". Till detta kan läggas att nio av tio (90%) rektorer svarade "ja" på frågan "prioriteras andra

⁸ I den första enkäten var svarsalternativ E uppdelat på två: "Schemalägga mötestid för att nu deltagande lärare fortsätter arbeta med modulerna" och "Schemalägga tid för nya lärare att arbeta med modulerna". Medelvärdet för dessa båda svar redovisas för den första enkäten.

fortbildnings- och utvecklingsbehov mer än språk-, läs- och skrivutveckling på din skolenhet idag?”

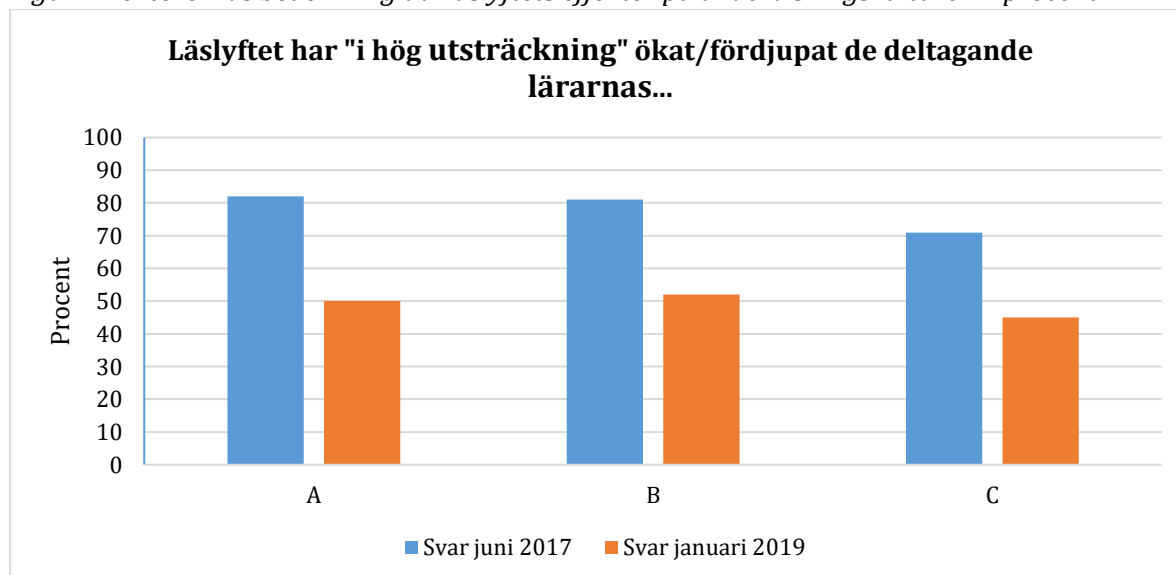
Sammanfattningsvis har de flesta rektorer fortsatt att betona betydelsen av språk-, läs- och skrivutveckling och knappt hälften av rektorerna prioriterar språk-, läs- och skrivutveckling i sitt pedagogiska ledarskap efter Läslyftet. Men få rektorer har möjliggjort för handledare och lärare att kunna fortsätta med Läslyftet enligt kompetensutvecklingsmodellen. Något fler rektorer har skapat förutsättningar för en friare fortsättning av Läslyftet. Hur mycket tid som rektorerna avsatt för handledare och schemalagd mötestid för lärare att arbeta med modulerna framgår inte. Resultaten visar också att rektorerna informerat sig om och visat större intresse för andra moduler än Läslyftets på Skolverkets lärportal hösten 2018 (F4) och de flesta rektorer prioriterar andra fortbildnings- och utvecklingsbehov hösten 2018 (F12).

3.2 Rektorerna om kvarstående effekter på undervisningskulturen

Vilka kvarstående effekter av Läslyftet framträder på undervisningskulturen? Rektorerna har ansvar för att leda det pedagogiska arbetet och följa upp hur det går och kan bedöma effekter av Läslyftet på undervisningskulturen för hela skolenheten. I kommande kapitel kommer även handledares och lärares bedömningar av effekter på undervisningskulturen att redovisas och sammantaget kommer det att ge en mångsidig bild av kvarstående effekter på undervisningskulturen.

För att få svar på rektorernas bedömningar av kvarstående effekter på undervisningskulturen ställdes ett antal likalydande frågor i båda enkäterna. Huvudfrågan var ”i vilken utsträckning uppfattar du att Läslyftet har ökat/fördjupat de deltagande lärarnas...” (F21 i den första enkäten respektive F6 i uppföljningsenkäten) följt av fem delfrågor. I figur 2 redovisar vi rektorernas bedömningar på de delfrågor som ställdes.

Figur 2 Rektorernas bedömning av Läslyftet effekter på undervisningskulturen. I procent.

Antal svarande (siffrorna inom parentes avser den första enkäten): A:94 (94), B:94 (94), C:94 (92)

- A. Engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen (signifikant)
- B. Pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling (signifikant)
- C. Allmänna pedagogisk-didaktiska samtal (signifikant)

Hälften av rektorerna svarade att lärarna hösten 2018 "i hög utsträckning" ökat/fördjupat sitt "engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen" (50%) och sina "pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling" (52%). Det är en betydligt lägre andel än som svarade så i den första enkäten. På delfrågan om "Läslyftet ökat/fördjupat lärarnas "allmänna didaktiska samtal" svarade knappt hälften (45%) "i hög utsträckning" som också är en betydligt lägre andel jämfört med hur de svarade under genomförandet läsåret 2016/17. Skillnaderna i svaren mellan de två tidpunkterna är signifikanta för alla tre delfrågorna. Det är också en signifikant lägre andel gymnasie-rektorer som svarade att lärarnas engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling ökat" "i hög utsträckning" jämfört med grundskolerektorer efter Läslyftet.

Därutöver svarade två av tio rektorer att Läslyftet bidragit till att lärare "i hög utsträckning" ökat/fördjupat "gemensam planering av undervisning som främjar elevernas språk-, läs- och skrivutveckling" (20%). Något fler (30%) uppgav att lärarna ökat/-fördjupat "gemensam planering av undervisning som främjar elevernas utveckling inom andra områden". Dessa två frågor ställdes bara i den andra enkäten.

Korrelationsanalyser visar att rektorer som hösten 2018 följt upp elevernas språk-, läs- och skrivutveckling och schemalagt mötestider för lärare att arbeta med modulerna samvarierar med att rektorerna bedömt att Läslyftet "i hög utsträckning" har ökat/fördjupat de deltagande lärarnas "engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen". Rektorerna som uppgav att de "betonat betydelsen av elevernas språk-, läs- och skrivutveckling i alla ämnen" och "uppmuntrat lärare att använda undervisningsmetoder i språk-, läs- och skrivutveckling som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet" och "schemalagt mötestider för lärare att arbeta med modulerna" samvarierar med att de uppgav att Läslyftet "i hög utsträckning" hade ökat/fördjupat de deltagande lärarnas "pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling".

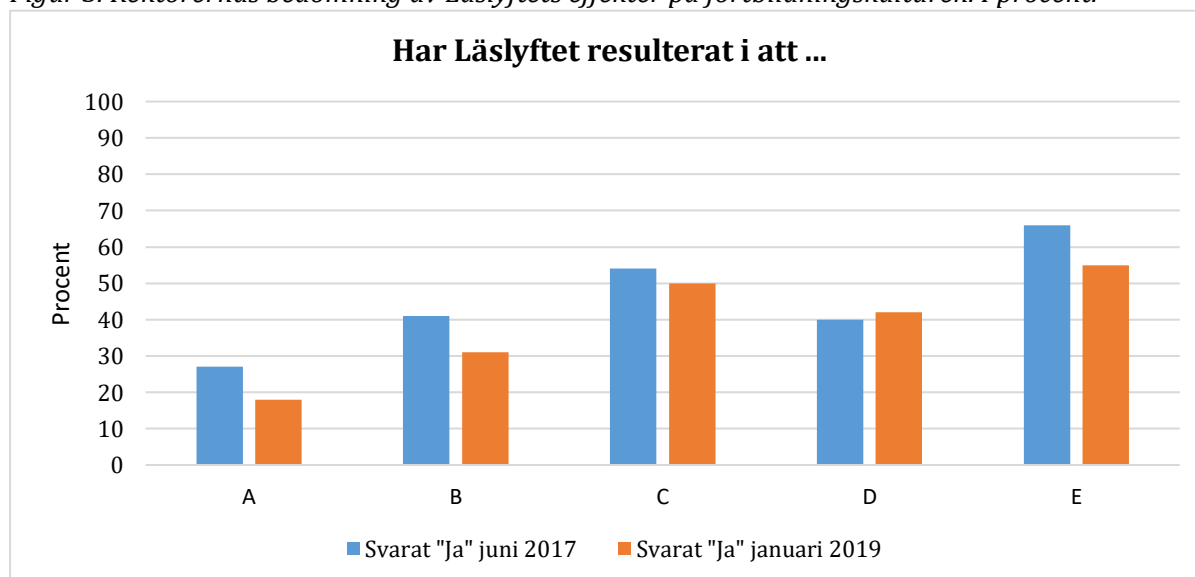
Rektorer som "uppmanat lärare att använda undervisningsmetoder i språk-, läs- och skrivutveckling som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet" var också mer benägna att svara att Läslyftet "i hög utsträckning" hade ökat/fördjupat de deltagande lärarnas "allmänna pedagogisk-didaktiska samtal".

Sammanfattningsvis visar resultaten att hälften av rektorerna bedömde att Läslyftet hösten 2018 "i hög utsträckning" ökat/fördjupat lärares "engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen", "pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling" och "allmän-didaktiska samtal". Två till tre av tio erfor en sådan effekt på lärares gemensamma planering som "främjar elevernas språk-, läs- och skrivutveckling" respektive "elevernas utveckling inom andra områden". Resultaten indikerar en kvarstående men avtagande effekt på undervisningskulturen. Som frågorna var ställda i uppföljningsenkäten har rektorerna gjort en sammanfattande bedömning av effekterna av Läslyftet som omfattar såväl genomförandet av Läslyftet som perioden efter, till och med hösten 2018. Därmed har sannolikt den kvarstående effekten överskattats något.

3.3 Rektorerna om kvarstående effekter på fortbildningskulturen

Vilka kvarstående effekter av Läslyftet har rektorerna kunnat se på fortbildningskulturen? I båda enkäterna ställdes ett antal likalydande frågor om vad Läslyftet bidragit till avseende fortbildningskulturen (F23 i den första enkäten och F8 i uppföljningsenkäten). Figur 3 redovisar hur rektorerna svarade på de delfrågor som ingick i frågan.

Figur 3. Rektorernas bedömning av Läslyftets effekter på fortbildningskulturen. I procent.

Antal svarande (siffrorna inom parentes avser den första enkäten): A:114 (112), B:114 (112), C:114 (112), D:114 (110), E:114 (111)

- A. Skolenheten har tillsatt ansvarig lärare för språk, läs-, och skrivutveckling (signifikant)
- B. Språk-, läs- och skrivutveckling har integrerats i det systematiska kvalitetsarbetet (signifikant)
- C. En fortbildningsmodell för kollegialt lärande har etablerats (signifikant)
- D. Kollegiala samtal har införts i fortbildningspolicy/plan
- E. Fortbildningen har inriktats mot gemensam kunskap och förhållningssätt (signifikant)

Nästan två av tio rektorer (18%) svarade att "skolenheten tillsatt en ansvarig lärare för språk-, läs- och skrivutveckling" och tre av tio (28%) att en sådan "redan fanns" tillsatt. Det är en lägre andel som svarat att "en ansvarig lärare tillsatts hösten 2018" och en något högre andel som svarat att en sådan "redan fanns" hösten 2018 jämfört med under genomförandet läsåret 2016/17. Det tyder på en kvarstående effekt på fortbildningskulturen. Jämfört med grundskolerektorer är det en signifikant lägre andel gymnasie- rektorer som svarade att en ansvarig lärare tillsatts efter ett och ett halvt år.

På frågan om "språk-, läs- och skrivutveckling har integrerats i det systematiska kvalitetsarbetet" svarade tre av tio (31%) rektorer "ja" ett och ett halvt år efter genomförandet, vilket är signifikant färre än under genomförandet läsåret 2016/17. Också på den frågan var det en lägre andel som svarade att detta "redan ingick" i det systematiska kvalitetsarbetet hösten 2018 jämfört med under genomförandet läsåret 2016/17. Vidare svarade hälften av rektorerna (50%) att en "fortbildningsmodell för kollegialt lärande har etablerats" hösten 2018 vilket är en signifikant lägre andel än under genomförandet. Det är också en signifikant lägre andel gymnasiektorer som svarade så jämfört med grundskolerektorer. Fyra av tio (42%) rektorer angav att "kollegiala samtal har införts i fortbildningspolicy/plan" vilket i stort sett är samma andel som under genomförandet läsåret 2016/17. Drygt hälften av rektorerna (55%) svarade "ja" på frågan om "fortbildningen har inriktats mot gemensam kunskap och förhållningssätt" hösten 2018, vilket är en signifikant lägre andel än under genomförandet. Svaren tyder sammantaget på en kvarstående effekt av Läslyftet på fortbildningskulturen. Skillnaderna i svaren mellan de två tidpunkterna är signifikanta för alla utom en delfråga.

Korrelationsanalyser visar att mycket av det som rektorer gjort för att stödja Läslyftet hösten 2018 samvarierar med de effekter rektorerna uppgett att Läslyftet haft, både på undervisnings- och fortbildningskulturen. Rektorerna som "utsett handledare" och "schemalagt mötestid för lärare att arbeta med modulerna" samvarierar med att "skolenheten tillsatt ansvarig lärare för språk-, läs- och skrivutveckling". Dessa insatser och många andra, bland annat om de "möjliggjort för lärare att arbeta tidsmässigt eller innehållsligt friare med Läslyftet", "betonat betydelsen av elevernas språk-, läs- och skrivutveckling i alla ämnen", "uppmanat lärare att använda undervisningsmetoder som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet", samvarierar med att "språk-, läs- och skrivutveckling har integrerats i det systematiska kvalitetsarbetet". Rektorerna som "uppmanat lärare att använda undervisningsmetoder som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet", "möjliggjort för lärare att arbeta tidsmässigt eller innehållsligt friare med Läslyftet", samt som bedömt att lärarna innan Läslyftet "diskuterade arbetssätt för att utveckla elevernas kunskaper" samvarierar också med att "en fortbildningsmodell för kollegialt lärande har etablerats". Rektorerna som svarat att de "betonat betydelsen av elevernas språk-, läs- och skrivutveckling i alla ämnen" och "uppmanat lärare att använda Läslyftets material" samvarierar likaså med att de uppgivit att "kollegiala samtal har införts i fortbildningspolicy/plan". De som svarat att de "betonat betydelsen av elevernas språk-, läs- och skrivutveckling i alla ämnen", "uppmanat lärare att använda undervisningsmetoder som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet", "möjliggjort för lärare att arbeta tidsmässigt eller innehållsligt friare med Läslyftet", "utsett handledare", "gett tid för handledare" och "schemalagt mötestider för lärare att arbeta

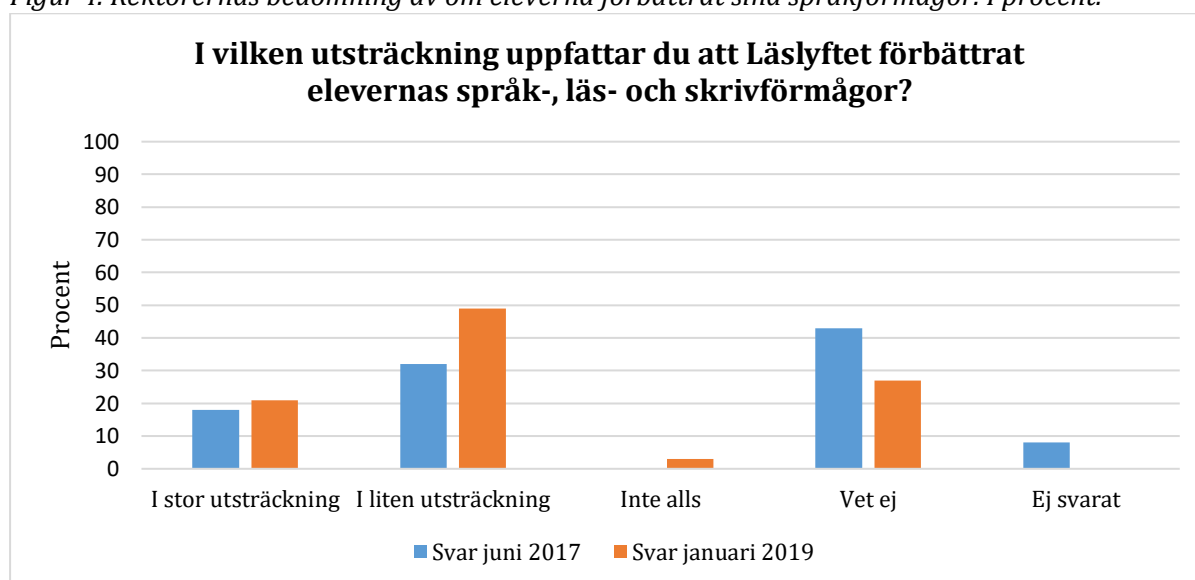
med modulerna” samvarierar med att ”fortbildningen har inriktats mot gemensam kunskap och förhållningssätt”.

Sammantaget tyder rektorernas svar på kvarstående effekter av Läslyftet på fortbildningskulturen men att de minskat något. Mycket av det som rektorerna svarat att de gjort för att underlätta och främja Läslyftet hösten 2018 samvarierar med effekter på fortbildningskulturen.

3.4 Rektorerna om kvarstående effekter på eleverna

I vilken utsträckning uppfattar rektorerna ”... att Läslyftet förbättrat elevernas språk-, läs- och skrivförmågor?” (F22 i den första enkäten och F7 i uppföljningsenkäten). Figur 4 redovisar hur rektorerna svarade i juni 2017 respektive i januari 2019.

Figur 4. Rektorernas bedömning av om eleverna förbättrat sina språkförmågor. I procent.

Antal svarande: juni 2017: 105, januari 2019:114

Två av tio rektorer (21%), som besvarat uppföljningsenkäten, bedömde att Läslyftet hösten 2018 ”i stor utsträckning” ”förbättrat elevernas språk-, läs- och skrivförmågor” och hälften (49%) svarade ”i liten utsträckning”. Några få rektorer (3%) använde svarsalternativet ”inte alls” och knappt tre av tio ”vet ej” (27%).

När svaren jämförs med hur rektorerna svarade under genomförandet läsåret 2016/17 visar det sig att de ser en viss ökad effekt på eleverna efter ett och ett halvt år. De som svarade ”i stor utsträckning” har ökat något men framförallt de som svarade ”i liten utsträckning”. Ökningen kan förklaras med att andelen rektorer som svarade ”vet ej” eller avstod från att svara i första enkäten har minskat ungefär lika mycket. Svaren kan tolkas som att många rektorer var osäkra på om Läslyftet haft effekter på elevernas språk-, läs- och skrivutveckling under genomförandet men efter ett och ett halvt år var majoriteten inte längre det. Det är också en signifikant lägre andel gymnasiektorer som svarade att Läslyftet ”i stor utsträckning” bidragit till att förbättra dessa förmågor hos eleverna jämfört med grundskolerektorer ett och ett halvt år efter Läslyftet.

3.5 Rektorerna om andra kvarstående effekter av Läslyftet

Var fjärde rektor svarade på den öppna frågan om "andra kvarstående effekter av Läslyftet". Flera av kommentarerna handlar om att läs- och skrivutvecklingen och kollegialt lärande har fått en central plats i alla ämnen och för alla lärare.

3.5.1 Ökat kollektivt ansvar för språk-, läs- och skrivutveckling

Deltagandet i Läslyftet har, enligt rektorerna, bidragit till ett ökat kollektivt ansvar för språk-, läs- och skrivutveckling och till "en bredare förståelse för elever med lägre förståelse inom språk, läs- och skriv och strategier att möta dessa elever". Så här uttrycker sig tre rektorer om insikten om allas ansvar att utveckla elevernas språk-, läs- och skrivförmågor i alla ämnen:

Personalen uttrycker att de fått ökad förståelse för språkutveckling och hur begreppsbyggnad stärker elevernas möjlighet till måloppfyllelse i olika ämnen/kurser.

Läslyftet har framförallt lyft många av våra yrkeslärare som har börjat tänka utifrån deras karaktärsämnen gentemot läsa-skriv. Men även våra ämneslärare så som eng, so och svenska har bett om att få gå ytterligare en gång.

Tidigare saknade de [läs yrkeslärarna] kunskap om hur de skulle kunna arbeta för att hjälpa sina elever att läsa, producera och förstå text. De ställer också högre krav nu på eleverna när det gäller hur de uttrycker sig i skrift. Tidigare tyckte de att det var språklärarnas uppgift att bevaka språket. Vi har gemensamt arbetat fram en miniminivå för hur skriven text ska se ut, text ska eleverna skriva hela meningar, använda storbokstav och punkt. I stort sett handlar det om att uppfylla kraven på E-nivå i kursen Svenska 1.

Som framgår av citaten framträder en effekt av Läslyftet på lärares insikter om vikten av att utveckla elevernas läs- och skrivförmågor i alla ämnen. Ett fortsatt ansvar för att fortsätta arbeta i Läslyftets anda framgår av några kommentarer där också förstelärare och handledare har fortsatt arbeta med språkutveckling bland annat i form av en forskningscirkel och en språkutvecklingsgrupp.

3.5.2 Kompetensutvecklingsmodellen används inom andra områden

Flera rektorer lyfte fram att arbetsmodellen som användes i Matematiklyftet och Läslyftet också används i kompetensutveckling inom andra områden. Följande citat ger exempel på detta:

Det didaktiska upplägget har använts som mall för andra utvecklingsområden ledda av förstelärare

Läslyftet (och mattelyftet) har inspirerat till att arbeta i denna form inom andra ämnesområden där det inte finns tillgängligt material utan vi får ta fram det själva

Vi kör detta läsår en egen modell som vi kallar D-lyftet (Didaktiklyftet) med utgångspunkt i Läslyftets moduler och struktur. Vi arbetar dock friare kring detta där olika grupper arbetar med utvecklingsområden inom sina ämnen, främst med digitalisering.

Citaten exemplifierar att en fortbildningskultur skapats eller förstärkts som ett resultat av Läslyftet där material på Skolverkets lärportal används för fortsatt fortbildning med Matematiklyftets och Läslyftets kompetensutvecklingsmodell som grund.

3.5.3 Fler lärare pratar med varandra

En effekt som lyfts fram av rektorer där läslyftsgrupperna varit organiserade med lärare från olika arbetslag är att Läslyftet bidragit till att fler lärare lärt känna varandra och nu för samtal med varandra.

Lärare som tidigare endast kände varandra pratar nu med varandra då vi indelade oss i tvärgrupper, dvs andra grupper än befintliga programarbetslag och ämneslag. Lärarna fick tillfälle att prata med varandra utifrån en strukturerad modell. ... Lärare inser kollektivt att det är TILLSAMMANS som vi gör verklig skillnad för eleverna.

Vi har använt Läslyftsmoduler för flera grupper av lärare, i grupper med blandning av yrkeslärare och svensklärare. Detta för att hitta gemensamma angreppssätt för att stötta studerande.

3.5.4 Förklaringar till varför användning och effekter av Läslyftet minskat

En huvudförklaring som framkommer i kommentarer till varför Läslyftet inte fortsatt och till minskade effekter är att andra kompetensutvecklingar fått företräde. Så här uttryckte sig några rektorer om detta:

På grund av införandet och implementeringen av både Bygga svenska och Skolplattformen har dessa två utvecklingsområden varit prioriterade de två senaste åren och vi har inte haft möjlighet att fortsätta med fler Läslyftsmoduler. Den största behållningen av Läslyftet är den systematiska arbetsmodellen som är användbar inom allt utvecklingsarbete.

Att genomföra så många moduler på ett läsår gör att annat arbete blir lidande. Gäller alla statsbidragslyft. Halvfart borde vara möjligt även då statsbidrag utgår. Eftersom vi alltid försöker ha gemensam kompetensutveckling med alla lärare (undantag matematiklyft) går i stort sett all gemensam lärartid till för att genomföra sådana satsningar. Vi blev tvungna att prioritera ner tex samplanering av kurser inom de olika programmen och fick till och med en anmärkning av skolinspektionen i en kvalitetsgranskning att vi försummat detta arbete.

Komplexa förutsättningar i skolorganisationen har bidragit till att andra prioriteringar gjorts främst. Däremot kvarstår grunden med språkutvecklingsarbete och sambedömningar mellan kollegor med bas i modulerna som prövats.

En annan förklaring dels till att Läslyftet inte kunnat fortsätta, dels till minskade effekter av Läslyftet är förändringar i skolans vardag:

Läslyftet i sig är en mycket bra satsning, vi har dock "tappat bort" satsningen något pga personalomsättning och andra prioriteringar. Detta har dock med lokala förutsättningar att göra snarare än behovet och kvaliteten i Läslyftets material.

Citaten exemplifierar att annan kompetensutveckling har prioriterats efter Läslyftet och att detta och faktorer i skolans vardag till exempel personalomsättning kan förklara att Läslyftet inte fortsätter och att effekterna avtar.

3.6 Rektorerna om erfarenheter av att arbeta med Läslyftet utan statsbidrag

De som fortsatt arbeta med Läslyftet utan statsbidrag enligt kompetensutvecklingsmodellen (F14), som två av tio uppgav att de gjort höstterminen 2018, framhåller att det går att arbeta med Läslyftet utan statsbidrag men att det är svårare och påverkar tempot. Rektorer som pekar på ekonomiska hinder nämner följande:

Svårt att hitta ekonomin för den som ska handleda.

Vi får arbeta i ett lägre tempo, en modul per läsår, för att orka med. Vi kan inte belasta handledarna lika mycket jämfört med när vi hade statsbidrag och kunde ge dem större nedsättning i undervisningen.

Arbets sättet är bra och kan appliceras utan statsbidrag, men självklart underlättar det att kunna få extra pengar för att ha ekonomiska möjligheter att göra större satsningar.

Andra lyfter fram att det krävs en tydligare planering och prioritering:

Det [läs Läslyftet] fungerar att göra utan statsbidrag men måste tydligt prioriteras i den gemensamma kompetensutvecklingen. Det kan drivas med ett gemensamt ansvar i olika grupper men det går lite långsammare framåt.

Citaten illustrerar betydelsen av statsbidraget, vad rektorerna prioriterar och hur de organiserar och använder kompetensutvecklingstiden.

3.7 Rektorerna om behov av fortsatt stöd och prioriterad fortbildning

På frågan om skolorna behöver fortsatt stöd från Skolverket för att kunna arbeta vidare med Läslyftet (F10) svarade knappt två av tio rektorer (18%) "ja" på att de hösten 2018 behövde fortsatt stöd vilket är signifikant färre än under genomförandet. I uppföljningsenkäten ställdes ingen fråga om vilket stöd som de behövde, men det är statsbidraget och handledarutbildningen som de flesta lyfte fram under genomförandet. Flera möjliga förklaringar till det minskade behovet av stöd kan man finna i svaren på frågorna ovan inklusive i svaren i öppna svarsfält. Under genomförandet uppgav många rektorer att de skulle fortsätta med Läslyftet men därefter har nya utmaningar medfört ändrade prioriteringar. I enkäten frågade vi om andra fortbildnings- och utvecklingsområden prioriteras mer än språk-, läs- och skrivutveckling. På den frågan svarade nio av tio (90%) att så var fallet. Drygt sex av tio (63%) svarade också att de informerat sig om vilka andra utvecklingsområden med moduler som det finns på Skolverkets lärportal. I dessa svar ligger också en förklaring till varför Läslyftet inte fortsatt och inte fått samma uppbäckning på skolenheten.

3.8 Sammanfattning

Läslyftet har bidragit till att nästan hälften av gymnasie rektorerna, som svarade på enkäten, prioriterade språk-, läs- och skrivutveckling i sitt pedagogiska ledarskap. Samtidigt har de flesta, nio av tio, valt att prioritera andra fortbildnings- och utvecklingsområden. Få gymnasie rektorer hade möjliggjort för handledare och lärare att kunna fortsätta arbeta vidare med Läslyftet enligt fortbildningsmodellen, men drygt hälften av rektorerna hade möjliggjort för lärare att arbeta tidsmässigt och innehållsligt friare. Resultaten visar också att rektorerna informerat sig om och visat större intresse för andra moduler på Skolverkets lärportal ett och ett halvt år efter deltagandet i Läslyftet.

Hälften av rektorerna uppfattade en kvarstående effekt av Läslyftet på lärares engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen och på pedagogisk-didaktiska samtal. Betydligt färre, knappt fyra av tio, redovisade en kvarstående effekt på lärares

gemensamma undervisningsplanering. Enligt rektorerna har Läslyftets effekter på undervisningskulturen minskat tydligt efter ett och ett halvt år (en statistiskt säkerställd minskning).

Rektorerna uppgav också en kvarstående effekt på fortbildningskulturen. Hälften av rektorerna svarade att en fortbildningsmodell för kollegialt lärande hade etablerats och att fortbildningen förändrats i kollektiv riktning ett och ett halvt år efter genomförandet. Knappt två av tio uppgav att en ansvarig lärare tillsatts för språk-, läs- och skrivutveckling och tre av tio att språk-, läs- och skrivutveckling integrerats i det systematiska kvalitetsarbetet. Ett och ett halvt år efter genomförandet var det en lägre andel rektorer som bedömde att Läslyftet haft effekt på fortbildningskulturen jämfört med under genomförandet.

Korrelationsanalyser visar att de effekter rektorerna tillskrev Läslyftet på undervisnings- och fortbildningskulturen samvarierar med vad rektorerna gjort hösten 2018 för att skapa goda möjligheter för Läslyftet. Av de rektorsinsatser som samvarierar med effekter på undervisnings- och fortbildningskulturen framstår det som mest betydelsefullt att ha utsett handledare, gett tid för handledare och schemalagt mötestid för lärare att arbeta med modulerna.

Två av tio rektorer svarade att Läslyftet hösten 2018 "i stor utsträckning" förbättrat elevernas språk-, läs- och skrivförmågor. Det är i stort sätt samma andel som under genomförandet. Hälften av rektorerna svarade "i liten utsträckning" på samma fråga vilket är en markant ökning jämfört med under genomförandet. Ökningen är lika stor som minskningen i "vet ej-svaren" vilket visar att en större andel rektorer kunnat bedöma Läslyftets effekter på eleverna efter ett och ett halvt år. Inga bakgrundsvariabler samvarierar signifikant med effekter på eleverna.

4. Handledarna om kvarstående effekter

Handledarnas roll i Läslyftet innebär att stödja lärarna i det kollegiala lärandet. I det här kapitlet redogör vi för handledarnas svar på uppföljningsenkäten och kvarstående effekter för de som var handledare under läsåret 2016/17. Inledningsvis ger vi en kort beskrivning av vilka handledarna är som svarade på uppföljningsenkäten. Vi undersöker därefter kvarstående effekter på fortbildnings- och undervisningskulturen. Det gör vi genom att redogöra för om handledarna har en fortsatt roll som handledare efter läsåret 2016/17 och hur detta i så fall har organiserats. Vi undersöker också anledningar till att handledarna inte har haft en fortsatt roll som handledare efter Läslyftet, det vill säga uteblivna effekter. Därefter undersöker vi kvarstående effekter som berör om Läslyftet enligt handledarna har förändrat en kollegial undervisningskultur på skolan samt förändringar avseende handledarnas fortbildning och samarbeten med kollegor. Kvarstående effekter för handledarna själva undersöks också genom deras uppfattningar om Läslyftet påverkat deras insikter, kunskaper och förmågor samt om de som en följd av Läslyftet idag har förändrat sin egen undervisning. Vi avslutar med ett avsnitt om övriga synpunkter där bland annat uteblivna effekter tas upp.

Av de handledare som svarade på uppföljningsenkäten hade de flesta (85%) 10 procents nedsättning i sin tjänst för sitt uppdrag som handledare läsåret 2016/17. En lika stor andel, det vill säga 85 procent tillhörde en offentlig huvudman. Knappt fyra av tio (39%) hade varit lärare i 10-15 år medan knappt tre av tio (27%) hade 16-21 års lärarerfarenhet, två av tio (20%) 4-9 år och drygt en av tio (13%) 22 år eller mer när de inledde arbetet med Läslyftet läsåret 2016/17. Fem procent tillhörde gymnasiesärskolor. Fler än nio av tio var behöriga lärare i svenska (95%) samt i annat ämne (92%) och drygt två av tio var behöriga lärare i svenska som andraspråk (23%). Ungefär en av tio (13%) var speciallärare/specialpedagog och över hälften (53%) var förstelärare.

I kapitlet redovisas endast signifikanta skillnader mellan bakgrundsvariabler och effektvariabler. När jämförelser görs mellan svaren i den första enkäten och i uppföljningsenkäten ett och ett halvt år senare, mellan målgrupper i gymnasieskolan, och mellan målgrupperna i gymnasieskolan och grundskolan anges om dessa skillnader är signifikanta eller inte.

4.1 Handledarna om kvarstående effekter på fortbildningskulturen

I det här avsnittet redogör vi för effekter på fortbildningskulturen i form av handledarnas fortsatta roll i att handleda Läslyftets moduler eller om de fått andra handledningsuppdrag. Vi undersöker också om kompetensutvecklingsmodellen, enligt handledarna, har etablerats på deras skolor och effekter på handledarnas individuella kompetensutveckling.

4.1.1 Handledarens fortsatta roll

Handledare som fortsätter ha en handledande roll efter Läslyftets genomförande kan ses som en kvarstående effekt på skolans fortbildningskultur. Genom att utbilda många handledare i Läslyftet är målet att dessa ska kunna fortsätta bedriva ett kollegialt

utvecklingsarbete för språk-, läs- och skrivutveckling på sina egna eller på andra skolor. Handledarutbildningen har också, förutom att innefatta kunskaper om språk-, läs- och skrivutveckling, innefattat kunskaper om handledning av en mer generell karaktär och handledarna skulle därmed kunna ses som en värdefull resurs i annat skolutvecklingsarbete som bygger på kollegialt lärande. En kvarstående effekt skulle således kunna vara att handledare får en fortsatt roll i kollegialt lärande vilket tolkas som en effekt på fortbildningskulturen.

Svaren från handledarna på uppföljningsenkäten visar att en majoritet, knappt åtta av tio (75%) svarade att de fortsatte att vara "handledare för lärare som arbetade med Läslyftets moduler" även läsåret efter deras första läsår som handledare med statsbidrag, det vill säga läsåret 2017/18 (F1). Knappt tre av tio (25%) gjorde så "utan statsbidrag" medan närmare hälften (48%) fortsatte att handleda i Läslyftet "med statsbidrag" och deltog således fortfarande i Läslyftet under läsåret. När det gäller läsåret efter, det vill säga hösten 2018 ett och ett halvt år efter deras första uppdrag som handledare i Läslyftet, sjunker antalet som fortsatte att handleda betydligt då ungefär åtta av tio svarade "nej" (82%). Det är en högre andel handledare i gymnasieskolan som svarade "nej" än vad handledare i grundskolan svarade på motsvarande fråga.

Drygt en tiondel (13%) fortsatte att handleda "utan statsbidrag" medan enstaka (4%) också fortsatt som handledare i Läslyftet "med statsbidrag". Det tyder på att de kvarstående effekterna på fortbildningskulturen i form av handledarnas fortsatta handledning av Läslyftets moduler utan statsbidrag är begränsad och än mer så efter ett och ett halvt år. Av de som ändå fortsatt att handleda hösten 2018, med eller utan statsbidrag, var det en större andel som var behöriga lärare i svenska som andraspråk än de som inte fortsatte.

Handledare har också haft en roll som handledare inom andra områden än språk-, läs- och skrivutveckling. Knappt fyra av tio (37%) uppgav att de varit "handledare inom andra områden än Läslyftet" efter läsåret 2016/17. För dessa handledare gäller det främst utvecklingsområden som ligger "utanför Lärportalen" och Skolverkets fortbildnings-satsningar i form av kollegialt lärande via moduler. Drygt sex av tio handledare (64%) uppgav det svarsalternativet medan knappt två av tio (18%) uppgav "både på och utanför Lärportalen" och 15 procent "andra områden på Lärportalen". En av handledarna skrev i den öppna frågan om kvarstående förändringar att hen "fått fortsatt förtroende att leda satsningar inom skolutveckling, dock inte inom samma område. Läslyftet gav mig den plattformen".

Även om svaren tyder på att en del handledare fortsätter att handleda inom andra områden finns också de som menar att deras generella handledarkompetens inte tas till vara då annan ämneskompetens efterfrågas. En handledare uttryckte följande på frågan om varför hen inte hade fortsatt att handleda efter läsåret 2016/17.

Det har gjorts satsningar inom kompetensutveckling inom andra ämnesområden där en annan ämneskompetens har efterfrågats.

Andra skrev att de antingen fortsatt arbetet eller har en roll som ledare men att det inte kan jämföras med deras uppdrag i Läslyftet.

Läslyftet är avslutat och något liknande projekt har inte startats upp. Även om jag leder en grupp på skolan inom BFL⁹ kan jag inte likna det vid handledarskapet i Läslyftet.

Vi har fortsatt i en mindre grupp men jag kan inte kalla det för att jag varit handledare utan alla har varit lika delaktiga i att föra arbetet vidare (vi var fyra stycken).

På den öppna frågan om varför de inte haft uppdrag som handledare efter läsåret 2016/17 beskrev flera att anledningen var att huvudmannen eller skolan valt att inte fortsätta och istället prioriterat andra kompetensutvecklingsområden med utsagor som "Vi har inte haft förutsättningar att fortsätta arbetet med Läslyftet efter detta då vår kommun valt att satsa på annan kompetensutveckling" och "eftersom skolan jag arbetar på valde att inte gå vidare med den typen av kollegialt lärande". Även andra orsaker nämndes av handledarna.

Jag jobbar på gysär och när vi hade gjort modulen som var för gysär så var inte intresset så stort att satsa vidare på andra moduler. Tyvärr. Jag hade gärna både deltagit och handlett fler moduler.

Rektor lät mig inte fortsätta trots att det efterfrågades. Hon behövde mig till undervisning så hon och Läslyftet hade betytt 20% nedsättning i tjänst och undervisningsgrupper.

Enskilda handledare uppgav också att de varit sjukskrivna eller bytt arbete och två handledare att de nu arbetade som skolledare/rektor.

I den öppna frågan om kvarstående förändringar av Läslyftet beskrev flera handledare hur Läslyftet påverkat deras egna arbetsuppgifter på olika sätt, till exempel genom att de fått nytt arbete på en skola där de handlett lärare, fått i uppdrag att bedriva utvecklingsarbete, fått utrymme i tjänsten för forskningsprojekt, och av rektor fått ökat fokus på skolutvecklande arbetsuppgifter i sina uppdrag. Handledare beskrev även att de sökt andra utbildningar för att kunna fortsätta med pedagogisk utveckling. En handledare skrev till exempel att hen börjat studera till specialpedagog och en annan hade påbörjat en master i utbildningsvetenskap. Den kompetensutveckling i språk-, läs- och skrivutveckling, handledarskap och skolutveckling som handledarna har fått via Läslyftet kan därmed ses som en bidragande faktor till att handledare tilldelas och/eller söker sig till nya uppdrag och utbildningar.

Sammanfattningsvis tyder svaren på att en relativt stor andel handledare har en fortsatt handledande roll ett år efter Läslyftet men att det främst sker med stöd av fortsatt statsbidrag för Läslyftet vilket därmed inte kan ses som en kvarstående effekt efter avslutad kompetensutveckling. Knappt tre av tio fortsatte handleda Läslyftets moduler utan statsbidrag läsåret efter och en liten andel fortsatte också handleda hösten 2018. Det tyder på att de kvarstående effekterna på fortbildningskulturen där handledarna får en ledande roll minskar med tiden. Åtminstone avseende att handleda Läslyftets moduler. Förklaringarna till uteblivna effekter av fortsatt handledning av Läslyftets moduler är att skolledningar prioriterar andra kompetensutvecklingsinsatser där en del av handledarna också får ledande roller men också mer individuella orsaker som andra arbeten. Till en del tycks också handledare tilldelas eller själva söka andra uppdrag och utbildningar som en följd av Läslyftet.

⁹ BFL står för bedömning för lärande.

4.1.2 Etablering av fortbildningsmodellen – hur har handledning fortsatt?

En närliggande kvarstående effekt av Läslyftet på fortbildnings- och undervisningskulturen är att kompetensutvecklingsmodellen för kollegialt lärande etableras på skolor och hos lärare och att de utarbetade modulerna används av tidigare deltagare eller av de som inte tidigare har deltagit i Läslyftet. Utan statsbidrag kan dock kompetensutvecklingsmodellen och dess moduler användas på olika sätt och anpassas utifrån skolan och lärarnas behov.

Knappt tre av tio (28%) av de handledare som uppgav att de hade fortsatt att handleda lärare utifrån Läslyftets moduler under höstterminen 2018 markerade att de arbetat med modulen *Språk- och kunskapsutvecklande arbete* och en femtedel (21%) *Analysera och kritiskt granska*. Därefter följer modulen *Lässtrategier för ämnestexter* (14%) medan enstaka handledare markerade andra moduler. En femtedel (21%) uppgav också "annan" modul men ytterst få kommenterade vilken annan modul de arbetat med. Svaren tyder på att det fortsatt är vissa moduler som är populära vilket kan tyda på att dessa uppfattas som breda grundmoduler som passar flera lärarkategorier och som fungerar bra.

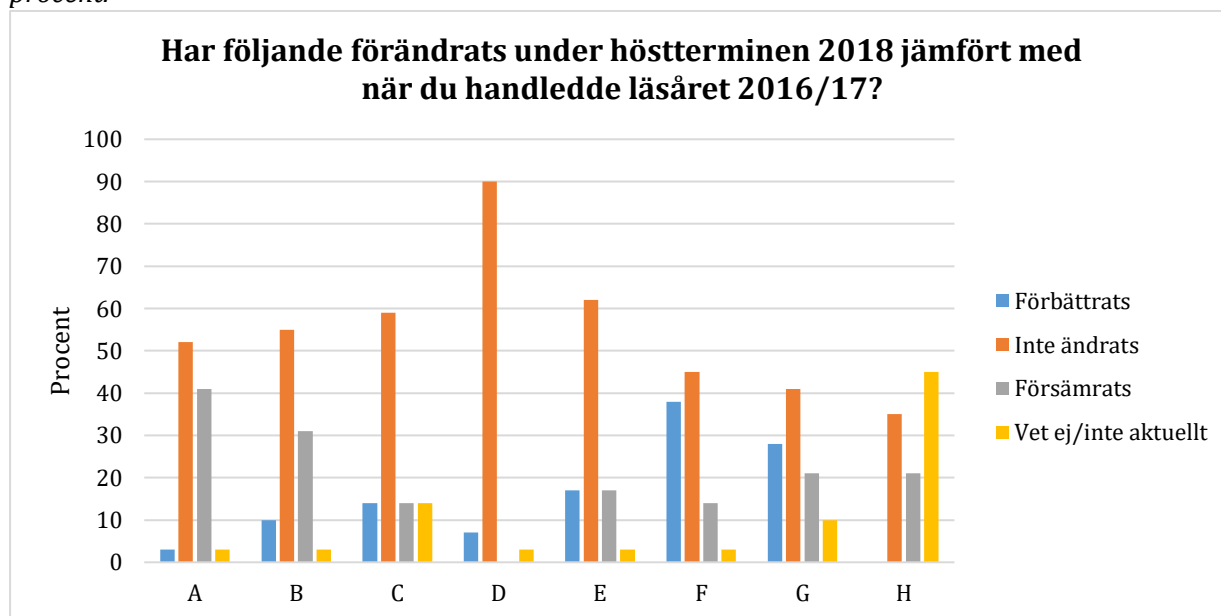
Många av handledarna som svarade på den första enkäten under Läslyftets genomförande uppgav att tempot i Läslyftet var "för intensivt" vilket också synliggörs i frågan om vilket tempo Läslyftet genomförts i under höstterminen 2018. Knappt sju av tio (69%) av handledarna svarade att de arbetat "i ett långsammare tempo än en modul per termin" vilket är en högre andel än vad handledare i grundskolan svarade på samma fråga. Resterande svarade att de arbetat i enlighet med kompetensutvecklingsmodellens tempo. De handledare som fortsatt att handleda med statsbidrag uppgav i högre grad att de fortsatt handleda "i enlighet med kompetensutvecklingsmodellens tempo". Ett par handledare kommenterade tempot i Läslyftet i de öppna frågorna. Även om handledare uttryckt att tempot varit högt och ingen annan kompetensutveckling hunnits med under genomförandet av Läslyftet sa också handledare att ett för lågt tempo inte heller är optimalt. Att fortsätta med Läslyftet på ämneskonferenstid två timmer per månad uttrycks vara för lite för ett bestående arbete.

De flesta handledare (79%) som fortsatt att handleda höstterminen 2018 uppgav att de genomfört "alla momenten i en modul", det vill säga de hade tagit del av material i moment A, diskuterat materialet och planerat undervisningsaktivitet i moment B, genomfört undervisningsaktivitet i moment C och gemensamt följt upp detta i moment D. Drygt två av tio (21%) uppgav att de genomfört "vissa moment" och samtliga uppgav då att de genomfört moment A och att de genomfört diskussionen av material i moment B men endast tre av tio (33%) uppgav att de planerade undervisningsaktiviteter tillsammans och ännu färre, knappt två av tio (17%) uppgav att de genomfört moment C och D. Men hälften uppgav inget svar för momenten C och D. Vi vet dock inte varför de inte svarade på dessa delfrågor. Svaren från handledarna tyder på att de flesta som fortsatt också fortsatt i enlighet med kompetensutvecklingsmodellen men i ett långsammare tempo. Modellen uppskattades också av handledarna vilket kommenterades i öppna frågor med utsagor som "mycket bra struktur i arbetsgången", "superbra arbetssätt" och "jag gillar modellen för Läslyftet, att flera lärare provar aktiviteter i sin undervisning och sedan diskuterar och delar med sina erfarenheter med varandra". Den sågs också som en bra modell för kollegialt lärande som kan användas inom andra utvecklingsområden.

Närmare hälften (48%), uppgav att de handledde "delvis samma lärare som läsåret 2016/17" eller "endast andra lärare än läsåret 2016/17" (F7). Endast en handledare uppgav att hen handledde "samma lärare som läsåret 2016/17".

I figur 5 nedan illustreras hur handledarna svarade på frågan om förutsättningarna för deras handledning hade förändrats jämfört med under deltagandet i Läslyftet 2016/17 (F9).

Figur 5. Förändringar av handledarnas förutsättningar hösten 2018 jämfört med läsåret 2016/17. I procent.

Antal svarande: 29

- A. Tiden för mitt uppdrag som handledare har
- B. Tiden för de kollegiala samtalen har
- C. Stödet från rektor för Läslyftet har
- D. Min motivation för att handleda har
- E. Deltagandet vid de kollegiala samtalen har
- F. Kvaliteten i de kollegiala samtalen har
- G. Genomförandet av undervisningsaktiviteterna med eleverna har
- H. Stödet från andra handledare/språk-, läs- och skrivutvecklare har

För de som fortsatt som handledare även under höstterminen 2018 uppgav de flesta (90%) att deras "motivation för att handleda" "inte ändrats". Ungefär sex av tio uppgav också att "stödet från rektor för Läslyftet" (59%) och "deltagandet vid de kollegiala samtalen" (62%) "inte ändrats". Nästan fyra av tio (38%) uppgav också att "kvaliteten i de kollegiala samtalen" hade "förbättrats" och knappt tre av tio (28%) uppgav desamma för "genomförandet av undervisningsaktiviteterna med eleverna". Men fyra av tio (41%) svarade att "tiden för deras uppdrag som handledare" hade "försämrats" och så även avseende "tiden för de kollegiala samtalen" där tre av tio (31%) uppgav att denna "försämrats".

Svaren ger bara en indikation om i vilken riktning en förändring skett, inte hur mycket det ena eller det andra förbättrats eller försämrats. Beroende på hur handledarna har fortsatt att handleda Läslyftets moduler kunde vi förvänta oss att deras svar avseende

förutsättningarna skulle skilja sig åt. Det visar sig dock att vi inte finner någon signifikant korrelation mellan att arbeta i ett långsammare tempo och förbättrade förutsättningar när det gäller genomförandet av undervisningsaktiviteter vilket främst har varit det moment som lärare funnit svårt att hinna med. Endast sex handledare har fortsatt att handleda med statsbidrag hösten 2018 vilket gör att vi inte kan kontrollera om förutsättningarna för de som fortsatt utan statsbidrag hade försämrats jämfört med de som fortsatt med statsbidrag.

Sammantaget tyder svaren, från handledarna som fortsatt att handleda Läslyftets moduler, på att Läslyftets kompetensutvecklingsmodell har etablerats i termer av att de flesta då genomför alla momenten i modellen men att det görs i ett långsammare tempo. Att så pass många ändå inte fortsatt att handleda Läslyftets moduler utan statsbidrag ett och ett halvt år efter deras första deltagande avslutats kan dock tyda på att kompetensutvecklingsmodellen med alla dess delar inte har etablerats i någon högre grad för deltagarna. Det är också möjligt att handledare som fortsatt att handleda Läslyftets moduler är överrepresenterade i enkäten. De handledare som fortfarande var aktiva handledare när de fick enkäten, eller läsåret innan, hade kanske större intresse och engagemang att besvara uppföljningsenkäten. Å andra sidan kan frågans formulering möjligen uppfattas som att de behöver arbeta som aktiv handledare i enlighet med modellen för att svara ja på frågan. Därmed kan det finnas en viss underrepresentation av de handledare som arbetar friare med Läslyftets moduler. Det kan till exempel handla om att de har en arbetsledande roll för lärare som mer sporadiskt arbetar med Läslyftet i sina ämnes- eller arbetslag. Lärargrupper kanske går tillbaka och läser om någon text, tar del av någon ny text, eller planerar och utvecklar undervisningsaktiviteter som de gjort tidigare och följer upp dessa. De kan också fortsätta ett kollegialt lärande avseende språk-, läs- och skrivutveckling men utifrån annat material än Läslyftets.

4.1.3 Läslyftets effekter på handledarnas individuella kompetensutveckling

Läslyftet har bidragit med effekter på handledarnas individuella kompetensutveckling. Ungefär hälften (52%) av handledarna uppgav att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag "söker upp forskning om språk-, läs- och skrivutveckling" och en något högre andel (56%) att de idag "söker upp konkreta undervisningsmetoder för språk-, läs- och skrivutveckling". Svaren från handledarna i gymnasieskolan om effekter på deras individuella kompetensutveckling är dock signifikant lägre än från handledare i grundskolan.

Några handledare kommenterade effekter på individuell kompetensutveckling i den öppna frågan om kvarstående förändringar med utsagor som att "jag är mer benägen att själv söka upp forskning för att berika mig". De berättade också att de håller sig uppdaterade i större utsträckning och kontinuerligt besöker Skolverkets lärportal för att ta del av nya moduler.

4.2 Handledarna om kvarstående effekter på undervisningskulturen

I det här avsnittet redogör vi för effekter av Läslyftet på en kollegial undervisningskultur. Det gör vi genom att undersöka vad som finns kvar på skolan idag av ett förändrat kollektivt förhållningssätt till språkutveckling och fördjupade kollegiala samtal och handledarnas samarbeten med kollegor.

4.2.1 Förändrade förhållningssätt till elevers språkutveckling och ett fördjupat samtal i lärarkollektivet

När det gäller ett förändrat kollektivt förhållningssätt till elevers språkutveckling svarade knappt sex av tio (56%) att "Läslyftet bidragit till att det på skolan idag i stor utsträckning finns en ökad kollegial insikt om betydelsen av språk-, läs- och skrivutveckling i alla ämnen". Drygt tre av tio (34%) uppgav också att det på skolan idag "i stor utsträckning" finns "ett mer gemensamt yrkesspråk" (F12). Gymnasiehandledarnas svar angående effekterna på förändrade förhållningssätt i lärarkollektivet är signifikant lägre i gymnasieskolan än i grundskolan.

Handledare som fortsatt att handleda Läslyftets moduler hösten 2018 svarade i högre grad att Läslyftet bidragit till att det på skolan idag "i stor utsträckning" finns "ett mer gemensamt yrkesspråk". Handledare som fortsatt att handleda inom andra områden efter läsåret 2016/17 svarade i högre grad att Läslyftet bidragit till att det på skolan idag "i stor utsträckning" finns "en ökad kollegial insikt om betydelsen av språk-, läs- och skrivutveckling i alla ämnen". Även handledare som uppgav att de "i stor utsträckning" tagit fram material utöver materialet i modulerna 2016/17 svarade i högre grad att Läslyftet bidragit till att det på skolan idag "i stor utsträckning" finns en "ökad kollegial insikt om betydelsen av språk-, läs- och skrivutveckling i alla ämnen".

Från handledarnas perspektiv och erfarenheter tyder således svaren på att Läslyftet till en del har bidragit till kvarstående effekter på lärarkollektivet i stort. Flera handledare kommenterade i de öppna frågorna att andra lärare nu har kunskaper om språk-, läs- och skrivutveckling som de inte hade tidigare. En handledare som arbetade som speciallärare i svenska skrev:

Den stora förändringen för mig är att jag i samarbete med andra lärare nu känner att Läslyftet har tillfört dem så mycket, vilket gör att jag har lättare att handleda dem i undervisningssituationer kring elever i svårigheter. Nu vet jag att de också har kunskaper om saker jag brukar tipsa om o.s.v. Det är lättare att nå fram och tala samma språk nu!

En annan skrev:

Det Läslyftet främst gav mig var möjligheten till bättre kollegiala diskussioner när mina kollegor också började fundera över samma saker. På det hela taget har skolan/arbetslaget utvecklats enormt och mitt arbete har blivit lättare när kollegor arbetar på samma sätt nu.

Ovanstående citat illustrerar också kvarstående effekter på kollegiala samtal. Hälften (50%) av handledarna svarade nämligen att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att det på skolan idag finns "fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal" (F12). Nästan alla övriga handledare markerade svarsalternativet "i liten utsträckning" på denna och de två ovanstående frågorna. Det var dock en signifikant lägre andel av handledarna i gymnasieskolan som använde svarsalternativet "i stor utsträckning" än vad handledarna i grundskolan gjorde på motsvarande fråga. Fortsatt arbete med Läslyftet hade betydelse

för handledarnas svar på frågan då de handledare som fortsatt att handleda Läslyftets moduler och de som uppgav att de gjort så "i ett långsammare tempo" i högre grad uppgav att Läslyftet bidragit till att det på skolan idag "i stor utsträckning" finns "fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal". Ett par handledare kommenterade också att Läslyftet bidragit till kvarstående förändringar på samtalen mellan kollegor och att de tar sig an en aktiv roll i att bibehålla och utveckla dessa samtal.

Det har gjort så att vi i kollegiet pratar om hur vi jobbar med texterna med eleverna på ett självklart sätt. Jag upplever att alla tar för givet att det är nåt vi gör och kan. Det var ett lyft för hela kollegiet och framförallt för eleverna.

Vi arbetar mer pedagogiskt vid våra ämnesmöten, mindre fokus på praktikaliteter och mer på undervisning, urval och metoder.

Jag tänker mer på hur vi samtalar i tex ämnesgruppen, att med rätt frågor få med alla och bli engagerade i våra möten. Samt öka samarbetet och dela med oss av våra erfarenheter från undervisningen.

Sammanfattningsvis visar svaren från handledarna att Läslyftet till en del bidragit till ett förändrat kollektivt förhållningssätt till språk-, läs- och skrivutveckling. Läslyftet har också enligt handledarna bidragit till kvarstående effekter på kollegiernas samtal i en mer pedagogisk-didaktisk riktning. Svaren från handledarna i gymnasieskolan uttrycker dock signifikant lägre effekter än motsvarande svar från handledare i grundskolan.

4.2.2 Förändrade samarbeten för handledarna

Handledarnas svar i uppföljningsenkäten tyder på att även deras eget samarbete med kollegor förändrats (F13). Närmare hälften (49%) av handledarna svarade att Läslyftet bidragit till att de idag "i stor utsträckning" "planerar undervisning tillsammans med kollegor för hur undervisningen ska utveckla elevernas språk-, läs- och skrivförmågor". Däremot är det en lägre andel, drygt två av tio (23%) som svarade detsamma för om Läslyftet bidragit till att de idag "samarbetar med skolbibliotekarie" och knappt sex av tio (26%) markerade svarsalternativet "inte alls" medan drygt en av tio (12%) uppgav att detta "inte var aktuellt" för dem.

I den öppna frågan om kvarstående förändringar har några handledare kommenterat ett ökat kollegialt lärande, samarbete och undervisningsplanering med utsagor som till exempel "mer kollegialt lärande inom olika områden" och att de "jobbar aktivt för att det vi processade i Läslyftsmodulerna inte ska falla i glömska utan bli ett väl inarbetat arbetssätt". En handledare skrev att hen "tack vare Läslyftet har kunnat hjälpa kollegor som undervisar i andra ämnen än språk. Jag har fördjupat min förståelse för utmaningarna med so- och no-texter".

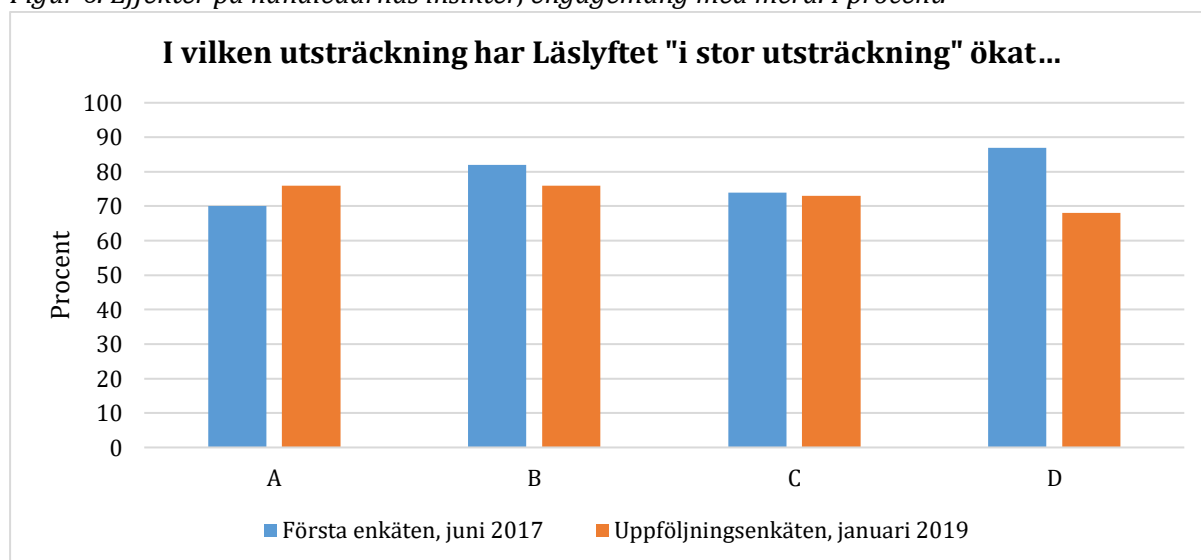
Enligt svaren från handledarna har Läslyftet bidragit till kvarstående effekter på kollegialt lärande och samarbete där handledare planerar undervisning för språk-, läs- och skrivutveckling tillsammans med sina kollegor men däremot i lägre grad avseende samarbete med skolbibliotekarier.

4.3 Handledarna om kvarstående effekter på deras insikter, kunskaper och förmågor

Enligt svaren från handledarna i uppföljningsenkäten har Läslyftet bidragit till kvarstående effekter på handledarnas insikter, kunskaper och förmågor avseende både undervisning, kollegialt samarbete och handledning (F14).

Närmare åtta av tio av handledarna, svarade i uppföljningsenkäten att Läslyftet "i stor utsträckning" hade ökat "deras insikter i språk-, läs- och skrivutveckling" (76%), ökat deras "engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i sin undervisning" (76%), och ökat deras "förmåga att handleda kollegor i språk-, läs- och skrivutveckling" (77%). Ungefär sju av tio svarade också att Läslyftet "i stor utsträckning" ökat deras "allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande" (73%), deras "förmåga att fatta mer välgrundade beslut i sin undervisning" (71%), deras "förmåga att handleda kollegor i allmänhet" (71%) och deras "intresse för kollegialt samarbete" (68%). Vid en jämförelse med hur handledare i grundskolan svarade på motsvarande frågor använde handledarna i gymnasieskolan i signifikant lägre grad svarsalternativet "i stor utsträckning" på samtliga delfrågor förutom på delfrågan om Läslyftet ökat deras "förmåga att fatta mer välgrundade beslut i sin undervisning".

Figur 6. Effekter på handledarnas insikter, engagemang med mera. I procent.

Antal svarande (siffrorna i parentes avser den första enkäten): A: 164 (164), B: 163 (164), C: 164 (164), D: 163 (164)

- A. Dina insikter i språk-, läs- och skrivutveckling
- B. Ditt engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i din undervisning
- C. Ditt allmänna pedagogiska-didaktiska tänkande
- D. Ditt intresse för kollegialt samarbete (signifikant skillnad)

För att undersöka om insikter, engagemang, förmågor och intressen kvarstår ett och ett halvt år efter genomförandet av Läslyftet eller om det främst bidrar till detta under genomförandet av Läslyftet kan vi jämföra med hur lärarna svarade i den första enkäten (se figur 6). Vi finner inga signifikanta skillnader på frågorna om Läslyftet ökat deras "insikter i språk-, läs- och skrivutveckling", "engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling" eller deras "allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande". Däremot finner vi en

signifikant skillnad på delfrågan om "intresse för kollegialt samarbete" där en lägre andel av handledarna svarade "i stor utsträckning" i januari 2019 än i juni 2017.

I den första enkäten frågade vi också om handledarna ökat sin förmåga att handleda kollegor vilket knappt nio av tio (87%) ansåg sig ha gjort "i stor utsträckning". I uppföljningsenkäten var frågan istället uppdelad på två frågor, dels om handledarna "ökat sin förmåga att handleda kollegor i språk-, läs- och skrivutveckling" (77% svarade att de gjort så "i stor utsträckning"), dels om de ökat sin förmåga att "handleda kollegor i allmänhet" (71% använde svarsalternativet "i stor utsträckning"). Det är således en lägre andel som uppgav att Läslyftet ökat deras förmåga att handleda ett och ett halvt år efter deras första läsår som handledare men eftersom frågorna inte är likadant ställda är det inte möjligt att signifikanspröva skillnaden.

Flera av handledarna kommenterade och exemplifierade vilka kvarstående effekter Läslyftet haft på deras kunskaper, insikter och förmågor i en öppen fråga. Där nämnde handledare att Läslyftet ökat deras medvetenhet "om hur de arbetar med texter", "om att ord och begrepp inte är självklara för eleverna", att de "behöver arbeta mer med förförståelse och förståelse i stort", att de fått kunskaper "om flera olika läs-, skrivstrategier och situationer och metoders betydelse", och "om hur man aktivt kan arbeta med läsning som stärker framförallt elever som är läsovana". Andra saker som nämndes som bidrag från Läslyftet var "insikter om hur mycket och vilket stöd eleverna faktiskt behöver i sitt läsande", "en större förståelse för problem som elever kan ha med att tillgodogöra sig texter" och "mer medveten när jag väljer vilken strategi och varför jag väljer den när det gäller att hantera text på olika sätt". En handledare skrev:

En medvetenhet om att lyfta språket ur olika perspektiv. Vara extra noggrann, ta extra lång tid. Kvalitet framför kvantitet. Att aldrig sänka kraven och aldrig göra det lättare för eleverna. Språket kan inte anpassas efter elevgruppen när det kommer till yrkesspråk. Dessa krav får aldrig sänkas.

En annan skrev:

En gång deltagit i Läslyftet – för alltid ändrat sätt att se på undervisning!

Men handledare kommenterade också att de redan hade goda kunskaper i språk-, läs- och skrivutveckling sedan tidigare och att Läslyftet därför inte ökat detta i någon högre grad utan bekräftat, bidragit med nyttig repetition och medfört att "övriga kollegor har större respekt för läsinläring".

När det gäller handledarnas intresse för kollegialt samarbete och förmåga att handleda kommenterades även detta i den öppna frågan om kvarstående förändringar. Handledare uttryckte till exempel att de blivit "än bättre på att handleda" och att handledarutbildningen gav "många konkreta tips som jag har fortsatt att använda". En handledare skrev att det "känns naturligt att handleda" och en annan att hen insett det "kollegiala lärandets fördelar".

Sammanfattningsvis tyder svaren från handledarna på att Läslyftet har bidragit till kvarstående förändringar och effekter på handledarnas insikter och engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling och på deras lärarroll genom att utveckla deras pedagogisk-didaktiska tänkande och beslut avseende undervisningen. Läslyftet har också bidragit med kvarstående effekter på handledarnas förmåga att handleda och då även inom andra

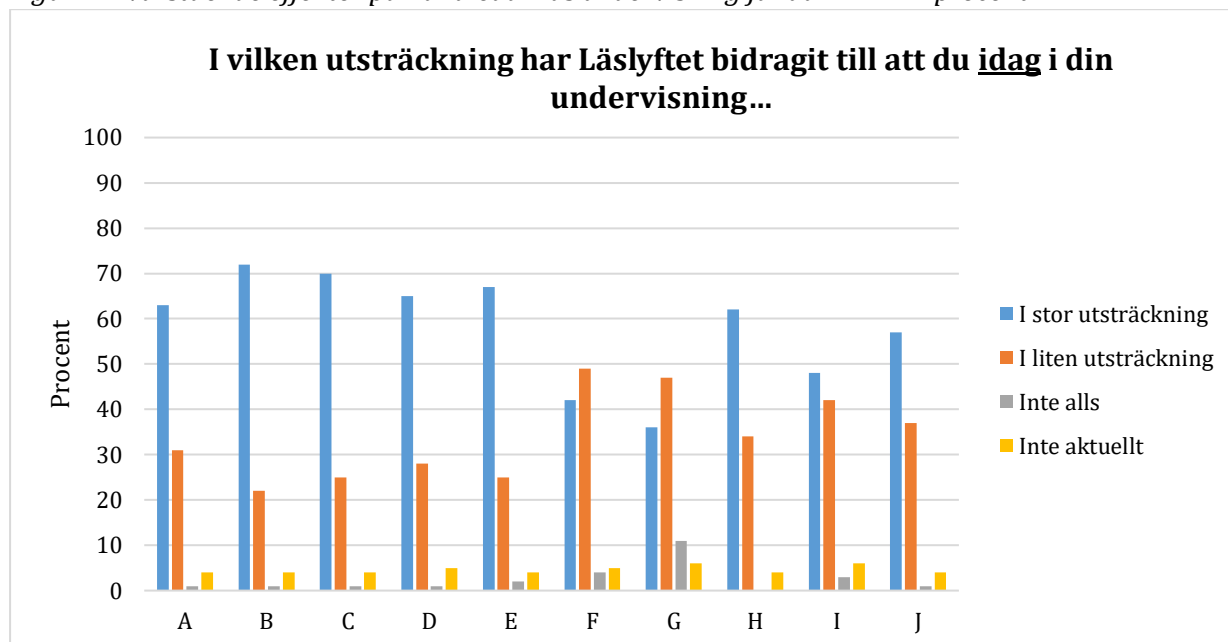
utvecklingsområden än språk-, läs- och skrivutveckling. Ett och ett halvt år efter Läslyftets genomförande skiljer sig inte heller svaren på frågan jämfört med svaren under handledarnas första deltagande i Läslyftet 2016/17 och bedöms därmed som kvarstående. Läslyftet har också ökat handledarnas intresse för kollegiala samarbeten men där avtar effekterna ett och ett halvt år efter. Svaren från handledarna om effekterna på deras insikter, kunskaper och förmågor är dock signifikant lägre i gymnasieskolan än i grundskolan.

4.4 Handledarna om kvarstående effekter på deras undervisning

I samband med den första delundersökningen av Läslyftets huvudomgång, som riktade sig till grundskolan läsåret 2015/16, ställdes ett antal frågor om Läslyftet bidragit till att lärarna förändrat sin undervisning. Frågorna utgick från hur vi uppfattade syftet med de moduler som fanns vid det tillfället. För att kunna göra jämförelser mellan skolformer och över tid har vi så långt som möjligt behållit samma frågor till handledarna och lärarna i gymnasieskolan.

I den här uppföljningen, ett och ett halvt år efter Läslyftets genomförande i gymnasieskolan 2016/17, har vi alltså undersökt om handledarna upplever att Läslyftet bidragit till att de idag har förändrat sin undervisning (F15). De flesta handledare i Läslyftet är svensklärare, de har haft en ledande roll och ofta varit mycket engagerade och intresserade av språk-, läs- och skrivutveckling. De har dessutom fått en handledarutbildning inkluderande språkutvecklande arbetssätt och tid i tjänsten för sitt uppdrag och det är därför tänkbart att kvarstående effekter när det gäller förändrad undervisning i störst utsträckning förekommer hos just handledarna.

Figur 7. Kvarstående effekter på handledarnas undervisning januari 2019. I procent.

Antal svarande: A: 162, B: 163, C: 163, D: 163, E: 162, F: 163, G: 163, H:163, I:162, J:162

- A. Använder fler språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder
- B. Arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt
- C. Samtalar om texter med eleverna
- D. Låter elever samtala om texter i grupp
- E. Läser texter högt tillsammans med eleverna
- F. Skriver texter tillsammans med eleverna
- G. Låter eleverna skriva tillsammans i grupp
- H. Granskar texter kritiskt tillsammans med eleverna
- I. Låter elever kritiskt granska texter i grupp
- J. Anpassar undervisningen efter elevers olika behov

Av svaren att döma har Läslyftet förändrat och påverkat handledarnas egen undervisning (se figur 7). Många handledare, ungefär sju av tio uppgav att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag "arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt" (72%) och "samtalar om texter med eleverna" (70%). Knappt sju av tio uppgav att de "i stor utsträckning" "läser högt tillsammans med eleverna" (67%) och "låter elever samtala om texter i grupp" (65%) och ungefär sex av tio handledare svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag "använder fler språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder" (63%), "granskar texter kritiskt tillsammans med eleverna" (62%) och "anpassar undervisningen efter elevers olika behov" (57%). Nästan hälften eller ännu färre uppgav desamma om Läslyftet bidragit till att de idag "låter elever kritiskt granska texter i grupp" (48%), "skriver tillsammans med eleverna" (42%) och "låter elever skriva tillsammans i grupp" (36%). Handledare som uppgav att de var behöriga lärare i svenska som andraspråk svarade i högre grad att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de i sin undervisning "använder fler språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder" och "anpassar undervisningen efter elevers olika behov". De kvarstående effekterna på handledarnas undervisning i gymnasieskolan är dock signifikant lägre än de kvarstående effekterna på handledarnas undervisning i grundskolan. Det

gäller delfrågorna om handledarna "använder fler språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder", "arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt", "samtar om texter med eleverna", "läser texter högt tillsammans med eleverna", "skriver texter tillsammans med eleverna" och "låter eleverna skriva tillsammans i grupp".

Kommentarer från handledarna avseende kvarstående förändringar handlar om att de i sin egen undervisning till exempel "har fler verktyg för att kunna arbeta på ett mer varierat sätt", "arbetar på ett annat sätt med att 'packa upp' texter än tidigare", "läser fler sakprosatexter" och har förändrat undervisningen med "elevernas sätt att bearbeta faktatexter i andra ämnen än svenska".

Jag "törs" låta det stegvisa metodiska arbetet ta tid oftare och mer envist än vad jag kanske hade gjort utan Läslyftets stöd.

En större noggrannhet och tydlighet i lektionsplanering och val av elevaktiva lektionsövningar. Även saker jag brukade genomföra tidigare har jag tagit ett steg längre. Jag har blivit tryggare i min egen tanke att den här metoden fungerar, nu fullföljer jag utan slarv (även när det erbjuds motstånd) och jag ser att det lönar sig och ger ett bättre resultat då. Med ämneskollegorna har man numera en gemensam referensram att falla tillbaka på vid diskussioner, både forskning och i allmänhet, enskilda begrepp, metoder och lektionsupplägg. Ett mer strukturerat sätt att introducera, läsa och diskutera texter.

Jag talar ofta om olika lässtrategier också inför eleverna eftersom jag tror att om de förstår hur man kan stärka sin läsning så uppfattas detta inte som en dold kunskap som man antingen har eller inte har. Jag hoppas att de ska känna att de kan förbättra sig.

Det jag lärde mig har till viss del förändrat min undervisning, t ex att jag i ännu högre grad letar texter som passar de elever jag undervisar, dvs nyanlända i gymnasieskolan, att de ska få läsa texter som berör och inte blir för ointressanta eller "barnsliga", vilket lätt kan bli fallet när man jobbar med nyanlända.

Andra handledare förklarade sina svar med att Läslyftet inte direkt förändrat deras undervisning i så stor utsträckning eftersom de redan arbetade med språkutvecklande arbetssätt och liknande strategier och därmed främst fick repetition och bekräftelse på att det redan var bra. Det betyder dock inte att de nödvändigtvis tyckte att Läslyftet var dåligt. En handledare uttryckte att det "självkänt är jättebra att arbeta med didaktiska frågor tillsammans med andra". En annan handledare uttryckte sig på följande sätt:

Jag är mycket positivt inställd till både upplägg och innehåll. Den här enkäten är svår att besvara för oss som genom Läslyftet endast fick belägg för att sättet vi arbetar på är ett effektivt sätt. Redan innan Läslyftet arbetade jag med läsning i grupp, kritisk granskning av text i grupp, diskussioner om olika sätt att läsa olika texter, bearbetning av texter i grupp mm.

Svaren från handledarna tyder på att Läslyftet har bidragit till kvarstående förändringar och utveckling av handledarnas egen undervisning för elevernas språk-, läs- och skrivförmåga. Tydligt är att handledarna har fått och använder sig av fler verktyg för att arbeta med elevernas språkutveckling och att textsamtal i högre grad förekommer i deras undervisning. Läslyftet tycks också ha bidragit till kvarstående effekter avseende ett medvetet arbete med olika texttyper och handledarna arbetade i sin undervisning mer tillsammans med sina elever genom att läsa högt och kritiskt granska texter tillsammans och tydliggjorde olika strategier. Effekter på handledarnas förändrade undervisning avseende skrivande är dock inte lika stora vilket kan förklaras av att de moduler som fanns tillgängliga för gymnasieskolan läsåret 2016/17 och de moduler som användes

fokuserar mindre på att utveckla elevers skrivande än läsande. De kvarstående effekterna på handledarnas undervisning i gymnasieskolan är också signifikant lägre än på handledarnas undervisning i grundskolan avseende vissa delfrågor vilket delvis skulle kunna förklaras av att högläsning och att skriva tillsammans med eleverna inte uppfattas som relevant stöttning för gymnasieelever. Uteblivna effekter på förändrad undervisning förklaras ofta av handledare i öppna fritextsvar med att de redan arbetade strukturerat och fördjupat med elevernas språk-, läs- och skrivutveckling i enlighet med förhållningsätt och metoder som presenteras i Läslyftet moduler.

4.5 Handledarnas övriga synpunkter

Ett 70-tal handledare lämnade synpunkter och kommentarer om Läslyftet i två öppna frågor sist i uppföljningsenkäten. Av dessa var de flesta väldigt positiva till Läslyftet som kompetensutveckling för lärare både för att skapa ett kollegialt lärande och för att utveckla språkutvecklande undervisning. Kommentarer beskriver Läslyftet som "mycket givande", "bra system för en likvärdig skola", "ett riktigt lyft för skolan och för enskilda lärare", "gav skolor verktyg och en gemensam kunskapsbas att bygga vidare på", "utmärkt fortbildning med bra struktur som engagerade hela kollegiet", "tack, mycket bra och uppskattat!" Det som särskilt uppskattades med Läslyftet var tiden för de kollegiala samtalen.

Träffarna med deltagarna (på hemmaplan) var energipåfyllande. Det gav upphov till samtal kring lärande och didaktik. Något som vi alla hade saknat. Jättebra!

Det kollegiala samtalet/lärandet är oerhört uppskattat.

Läslyftets moduler och upplägg var väldigt uppskattat på skolan. Mycket bra att vi lärare gavs tid, pengar och bra material att utgå ifrån. Tyvärr är det annars rätt så svårt att hitta gemensam tid till att jobba med kollegialt lärande.

Veckans höjdpunkt enligt mig och andra deltagare på skolan.

Ett par kommenterade också att det var den bästa formen av kompetensutveckling de deltagit i och att Läslyftet därmed borde erbjudas fler och att Läslyftet borde fortsätta.

Den bästa fortbildning jag har haft under mina 16 år som lärare. Kollegial fortbildning i denna form är den bästa form jag någonsin mött.

Bra satsning! Skulle nästan vara obligatoriskt för alla lärare att genomgå!

Jag tycker att det är bland det bästa som har hänt oss lärare i utbildningsväg. Fler Läslyft och färre långdragna föreläsningar som inte leder någonstans.

Jag rekommenderar varmt andra skolor att genomföra Läslyftet. (...) Det här är en mycket bättre fortbildning än lösryckta temadagar/föreläsningar då och då.

Tycker modellen för Läslyftet är fantastiskt bra och en fortbildningsmodell som passar i skolan. Både teoretisk påfyllning men även praktisk kunskap genom alla samtal om lektioner.

En handledare uttryckte också önskemål om fler liknande satsningar med statsbidrag och då särskilt med inriktning mot IKT där hen skrev att det skulle bidra till att öka och göra pedagogernas kunskapsnivå vad gäller digitala kunskaper mer likvärdig.

Men många handledare kommenterade också att förändring är svår att åstadkomma och att utmaningen är att hålla det vid liv så att det inte blir ett isolerat projekt. Flera beskrev ett svalt intresse från skolledning och att Läslyftet snart ersattes av att andra utvecklingsområden prioriterades. Handledare uttryckte besvikelse över att fler inte fick delta och att Läslyftet därmed inte nådde längre än till svensk- och språklärare.

När det gäller hur väl det slår ut på skolan hänger det samman med rektors beslut att låta många andra saker konkurrera med Läslyftet. Många lärare jobbar hellre med andra ämne och här har rektor inte varit tydlig med att framhäva betydelsen av ett språkutvecklande arbetssätt. På min skola saknar vi också bibliotek och vi har en svag läskultur bland lärarna, utom de redan frälsta svensk- och språklärarna.

Tyvärr var det bara ett fåtal av lärarna här som deltog och det har inte blivit någon fortsättning/-uppföljning. De som verkligen behöver Läslyftet har därmed inte fått del av utbildningen.

Jag tycker att satsningen var utmärkt. Tyvärr är det dock så att skolledningen på min skola inte har varit behjälpliga med fortsatt planering för hur vi skulle ha kunnat arbeta vidare, varpå det som så ofta, blev en riktad satsning under ett år. Vi arbetar medvetet med läsning i svenskämnesgruppen, men syftet var ju att andra ämnen än språk också skulle få en ökad medvetenhet. Där är jag rädd att så inte längre sker.

Handledare uttryckte att det krävs att tid ges för att fortsätta arbeta med språkutvecklande arbetssätt för att kunskapen ska hållas vid liv och förnyas och där borde handledare bättre tas tillvara. Som en handledare uttryckte det: "skolledningen la ner Läslyftet efter ett läsår, så skolan har inte påverkats särskilt mycket efter att tre av oss lärare utbildade oss till läslyftshandledare". Även om hela skolan deltagit är utmaningarna med att åstadkomma bestående effekter stora.

Bra utbildning, bra projekt. Vi arbetade hela skolan med detta under ett läsår, vilket var givande, men nu har tankar och idéer stannat av och andra fokusområden tagit över.. tyvärr..

Även om de flesta svaren från handledarna är positiva och visar på kvarstående effekter av Läslyftet på deras egen undervisning, insikter, kunskaper och förmåga att handleda och till en del på undervisnings- och fortbildningskulturen så redogör också handledarna för uteblivna effekter till exempel när skolledningar är passiva. Det är då "tungt att dra bland ointresserade kollegor" som en handledare skrev. Byte av rektorer inverkar också negativt på kontinuitet och fortsatt arbete.

Det är beklagligt att under tiden jag har varit handledare för Läslyftet (är inne på mitt tredje år som handledare) har min skola bytt rektorer två gånger. Praktiskt taget har vi ny rektor varje år, vilket rubbar delvis kontinuiteten i uppdraget. Det är ännu beklagligare att detta ämnesdidaktiska förhållningssätt har inte slagit genom skolan i större utsträckning. Det saknas uppföljning av dessa kollegor som redan gått fortbildningen.

Ett par handledare kommenterar nödvändigheten av statsbidraget för Läslyftets genomförande och för att arbetet ska fortsätta prioriteras av skolledningar. Två exempel från handledarna illustrerar detta:

Det vore bra om det fanns möjlighet att söka mer pengar för att kunna arbeta på längre sikt. Den enskilda skolans ekonomi är inte tillräcklig för att skolan själv ska kunna stå för kostnaden i form av avsatt tid för lärare att genomföra denna fortbildning permanent, vilket skulle vara den mest effektiva och mest givande fortbildningen som skulle lyfta elevernas lärande och utveckling.

Det är bra att lärare i alla ämnen uppmanas att arbeta med språket. Dels ger det dem en ökad förståelse och respekt för svensklärares arbete, dels ger det resultat för eleverna när de får stöttning

i att t ex skriva en labbrapport. Det är synd att det inte ges utrymme för vidare arbete enligt samma modell efter att en grupp gått igenom två moduler med statsbidrag. Intresset hos kollegorna är stort under det år de går, men sedan rinner mycket av det ut i sanden eftersom våra tjänster är så tunga och huvudmannen inte avsätter resurser för den här typen av arbete. De möten som finns går åt till annat, och vi har så tunga tjänster med mycket undervisning att det helt enkelt inte finns tid för fördjupade pedagogiska diskussioner. Vissa lärare skulle också behöva jobba enligt läslifftsmodellen under en längre tid för att få upp ögonen för att deras undervisning kan utvecklas. Det finns kollegor som säger "det här gör jag redan" eller "det här har jag inte tid med på grund av stoffträngsel" och dem behöver man arbeta längre med för att de ska se vinsterna med att arbeta språkutvecklande.

Att de kvarstående effekterna från Läslifftet på ökad medvetenhet och förändrad undervisning för elevers språk-, läs- och skrivutveckling inte realiserats i den utsträckning de kunde ha gjorts i gymnasieskolan kan därmed förklaras dels av den höga omsättningen av personal och rektorer, dels av att andra behov och utvecklingsområden prioriteras istället och att Läslifftet inte når fler lärare.

Kvarstående effekter kommenteras också i relation till modulernas innehåll. Flera uttryckte att materialet var bra med utsagor som "utmärkt genomarbetat material!", "bra sammansatt", "bra och gediget", "mycket väl genomarbetat och välstrukturerat". Andra kommentarer var att materialet gav överblick över sammanställd forskning och "lätt att omsätta till konkreta metoder i klassrummet". En handledare skrev:

Läslifftets material håller mycket hög kvalitet och förtjänar att användas av ALLA, jag återkommer själv till det då och då för att stämma av och få idéer (senast idag i samband med gymnasiearbetet), något jag vet även de deltagare som ingått i mina grupper gör.

Andra handledare kommenterade istället att materialet var spretigt och inte samordnat, att det inte var så mycket nytt för svensklärare och lärare i svenska som andraspråk eller anpassat till yrkeslärare.

Det känns ganska spretigt. Många moduler har ju trots allt samma upplägg; före, under och efter läsning osv. Vissa moduler är mer välskrivna än andra. Jag har själv läst 6-7 stycken.

En omfattande, påkostad och på flera sätt vällovlig satsning där man inte analyserat och planerat tillräckligt för att skapa avtryck/effekter som består. (Många texter i modulerna var skrivna i sista stund, ibland med felaktigheter och/eller slarv, samt textförfattare och/eller redaktörer för modulerna föreföll inte ha överblickat de olika texternas innehåll och synkroniserat det hela.)

Jag hade redan läst mycket av det som vi gjorde i Läslifftet eftersom jag är både SV lärare och SVA lärare i både 1-7, 8-9, Gy. Jag har arbetat läs och skrivutvecklande redan innan Läslifftet. Men för många av mina kollegor var detta nytt, och mycket utvecklande. Kanske att vi som är SV och SVA lärare skulle kunnat få mer och annan utmaning, eftersom detta mest blev repetition.

Sedan tyckte jag det var svårt att anpassa utbildningen för våra yrkeslärare. Den kurs som var inriktad mot yrkeslärarna var så där. Övrigt textmaterial var krångligt, komplicerat och alldeles på tok för tidskrävande. Filmerna var bättre och ett enklare och mindre okomplicerat material hade verkligen varit välbehövligt. Det var ju ingen högskolekurs på avancerad nivå det här skulle syfta till, så varför skriva dylika texter som ofta kunde skrämman iväg yrkeslärarna från nyttig och välbehövlig information?

En utsaga från en av handledarna får sammanfatta kommentarerna och synpunkterna som lämnades i de två öppna frågorna i slutet på enkäten.

Ett lyft med intressanta ingångar och mycket att diskutera. Det passar inte alla men det passar de flesta.

4.6 Sammanfattning

Svaren från handledarna på den uppföljande enkäten ett och ett halvt år efter genomförandet av Läslyftet 2016/17 tyder på att Läslyftet har medfört kvarstående effekter från handledarnas perspektiv. Det gäller särskilt för handledarna själva. En stor andel uppgav att de har fått nya insikter och kunskaper och ett större engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i sin undervisning som också tog sig uttryck i en förändrad undervisning i enlighet med de förhållnings- och arbetssätt som förespråkas i Läslyftets moduler. Men det finns också handledare som i öppna frågor förklarade varför effekterna inte var ännu större med att de redan arbetade strukturerat med elevernas språk-, läs- och skrivutveckling i likhet med mycket av teorierna, förhållningssätten och metoderna i Läslyftet och att innehållet i modulerna inte gett dem ökade kunskaper och insikter.

Läslyftet har också bidragit till effekter till handledarnas individuella kompetensutveckling och undervisningsplanering med kollegor men i något lägre grad än insikter, kunskaper och förändrad undervisning. Ungefär hälften svarade att de oftare söker upp forskning och undervisningsmetoder om språk-, läs- och skrivutveckling och oftare planerar undervisning för språk-, läs- och skrivutveckling tillsammans med kollegor. Effekterna rör således inte enbart deras egen undervisningspraktik utan också undervisningskulturen och fortbildningskulturen på deras skolor, dock i lägre grad. Det synliggörs av att åtminstone ungefär hälften av handledarna uppfattade att det fanns fördjupade kollegiala samtal på skolor som deltagit i Läslyftet och även en förändrad medvetenhet och insikt om betydelsen av språk-, läs- och skrivutveckling i alla ämnen.

Enligt handledarna har Läslyftet också medfört kvarstående effekter på deras förmåga att handleda, särskilt inom språk-, läs- och skrivutveckling men även allmänt. En stor andel fortsatte att handleda Läslyftet ytterligare ett läsår men de flesta gjorde så inom ramen för Läslyftet med statsbidrag vilket inte bedöms som en kvarstående effekt. Ungefär en fjärdedel fortsatte handleda Läslyftets moduler utan statsbidrag ett läsår till efter deras första deltagande medan en liten andel fortsatte handleda utan statsbidrag ytterligare ett läsår. De kvarstående effekterna på handledarnas roller som drivande för en utvecklad fortbildnings- och undervisningskultur för språkutvecklande arbete på skolorna är därmed begränsad.

Även om deras fortsatta roll som handledare i Läslyftet var begränsad ett och ett halvt år efter deras första uppdrag som handledare i Läslyftet har handledare också fortsatt som handledare inom andra utvecklingsområden och vissa har också fått eller sökt andra uppdrag inom skolutveckling. Handledare uttryckte också att även om de inte fortsatt att handleda så som de gjorde under Läslyftet så fortsätter de ett arbete i ämnes- och arbetslagsgrupper för att hålla liv i lärdomarna från Läslyftet och utveckla och fördjupa det kollegiala lärandet. Att handledarna fortsätter fungera som handledare, skolutvecklare och drivande i ett pedagogisk-didaktiskt samarbete kan ses som en effekt på fortbildnings- och undervisningskulturen.

Av de handledare som fortsatt att handleda ett och ett halvt år efter läsåret 2016/17 uppgav en stor andel att kompetensutvecklingsmodellens olika moment följdes. Det kan tolkas som att modellen har etablerats hos de som har fortsatt och flera uttryckte också i

öppna frågor att modellen är bra och uppskattad. Däremot var det en majoritet, sju av tio, som fortsatte med modellen i ett långsammare tempo än två moduler per läsår. Förutsättningarna för handledning under höstterminen 2018 har för de flesta av dessa handledare inte ändrats i någon större bemärkelse och kan till och med ha förbättrats för vissa. Men fyra av tio upplevde att tiden för uppdraget försämrats och tre av tio att tiden för de kollegiala samtalen hade försämrats. Om handledning ett och ett halvt år efter deras första deltagande genomförs för att ge möjlighet för fler lärare att ta del av Läslyftet skulle det kunna handla om mer kortsiktiga resurser som tillförs. Om handledningen istället fortsatt och genomförts som en del i lärarens mer permanenta uppdrag som till exempel förstelärare där tid för uppdraget ges kan det istället bedömas medföra mer kvarstående effekter.

Handledarna var överlag positiva till Läslyftet och gav uttryck för förändringar och kvarstående effekter. Även i enkätundersökningen som genomfördes våren 2017 under handledarnas första deltagande i Läslyftet var handledarna den mest positiva målgruppen. Det är ändå viktigt att dessa resultat beaktas utifrån att det kan finnas en viss överrepresentation av handledare som hade fortsatt som handledare och därmed också uppgav större effekter. Det är troligt att de som fortfarande var aktiva som handledare fann ett större intresse av att besvara uppföljningsenkäten. Å andra sidan finner vi inte någon tydlig korrelation mellan de handledare som fortsatt som handledare under höstterminen 2018 eller under läsåret 2017/18 och svaren på frågorna. Vid korrelationsanalyser finner vi ytterst få andra faktorer och inget genomgående mönster av faktorer som har någon signifikant relation med handledarnas svar. Det tyder på att Läslyftet har bidragit till kvarstående effekter till de flesta handledarna oavsett tidigare erfarenheter, kunskaper och förutsättningar för genomförandet. Svaren från handledarna i gymnasieskolan visar dock, nästan genomgående, på signifikant lägre effekter än svaren från handledarna i grundskolan.

5. Lärarna om kvarstående effekter

Under genomförandet av Läslyftet 2016/17 var gymnasielärarnas roll att diskutera innehållet i modulernas artiklar tillsammans med kollegor och utveckla sin undervisning genom att kontinuerligt pröva undervisningsaktiviteter som utgick från modulerna. Lärarna och handledaren skulle också ha en gemensam uppföljning och diskutera erfarenheterna från de olika undervisningsaktiviteter som prövades. I det här kapitlet redogör vi för gymnasielärarnas svar på uppföljningsenkäten som de fick ett och ett halvt år efter att genomförandet av Läslyftet med statsbidrag slutförts. I de fall det är möjligt jämför vi också med de svar som samma lärare gav i den första enkäten som skickades ut i slutet av läsåret 2016/17.

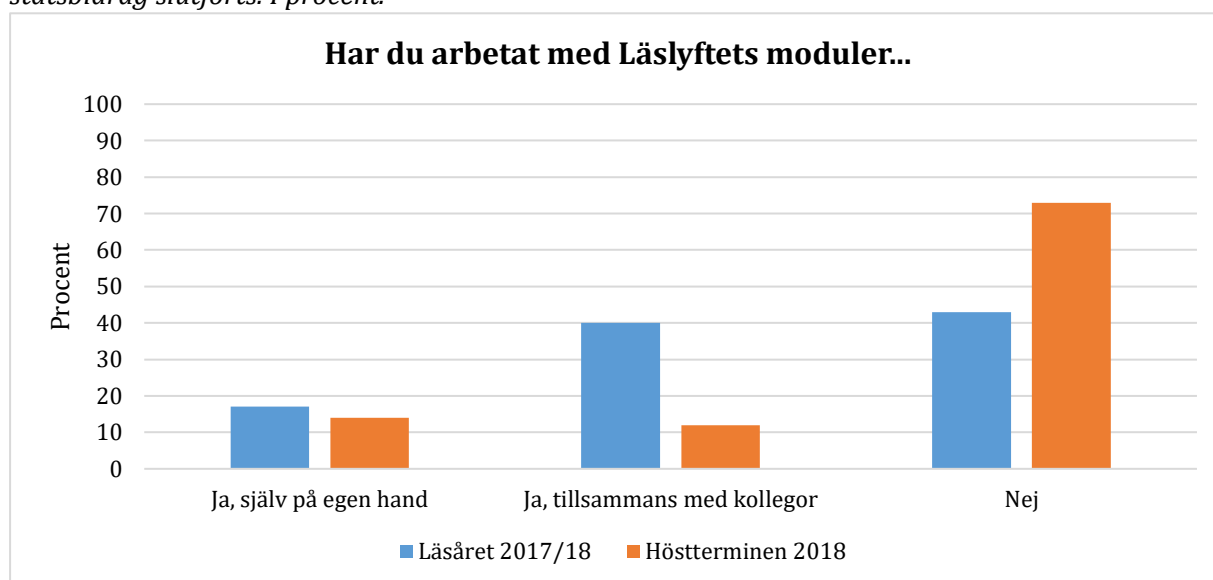
De kvarstående effekter av Läslyftet som vi här försöker fånga handlar om förändringar som gymnasielärarna tillskriver Läslyftet. Vi inleder med att presentera i vilken omfattning lärarna fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler. Därefter redovisar vi lärarnas bedömning av om Läslyftet bidragit till att öka deras egen medvetenhet om betydelsen av ett språkutvecklande arbetssätt och om de ändrat sin undervisning som en följd av Läslyftet. Sedan går vi in på lärarnas bedömning av om Läslyftet har satt några kvarvarande spår i undervisningskulturen på skolan, till exempel att lärarna planerar mer tillsammans än vad de gjorde tidigare. Slutligen redovisar vi hur lärarna ser på Läslyftets bidrag till elevernas språkutveckling.

I kapitlet redovisas endast signifikanta skillnader mellan bakgrundsvariabler och effektvariabler. När jämförelser görs mellan svaren i den första enkäten och i uppföljningsenkäten ett och ett halvt år senare, mellan målgrupper i gymnasieskolan, och mellan målgrupperna i gymnasieskolan och grundskolan anges om dessa skillnader är signifikanta eller inte.

5.1 Lärarna om kvarstående effekter på fortbildningskulturen och lärarnas egen kompetensutveckling

Efter att Läslyftet med statsbidrag avslutats kan lärare arbeta vidare med Läslyftets moduler "tillsammans med kollegor" eller "på egen hand". Tittar vi på i vilken mån gymnasielärarna uppgav att de hade fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler efter det första läsåret 2016/17 ser vi en avtagande effekt (se figur 8).

Figur 8. Lärarna om deras fortsatta användning av Läslyftets moduler efter att Läslyftet med statsbidrag slutförts. I procent.

Antal svarande: Läsåret 2017/18:910, Höstterminen 2018:912

Lägger vi ihop de första blå staplarna i figur 8 ovan ser vi att närmare sex av tio lärare (57%) svarade att de hade fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler under läsåret 2017/18 (F3), det vill säga läsåret efter genomförandet med statsbidrag. Fyra av tio (40%) uppgav att de hade fortsatt att arbeta med Läslyftet "tillsammans med kollegor" och knappt två av tio (17%) svarade att de hade fortsatt att arbeta med Läslyftet "på egen hand". Drygt fyra av tio (43%) markerade att de inte hade fortsatt med Läslyftet.

Ett och ett halvt år efter att Läslyftet avslutats uppger lärarna att arbetet med Läslyftet minskat. Drygt en av tio (12%) uppgav att de arbetade med Läslyftets moduler "tillsammans med kollegor" under höstterminen 2018 och något fler (14%) svarade att de fortsatt arbeta med Läslyftet "på egen hand". Fler än sju av tio (73%) svarade dock "nej" på om de fortsatt med Läslyftet även under hösten 2018 (F4).

Andelen gymnasielärare som fortsatt att arbeta med Läslyftet "på egen hand" eller "tillsammans med kollegor" är mycket likartad andelen grundskollärare som fortsatt att arbeta med modulerna.

Tvärtemot vad som kunde förväntas så hade lärarnas motivation¹⁰ till att påbörja Läslyftet ingen betydelse för om de hade fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler efter det första läsåret 2016/17. Däremot hade det en viss betydelse hur många år lärarna hade arbetat i yrket. De som på våren 2017 svarade att de arbetat "fem år eller färre" i yrket var mer benägna att svara "nej" på om de hade fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler under hösten 2018. Lärare som markerat att handledaren läsåret 2016/17 "gett återkoppling på deras undervisningsaktiviteter" var något mer benägna att fortsätta med Läslyftet "tillsammans med kollegor" hösten 2018. Om lärarna i den första enkäten uppgett att handledaren "inte alls" hade "utmanat föreställningar/fördjupat analyser" var de mer benägna att svara "nej" på om de arbetat med Läslyftet hösten 2018. De som i den

¹⁰ Lärarnas fick i den första enkäten frågan: "Hur vill du beskriva din motivation att påbörja Läslyftet? Jag var...". Svarsalternativen var "motiverad", "varken motiverad eller omotiverad" och "omotiverad".

första enkäten använde svarsalternativet "aldrig" på frågan om de innan de påbörjade Läslyftet brukade "planera undervisning för språk-, läs- och skrivutveckling tillsammans med sina kollegor" var också något mer benägna att svara "nej" på om de arbetat med Läslyftet hösten 2018.

I tabellen nedan rankas de moduler som lärarna uppgav att de använt under hösten 2018 (F6, flera svar kunde markeras på denna fråga).

Tabell 1. Moduler som använts hösten 2018. Antal markeringar.

Modul	Antal markeringar
Läsa och skriva text av vetenskaplig karaktär	81
Lässtrategier för ämnestexter	79
Analysera och kritiskt granska	73
Språk- och kunskapsutvecklande arbete	63
Textarbete i digitala miljöer	37
Perspektiv på litteraturundervisning	34
Läsförståelse och skriftproduktion	33
Språk i yrkesämnena	29
Nyanländas språkutveckling	23
Grundläggande litteracitet för nyanlända elever	16
Utvecklande skrivundervisning	15
Språk i matematik	11
Narrativt skrivande	8
Kommunikation i naturvetenskapliga ämnen	6
Annan	18

Antal svarande: 240.

Antalet svarande motsvarar väl antalet lärare som fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler hösten 2018. Knappt fyra av tio (36%) uppgav att man använt en modul, övriga uppgav två eller fler moduler. Andelen som uppgav att de använt *en* modul motsvarar andelen som fortsatt med Läslyftet "tillsammans med kollegor" och haft "en handledare".

Läsa och skriva text av vetenskaplig karaktär, Lässtrategier för ämnestexter, Analysera och kritiskt granska samt *Språk och kunskapsutvecklande arbete* var redan läsåret 2016/17 de mest använda modulerna och det är alltså samma moduler som använts mest frekvent även ett och ett halvt år efter genomförandet. Glappet ner till övriga moduler är som vi ser ganska stort. Bland de som uppgav att de använt två eller fler moduler var kombinationerna högst varierande och inga tydliga mönster har kunnat urskiljas.

I uppföljningsenkäten fanns ett öppet fält för att skriva in om man använt någon annan än de ovan angivna modulerna. 18 lärare använde denna möjlighet men en skrev "minns inte" och en annan "kommer inte ihåg vad modulerna hette". Flera skrev in titlar som vi uppfattar som moduler utanför Läslyftet ("Entreprenöriellt lärande", "Digitala lärandet", "Värdegrund i skolan", "Specialpedagogik") eller gav förklaringar såsom "har plockat delar från olika moduler, inte använt allt". En hade använt modulen *Från vardagsspråk till ämnesspråk*, en annan *Tematiska arbetssätt och digitala hjälpmedel*. Andra nämnde språkmoduler men gav inte fullständiga titlar vilket gör det svårt att veta säkert vilka moduler de menade ("Skönlitteratur, uttalsundervisning", "Muntlig färdighet Moderna Språk", "Muntlig språkutveckling", "Något i stil med: Läsförståelse på yrkesprogram"). I

en av fritextfrågorna på slutet av enkäten skrev en gymnasielärare att hen fått ett "Intresse för Skolverkets sidor överhuvudtaget", vilket möjligen omfattar fler moduler än bara de som ingår i Läslyftet.

5.1.1 Lärare som arbetat med Läslyftets moduler tillsammans med kollegor hösten 2018

Av de 243 gymnasielärare som fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler hösten 2018, svarade knappt hälften (47%, 114 stycken) att de hade gjort det "tillsammans med kollegor" (F4). Drygt sju av tio (73%) av dessa svarade "ja" på att arbetet hade letts av "en handledare" (F7). Knappt fyra av tio (38%) hade arbetat "i enlighet med fortbildningsmodellens tempo med en modul per termin" (F8). Knappt hälften (46%) hade arbetat "i ett långsammare tempo" och mellan en och två av tio (15%) hade arbetat "i ett snabbare tempo". Drygt sex av tio (64%) svarade att man hade fortsatt med "alla moment i en modul (A, B, C, D)", medan knappt fyra av tio (36%) svarade att man hade fortsatt med "vissa moment i en modul" (F9). Fler än sex av tio hade arbetat med momenten B2 och C (63% resp. 68%) (F10). Hälften hade också arbetat med moment D (50%). Det vi ser är alltså att många, även bland de som fortsatt med Läslyftet tillsammans med kollegor, valt att arbeta med modulerna på ett friare sätt, såväl när det gäller tempot som när det gäller innehållet och hur detta har använts. Men många har också fortsatt att följa Läslyftets uppläggning fullt ut. Det är lite svårt att uppskatta hur stor den gruppen är men det bör handla om ungefär hälften av de som överhuvudtaget fortsatt att arbeta med Läslyftet tillsammans med kollegor ett och ett halvt år efter genomförandet med statsbidrag, vilket utgör i runda slängar sex procent av gymnasielärarna. Det kan dock vara så att de som fortsatt med Läslyftet även efter genomförandet med statsbidrag varit mer benägna att svara på enkäten, vilket gör att man måste vara något försiktig i sin uppskattning.

I slutet av uppföljningsenkäten fanns en öppen fritextfråga om kvarstående förändringar av Läslyftet (F18). Ett antal lärare valde där att skriva kommentarer som pekar mot en förändrad fortbildningskultur. En lärare skrev exempelvis att det kvarstående bidraget av Läslyftet främst var "en metod för kollegialt lärande". Flera andra lyfte fram de kollegiala samtalen som viktiga även om det ibland är osäkert om de verkligen svarade på frågan om "kvarstående förändringar" eller om de refererade till genomförandet av Läslyftet 2016/17. "Bra att få tid att diskutera didaktik med kollegor", "nyttigt att samtala med kollegor om undervisningsmetoder", "de pedagogiska samtalen gav mig mest utbyte" var några av kommentarerna.

En lärare som liksom ovanstående prisade de kollegiala samtalen var dock något mindre säker på vad dessa gett i relation till vad man redan kunde och gjorde.

Det är såklart trevligt att träffa kollegor, vända och vrida på frågeställningar tillsammans, få nya perspektiv och fördjupad förståelse för kollegor och de förutsättningar de har för sitt arbete. Emellertid är frågeställningarna av sådan art att man som pedagog i skolan har dessa i bakhuvudet hela tiden. Medvetenheten är på plats och jag vill gärna tro att det var så även innan Läslyftet.

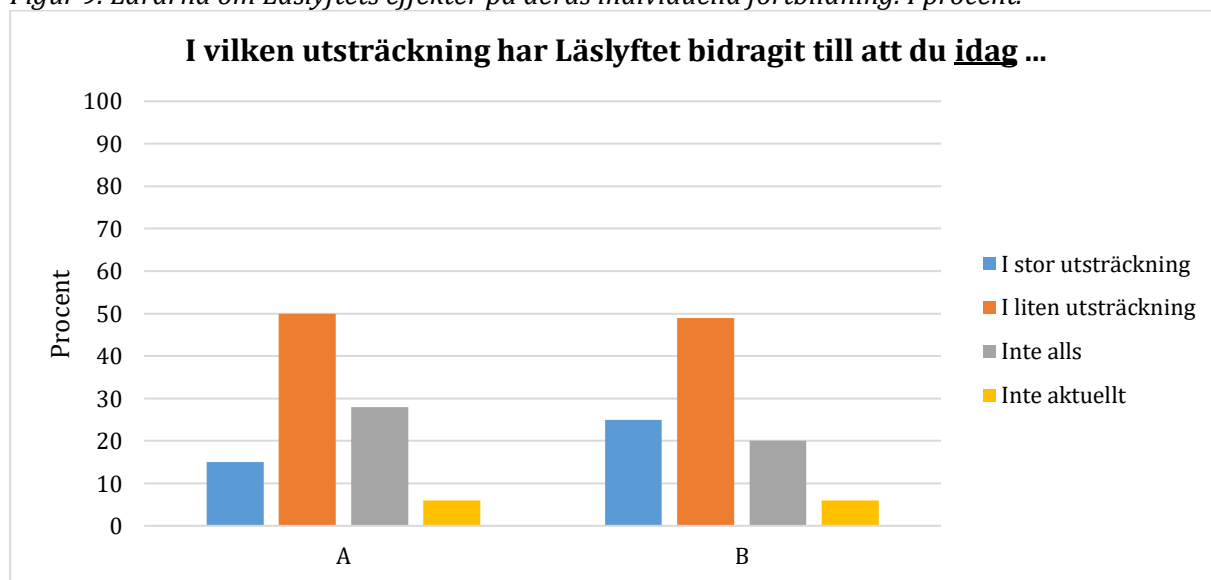
5.1.2 Lärare som arbetat med Läslyftet på egen hand hösten 2018

Den vanligaste formen av eget arbete med Läslyftets moduler (F11) var att lärarna använt samma undervisningsaktiviteter som de genomförde läsåret 2016/17. Fler än åtta av tio (84%) av de 129 lärare som uppgav att de arbetat med Läslyftets moduler "på egen hand"

hösten 2018 svarade "ja" på den frågan. Knappt tre av tio (27%) hade "genomfört undervisningsaktiviteter som de tidigare inte genomfört i den modul de arbetade med läsåret 2016/17". Drygt hälften (55%) svarade "ja" på att de hade "läst samma artiklar igen från läsåret 2016/17 för fördjupad kunskap, inspiration, tips etc." Knappt fyra av tio (37%) markerade att de "tagit del av fördjupningsmaterial i modulerna du arbetade med läsåret 2016/17". Mellan två och tre av tio (25%) svarade "ja" på att de hade "tittat igen på de filmer du sett tidigare i modulerna du arbetade med läsåret 2016/17". Knappt fyra av tio (36%) hade "läst artiklar i nya moduler", drygt två av tio hade "sett nya filmer" (24%) och knappt tre av tio hade "genomfört undervisningsaktiviteter från nya moduler" (27%). Det var alltså vanligare att lärarna, när de arbetade med Läslyftet på egen hand, hade hållit kvar vid de moduler som ingick i de kollegiala samtalen i Läslyftet 2016/17 än att de tagit sig an nya moduler. Gymnasielärarna var dock mer än dubbelt så benägna att läsa texter och titta på filmer i nya moduler än vad grundskolans lärare gav uttryck för i sin uppföljning (signifikanta skillnader).

Två andra frågor i uppföljningsenkäten tog också upp hur gymnasielärarna kompetensutvecklar sig själva efter Läslyftet. Frågorna handlade om huruvida Läslyftet hade bidragit till att lärarna söker upp kunskap om språkutveckling och språkutvecklande arbetssätt mera allmänt, det vill säga inte direkt kopplat till Läslyftets moduler (F12). Figur 9 visar lärarnas svar.

Figur 9. Lärarna om Läslyftets effekter på deras individuella fortbildning. I procent.

Antal svarande: A:904, B:903

- A. Söker upp forskning om språk-, läs- och skrivutveckling
- B. Söker upp konkreta undervisningsmetoder för språk-, läs- och skrivutveckling

En av delfrågorna handlade om i vilken utsträckning lärarna ansåg att "Läslyftet bidragit till att de idag söker upp forskning om språk-, läs- och skrivutveckling". Som framgår av figur 9 uppgav knappt två av tio (15%) att så var fallet "i stor utsträckning". Den andra delfrågan gällde om Läslyftet bidragit till att lärarna idag "söker upp konkreta undervisningsmetoder för språk-, läs- och skrivutveckling". På denna fråga svarade knappt tre av tio (25%) att de gjorde så "i stor utsträckning". Läslyftet har alltså haft en

större betydelse när det gäller lärarnas intresse av att förändra sina undervisningsmetoder än att säkerställa att undervisningen vilar på vetenskaplig grund.

Lärare som fortsatt att arbeta med Läslyftet läsåret efter genomförandet med statsbidrag eller längre var mer benägna att använda såväl svarsalternativet "i stor utsträckning" som svaret "i liten utsträckning" på dessa frågor. Lärare som uppgett att deras handledare "inte alls" "tillhandahållit material utöver det som ingår i Läslyftet" använde oftare svaret "inte alls" på frågan om de "söker upp konkreta undervisningsmetoder för språk-, läs- och skrivutveckling". Det tyder på att det är viktigt att handledarna visar att det finns mer material att få fram än det som finns med i Läslyftet.

Gymnasielärarna var signifikant mindre benägna att använda svarsalternativet "i stor utsträckning" på dessa frågor än vad grundskollärarna var ett och ett halvt år efter att de avslutat Läslyftet.

Några lärare skrev också kommentarer som kan kopplas till dessa frågor på den öppna fritextfrågan om "andra kvarstående förändringar". En uppgav sig ha fått "insikter om att det är viktigt för mig att följa forskningen inom läs- och skriv" och en annan hade fått upp ögonen för "att undervisningen ska vara baserad på förankrad forskning och det ska genomsyra undervisningen". Exempel på lärare som berättade att de sökt upp nya undervisningsmetoder fanns också, till exempel en lärare som skrev att: "Digitalt har jag hittat bra appar som främjar språket". Men Läslyftet har också för en del inneburit ett mer långtgående intresse för de frågor som Läslyftet behandlar. En skrev exempelvis:

Jag har blivit mer intresserad av att ta till mig forskning och därför läser jag fortbildningskurser på universitetet. Den första handlade om Litteratursamtal och litteratururval i undervisning.

5.1.4 Lärare som inte fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler

De gymnasielärare som svarade "nej" på frågan om de hade fortsatt att arbeta med Läslyftet 2017/18 (F3) fick en följdfråga om varför de inte hade fortsatt (F5). Lärarna kunde här uppge flera svar. Knappt sex av tio (56%) använde svarsalternativet "det har inte funnits någon tid för att arbeta med Läslyftet" och knappt fyra av tio (38%) svarade att "skolledningen har prioriterat andra fortbildningar". Drygt tre av tio (33%) markerade att "jag har prioriterat annan fortbildning och/eller annat". Knappt tre av tio (26%) svarade att "det har inte funnits någon handledare eller person som leder arbetet". Drygt en av tio (14%) uppgav att "jag har redan de kunskaper jag behöver för att arbeta språk-, läs- och skrivutvecklande i mina ämnen".

På denna fråga fanns också möjlighet att svara "annat" och skriva ett fritextsvar. 74 lärare, var femte av de som svarat "nej" på att de fortsatt att arbeta med Läslyftet, använde sig av den möjligheten. Två stycken skrev kort och gott att "vi gjorde klart utbildningen" och en skrev att "skolledningen bestämde att vi inte skulle fortsätta". Nio stycken beskrev trots frågan en viss användning av Läslyftet, till exempel att man "arbetat med delar, men inte hela moduler", "tagit upp värdefulla delar av Läslyftet" eller "arbetar i Läslyftets anda".

Övriga svar har kategoriserats i åtta typer som tas upp i fallande ordning efter hur många som nämnde svar av en viss kategori:

- (1) Förändringar i lärarnas personliga förhållanden, till exempel föräldraledig, sjukskrivnen, bytt arbetsplats, fått andra arbetsuppgifter eller arbetar som skolledare.
- (2) Lärarens ämne passar inte för Läslyftet. Här nämndes ämnen såsom musik, idrott, matematik och bild. Några skrev att de "har inte haft svenska detta läsår".
- (3) Specifikationer av svaren att "skolledningen" eller "jag" har prioriterat annan fortbildning. Några nämnde här andra språkutvecklande fortbildningar till exempel SKUA medan andra hade fortsatt med helt andra ämnen såsom "feedback, bedömning och betyg", "värdegrundsläsflyftet" samt "delaktighet och inflytande".
- (4) Jag (eller skolan) har inte haft tid att fortsätta.
- (5) Läslyftet var inte bra, till exempel framfördes att Läslyftet inte var "tillräckligt intressant", det "gav inte så mycket", "modulerna var inte det bästa med Läslyftet", var "besviknen på det material vi fått".
- (6) Läraren hade inte deltagit eller inte fullföljt Läslyftet.
- (7) "Andra kollegor har prioriterats att delta i Läslyftet".
- (8) Läslyftet passade inte lärarnas elever, till exempel nämndes särskolans elever och elever på introduktionsprogrammen.

Lärarna nämnde alltså framförallt yttre förutsättningar som skäl till att de inte fortsatt med Läslyftet. En del svar kan tolkas som att lärarna gärna hade fortsatt om det funnits möjlighet till det. Men några hänvisade också till också till att Läslyftet inte känts relevant för deras ämne eller elevgrupp eller varit ointressant till sitt innehåll.

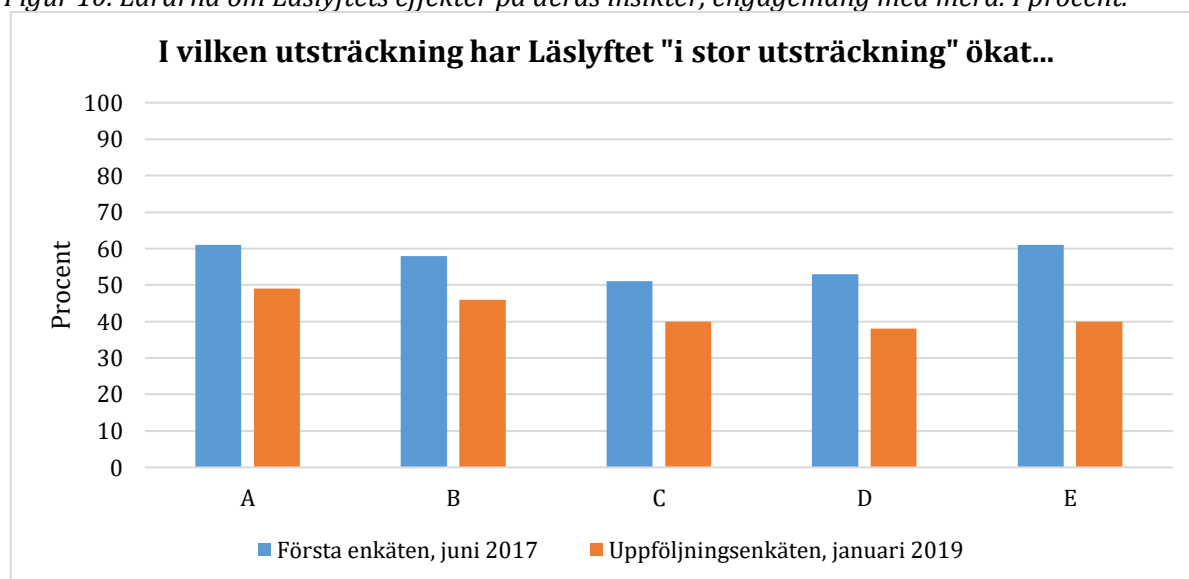
Sammanfattar vi avsnitten om Läslyftets bidrag till fortbildningskulturen och lärarnas individuella fortbildning kan vi konstatera att läsåret efter att Läslyftet genomfördes med statsbidrag fortsatte fyra av tio lärare att arbeta med Läslyftet tillsammans med sina kollegor. Därefter sjönk den kollegiala användningen av modulerna, men fortfarande hösten 2018 ingick var tionde lärare av de som deltagit i Läslyftet 2016/17 i kollegiala grupper som arbetade med materialet. Av de som fortsatte hösten 2018 arbetade ungefär hälften i en friare form medan hälften fortfarande följde Läslyftets uppläggning fullt ut. Även om det var en mycket liten andel av samtliga svarande var det ändå några som fortsatte att följa Läslyftets kompetensutvecklingsmodell fullt ut. Mellan en och två av tio lärare fortsatte istället att använda Läslyftets moduler på egen hand, såväl direkt efter Läslyftets genomförande som hösten därpå. Vanligast var då att lärarna använde samma undervisningsaktiviteter och läste om samma artiklar som ingått i de moduler som användes vid genomförandet. De moduler som använts mest frekvent efter Läslyftets genomförande är de breda moduler som riktar sig till många olika lärargrupper och som även användes mest frekvent under Läslyftets genomförande. Enligt svaren från lärarna på de fasta svarsalternativen var de främsta skälen till att de inte fortsatt med Läslyftet att tid inte avsatts och att skolledningen prioriterat annan kompetensutveckling. Av kommentarerna i fritextfältet var istället förändrade personliga förhållanden det vanligaste skälet till att inte fortsätta med Läslyftet.

Läslýftet har också, enligt en liten andel av lärarna, "i stor utsträckning" bidragit till att de ett och ett halvt år efter att de avslutat Läslýftet med statsbidrag "söker upp forskning om språk-, läs- och skrivutveckling" och "konkreta metoder som kan användas i undervisningen" för detta.

5.2 Lärarna om kvarstående effekter på deras insikter, engagemang mm

I vilken utsträckning bedömde lärarna att Läslýftet hade ökat deras insikter, engagemang med mera för språk-, läs- och skrivutveckling? Några av delfrågorna till denna fråga fanns med såväl i den första enkäten (F23) som i uppföljningsenkäten (F13). I figur 10 redovisar vi andelarna som använde svarsalternativet "i stor utsträckning".

Figur 10. Lärarna om Läslýftets effekter på deras insikter, engagemang med mera. I procent.

Antal svarande (siffrorna inom parentes avser den första enkäten): A:909 (905), B:904 (904), C:906 (904), D:910 (903), E:907 (903) (Värdena för den första enkäten gäller enbart de lärare som har svarat på båda enkäterna)

- A. Dina kunskaper¹¹ och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling (signifikant)
- B. Ditt engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i din undervisning (signifikant)
- C. Din förmåga att fatta mer välgrundade beslut i din undervisning (signifikant)
- D. Ditt allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande (signifikant)
- E. Ditt intresse för kollegialt samarbete (signifikant)

I figur 10 ovan ser vi att användningen av svarsalternativet "i stor utsträckning" hade sjunkit med mellan 12 och 15 procentenheter från den första enkäten till uppföljningsenkäten. Andelen svar av typen "i liten utsträckning" hade samtidigt ökat med ungefär samma andelar. Minskningen avspeglar sannolikt att Läslýftets bidrag i dessa avseenden var störst under genomförandet och att bara drygt två av tio lärare fortsatt arbeta med Läslýftet under läsåret 2017/18 och/eller hösten 2018.

Lärare som fortsatt att arbeta med Läslýftets moduler efter att Läslýftet slutförts med statsbidrag var mer benägna att svara att de fått kvarstående insikter, kunskaper mm från Läslýftet. Det gäller alla delfrågorna. Lärare som i den första enkäten uppgett att de varit

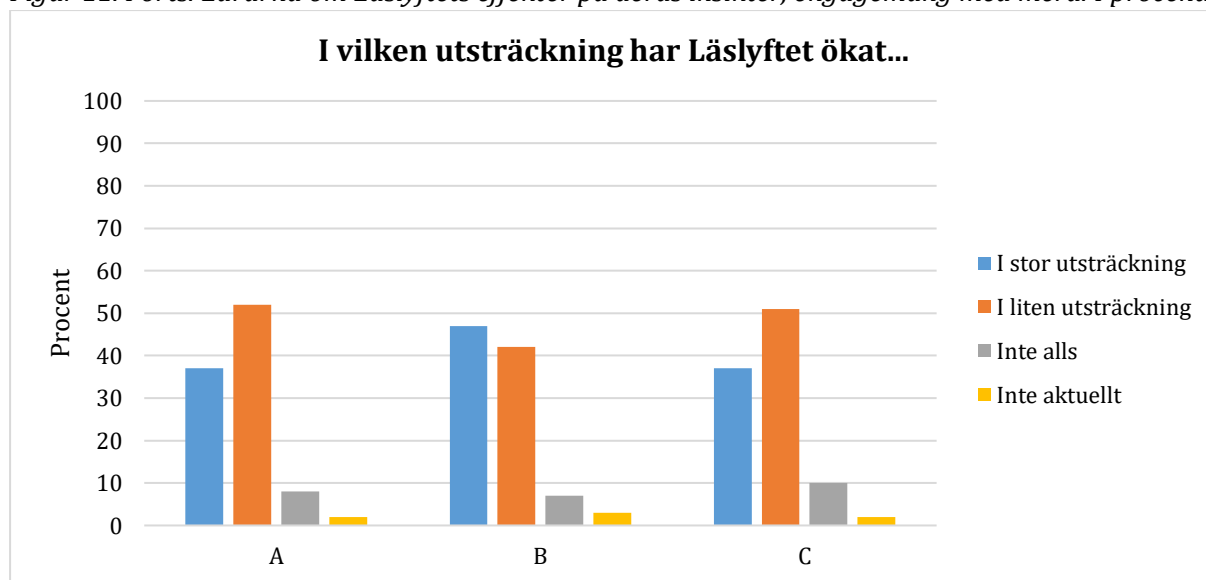
¹¹ Ordet "kunskaper" fanns enbart med i uppföljningsenkäten

motiverade till att påbörja Läslyftet var mer benägna att använda svarsalternativet "i stor utsträckning" på frågan om Läslyftet bidragit till ett engagemang för språkutveckling i undervisningen än de som sagt sig vara omotiverade. Lärare som tidigare deltagit i någon sammanhållen fortbildning med fler än fyra träffar inom språk-, läs- och skrivutveckling använde inte lika ofta svaret "i liten utsträckning" som de som inte hade deltagit i tidigare sådan fortbildning. De använde istället svaret "inte alls" något oftare. Lärare som i den första enkäten svarade att de haft tillräcklig tid för att "genomföra undervisningsaktivitet med eleverna" svarade mer sällan att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till deras "engagemang för språkutveckling".

Mönstret är detsamma som för grundskollärarna men bortsett från frågan om nya kunskaper och insikter (där det inte finns någon signifikant skillnad) så ligger gymnasielärarna upp till tio procentenheter lägre i användningen av svarsalternativet "i stor utsträckning". Skillnaderna syns allra tydligast på frågorna om engagemang och intresse för kollegialt samarbete.

I uppföljningsenkäten hade vi även med tre frågor om kvarstående effekter som inte fanns i den första enkäten till gymnasielärarna.

Figur 11. Forts. Lärarna om Läslyftets effekter på deras insikter, engagemang med mera. I procent.

Antal svarande: A:902, B:903, C:904,

- A. Dina kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivdidaktik
- B. Din förmåga att kritiskt reflektera över språk-, läs- och skrivutveckling i din undervisning
- C. Din förmåga att anpassa undervisningen efter olika elevers behov

I figur 11 ser vi att knappt fyra av tio (37%) svarade att de "i stor utsträckning" hade fått "kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivdidaktik". Upp emot hälften (47%) uppgav att de "i stor utsträckning" ökat sin "förmåga att kritiskt reflektera över språk-, läs- och skrivutveckling i sin undervisning" och knappt fyra av tio (37%) ansåg sig "i stor utsträckning" ha ökat sin "förmåga att anpassa undervisningen efter olika elevers behov". Färre än en av tio lärare använde svarsalternativet "inte alls". Även på dessa frågor var gymnasielärarna signifikant mindre benägna att använda svarsalternativet "i stor utsträckning" jämfört med grundskolans lärare.

Det fanns många kommentarer om Läslyftets bidrag till insikter och kunskaper bland svaren på fritextfrågorna i slutet av uppföljningsenkäten. Några skrev mycket korta allmänna kommentarer såsom "ökad medvetenhet och insikt!" eller "större medvetenhet om dessa frågor". Andra gav mer detaljerade svar som ofta preciserade svaren på de fasta frågorna som tagits upp ovan. En typ av svar handlade om att lärarna hade fått bättre kunskaper och insikter i språkutveckling eller någon speciell del av språkutvecklingen.

Framförallt att jag förstår mer om läs- och skrivutveckling, kunskapsutveckling i ämnen och att det finns väl fungerade metoder att arbeta språkutvecklande.

Jag har fått en ökad förståelse för textläsning, gruppdiskussioner och hur yrkesspråket används. Har tyckt att Läslyftet har ökat mitt lärande och mitt förhållningssätt till eleverna.

Jag har med mig en annan uppfattning om läsförståelse.

Läsandet och skrivandet är väldigt viktigt.

Andra lärares utsagor lyfte fram att de hade fått ett större engagemang och intresse för språkutveckling i allmänhet, eller delar därav.

Det startade upp ett intresse för ett språk och kunskapsutvecklande arbetssätt som har fortsatt i samband med Skolverkets projekt.

Större intresse för fungerande strategier för läs och skrivutveckling. Större förståelse för att elever inte automatiserat många lässtrategier och därmed behöver stöttning.

Den har ökat mitt medvetande om textens betydelse och ökat mitt intresse då vi mest använder texter som är kopplat till ett praktiskt ämne som jag undervisar på restaurangprogrammet

Att fortsätta arbeta med andra intressanta moduler.

Ett stort intresse för de franska filosofer som t ex Lyotard som en del av mina kollegor tog upp och att jag läst en del av de skönlitterära böcker som kollegor nämnde.

Vissa lärares utsagor kan även tolkas som att lärarna förbättrat sin förmåga att fatta mer välgrundade beslut i undervisningen.

Vikten av att ständigt granska sitt sätt att undervisa. Att ta ett steg tillbaka för att få överblick och kanske rätta till eller förnya sitt sätt att undervisa. Att se över det inom undervisningen som slentrianmässigt har utförts i årtal.

Jag har blivit mer medveten om mina egna formuleringar, mer kritisk till hur jag gör uppgiftsbeskrivningar och fått mer inspiration till att testa olika redovisningsformer.

Det fanns också exempel som illustrerar att lärarna anser sig ha förbättrat sitt allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande.

Gett mig en säkerhet kring hur jag ska tänka och lägga upp min undervisning. Känner att jag vet vad jag gör och varför.

Fler övningstillfällen innan examination.

En större förståelse och möjlighet att konkretisera kursernas kunskapskrav.

Ett större intresse för kollegialt samarbete lyftes också fram.

Intresset för att samarbeta med kollegor.

Läslýftet har för mig varit ett av många steg mot att jobba ännu mer medvetet, vetenskapsbaserat och kollegialt. Min kunskapstörst och diskussionslust är stor och jag söker möjligheter att samarbeta mellan ämnena. Alltså är Läslýftet för mig ett av många inslag i en pågående utveckling.

Framför allt känslan av att jobba tillsammans med kollegor. Att vi alla kan bidra och utveckla undervisningen. En lust efter sokratiska samtal har väckts, något jag vill gå vidare med.

Det är lättare att diskutera språkutveckling med kolleger för de är mer intresserade nu. Det finns en större förståelse för att man lägger mycket tid på att planera vad och hur man ska framföra saker i undervisningen till eleverna.

Förbättrade kunskaper och insikter i olika former av språkdidaktik togs också upp.

Att jag reflekterar mer kring valet av texter idag.

Medvetenheten om vad att vi borde jobba mer med texter i ALLA ämnen. Göra "gloslistor" och diskuterar olika texters syften i ALLA ämnen. Annars har det legat mycket på svenskläraren.

Framförallt har Läslýftet ökat medvetenheten hos mig med avseende på hur elever möter texter och till viss del, vilka utmaningar de har.

En ökad medvetenhet om hur man skapar uppgifter som är tydliga för eleverna. En teoretisk förstärkning av insikten om att det naturvetenskapliga språket i texter är mer obegripligt än de speciella termerna. En förståelse för uppbyggnad av texter i naturvetenskapliga läroböcker.

Toppen att på det här viset få en påminnelse om att gå tillbaka. Jag har fokuserat mycket på läsandet. Jag ska se om jag inte kan utvecklas mer inom skriv området också. Jag tycker Läslýftet var ett mycket bra sätt att föra ut nya arbetssätt. Min grupp tyckte det var väldigt roligt att få diskutera och dela idéer. Jag ser fram mot nästa moment om specialpedagogik (när det kommer till gymnasieskolan).

Insikter om vikten av att anpassa undervisningen efter olika elevers behov lyftes också fram i kommentarerna.

Bra utbildning som ökat min förståelse för fler elever.

Men det fanns också de som i sina kommentarer lyfte fram att de redan hade de kunskaper och insikter som togs upp i Läslýftet.

Nej. Jag hade kunskaperna redan tidigare och har därför inte upplevt att det var utvecklade.

Jag är utbildad svensk-och engelsklärare och de moduler vi valde att arbeta gav mig tyvärr inte så många nya insikter.

Intresse fanns redan innan men kursen har konfirmerat och förstärkt sådan kunskap jag redan hade innan jag påbörjade kursen. Jag läste modulen vetenskapligt skrivande och det hade jag redan innan jobbat med på liknande sätt.

Mina svar i enkäten är "inte alls" och "i liten utsträckning" beror på de kunskaper jag hade innan Läslýftet.

Nej. Problemet i skolan idag är inte att lärarna har för dåliga kunskaper om läs- och språkinläring. Problemet är att eleverna har fullt upp med att kolla snapchat och vara "sociala" snarare än att anamma konceptet gå i skola.

Ytterligare en typ av kommentarer kom från lärare som inte ansåg sig ha fått några nya insikter på grund av att Läslyftets material inte var tillräckligt intressant.

Tyckte att materialet var ytligt och inte intressant

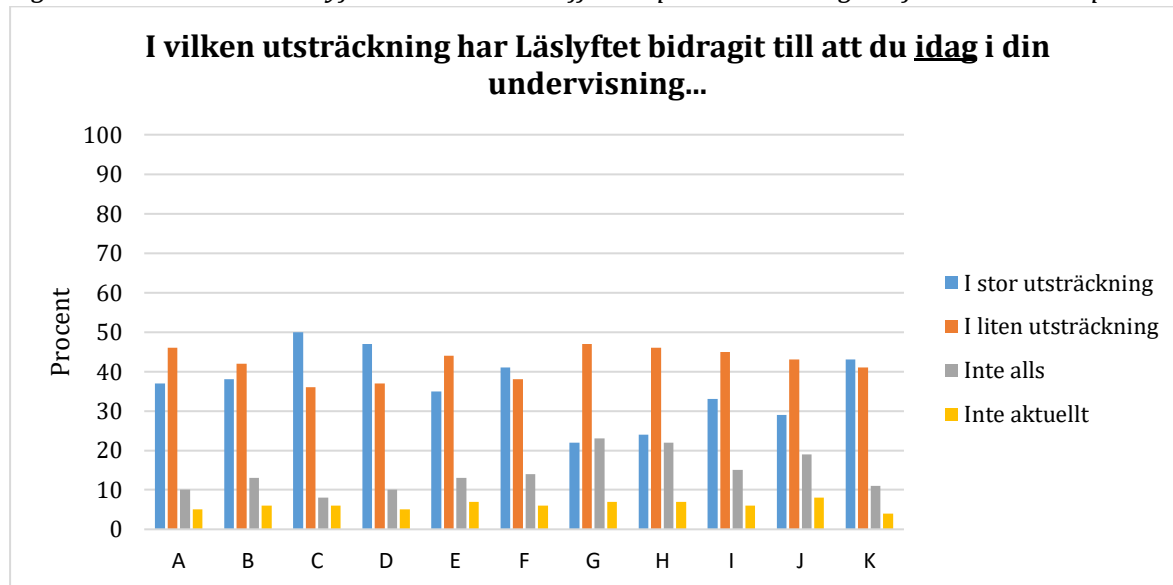
Tyvärr kändes inte Läslyftet 16/17 som något lyft då jag som pedagog kände det som lite "gamla" och beprövade idéer...

Sammanfattningsvis visar resultaten att en stor andel av gymnasielärarna anser sig ha fått ökade kunskaper, insikter och engagemang i en rad frågor som rör språkutveckling och språkutvecklande arbetssätt. Mellan fyra och sex av tio (beroende på fråga) sa sig till och med ha fått sådana insikter "i stor utsträckning". Bedömningarna av Läslyftets bi-drag har dock sjunkit sedan den första enkäten skickades ut, det vill säga direkt efter Läslyftets genomförande. Förklaringar till att några använde svarsalternativet "inte alls" på dessa frågor handlar som vi såg om att de redan ansåg sig ha de kunskaper som ingick i modulerna eller att de inte ansåg att materialet var tillräckligt intressant.

5.3 Lärarna om kvarstående effekter på undervisningen

Vilka kvarstående effekter av Läslyftet lyfte lärarna fram när det gäller deras undervisning ett och ett halvt år efter att Läslyftet med statsbidrag avslutats (F14)? Figur 12 redovisar lärarnas svar på delfrågorna efter huvudfrågan "I vilken utsträckning har Läslyftet bidragit till att du idag i din undervisning..."

Figur 12. Lärarna om Läslyftets kvarstående effekter på undervisningen i januari 2019. I procent.

Antal svarande: A:901, B:907, C:907, D:903, E:901, F:906, G:904, H:902, I:907, J:902, K:906

- A. Använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder
- B. Använder fler språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder
- C. Arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt
- D. Samtalar om texter med eleverna
- E. Låter eleverna samtala om texter i grupp
- F. Läser texter högt tillsammans med eleverna
- G. Skriver texter tillsammans med eleverna
- H. Låter eleverna skriva tillsammans i grupp
- I. Granskar texter kritiskt tillsammans med dina elever
- J. Låter eleverna kritiskt granska texter i grupp
- K. Anpassar undervisningen efter elevers olika behov

Som framgår av figur 12 ovan är de effekter lärarna främst lyfter fram när det gäller Läslyftets bidrag till deras undervisning att de idag "i stor utsträckning" "arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt". Hälften av lärarna (50%) uppgav att så skett "i stor utsträckning". Närmare hälften (47%) svarade också att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de "samtalar om texter med eleverna". Drygt fyra av tio (43%) markerade att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att lärarna "anpassar undervisningen efter elevers olika behov" och något färre (41%) till att de "läser texter högt tillsammans med eleverna".

Knappt fyra av tio (38%) svarade också att de "i stor utsträckning" "använder fler språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder" som en följd av Läslyftet eller i alla fall "använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder" (37%).

En något lägre andel markerade att Läslyftet bidragit till att de idag "i stor utsträckning" "låter eleverna samtala om texter i grupp" (35%) och nästan lika många markerade att de "granskar texter kritiskt tillsammans med eleverna" (33%). Knappt tre av tio (29%) svarade också att de "i stor utsträckning" "låter eleverna kritiskt granska texter i grupp" som en följd av Läslyftet.

Lägst andel svar av typen "i stor utsträckning" får de två frågorna om Läslyftets bidrag till skrivande. På frågan om lärarna "låter elever skriva tillsammans i grupp" svarade bara drygt två av tio lärare att så skedde "i stor utsträckning" (24%) och en något mindre andel (22%) använde det svarsalternativet på frågan om lärarna "skriver texter tillsammans med eleverna".

En högre andel lärare hos enskilda huvudmän svarade att de "i stor utsträckning" "samtalar om texter med eleverna" och "granskar texter kritiskt tillsammans med eleverna". Liksom på föregående frågor var de lärare som hade fortsatt med Läslyftet efter genomförandet mer benägna att rapportera kvarstående förändringar på undervisningen. Även här gällde detta samtliga delfrågor.

Läslyftets effekter på undervisningen är mindre enligt gymnasieskolans lärare än enligt lärarna i grundskolan. Grundskollärarna ligger signifikant högre i användningen av svaret "i stor utsträckning" på de flesta frågor, men på frågorna om Läslyftet bidragit till att lärarna "låter eleverna kritiskt granska texter i grupp" och "anpassar undervisningen efter elevers olika behov" ligger gymnasielärarna signifikant högre. På frågan om lärarna "granskar texter kritiskt tillsammans med eleverna" som en följd av Läslyftet finns ingen signifikant skillnad. Skillnaden kan förklaras av att vissa undervisningsaktiviteter möjligen inte uppfattas av gymnasielärare som relevant stöttning för gymnasieelever medan arbetet med kritisk granskning av texter är mer förekommande i gymnasieskolan än i grundskolan. Frågorna som ställdes i uppföljningsenkäten baseras på de frågor som utarbetades för den första enkäten till grundskolans lärare läsåret 2015/16 och utgick från hur vi uppfattade de moduler som fanns vid det tillfället vilket inte heller skiljer sig markant från de moduler som fanns tillgängliga för gymnasieskolan läsåret 2016/17. För att kunna göra jämförelser mellan skolformer och över tid har vi så långt möjligt behållit samma frågor till lärarna i gymnasieskolan.

I fritextfrågan på slutet av enkäten skrev en lärare om undervisningen efter Läslyftet:

Överlag känns det som att Läslyftet var en start på ett större fokus på dessa frågor men att rutiner och effekter på elever tar längre tid att uppnå. Under läsåret vi jobbade med Läslyftet provade vi olika metoder av vilka vissa används idag. När tid inte längre ges för att jobba med just detta har arbetet stannat av lite i takt men fortgår. Det tar helt enkelt tid att utveckla vårt sätt att arbeta med dessa frågor.

Ett stort antal kommentarer på de öppna frågorna i slutet av enkäten berörde Läslyftets bidrag till lärarnas undervisningsmetoder. En del av dessa nämnde undervisningen mera allmänt, andra var mer precisa om vilken slags undervisning det handlade om. Några exempel på det förstnämnda:

Att jag tillsammans med kollegor kontinuerligt har haft förmånen att förbereda bearbeta och utvärdera undervisningsmetoder anser jag har varit främjande på alla sätt för min roll som lärare och mina undervisningsmetoder.

Jag tänker mycket mer medvetet kring mina undervisningsmetoder och vad jag vill få ut av ett visst undervisningsmoment

Läslýftet har fått mig att reflektera över min undervisning på ett sätt som jag aldrig lärt mig genom min lärarutbildning. Läslýftet ger så mycket mer konkret än vad en högskoleutbildning gör och en önskan finns att mer tänk om undervisningsmetoder osv skulle ingå i lärarutbildningen. Att genomgå dessa moduler har hjälpt mig att utveckla min undervisning och jag märker en skillnad på eleverna i både engagemang och förståelse.

Genom att tvingas till att pröva saker i verksamheten och sen diskutera dessa gemensamt fick mig att se saker på ett nytt sätt. Jag angriper planering och undervisning något annorlunda och har fått tillbaka lusten att vara lärare. Det är en viktig insats som borde uppmuntras ännu mer ute på skolorna.

I vissa fall var lärarnas kommentarer dock lite oklara när det gällde om de faktiskt använde de metoder som de lärt sig genom Läslýftet. En lärare skrev exempelvis att "jag fick tips om några uppgifter som man kan göra i klasserna" och en annan skrev att "de olika modulerna har skapat förutsättningar för mer olika sätt att undervisa".

Men de flesta som kommenterade undervisningen specificerade vad de ändrat i sin undervisning. Den vanligaste kommentaren var att lärarna berättade att de börjat arbeta mer med texter eller arbeta med texter på ett mer medvetet sätt.

Läslýftet har bidragit till utveckling av undervisningen, framför allt på yrkesförberedande program där texter har fått ett större utrymme.

Att jag mer i allmänhet tänker kring hur jag arbetar med text, och att jag hellre uppehåller mig en längre tid vid en text, än snabbar mig igenom tre med eleverna.

Jag har förändrat min undervisning så att jag lägger större vikt vid uppgifter där textläsning ingår - använder lässtrategier och försöker medvetandegöra mina elever om HUR de läser och hur de kan förändra sin läsning för att bättre förstå texterna.

Läslýftet har bidragit till att jag arbetar mer medvetet med texter i mina andra ämnen, inte bara i svenskan som tidigare. Läslýftet har även bidragit till att jag i högre grad går igenom texter tillsammans med eleverna, vilket har varit bra för alla elever.

Jag introducerar nu nästan alltid nya texter genom högläsning tillsammans med eleverna, tar pauser, formulerar om texten tillsammans och har upptäckt att det fungerar utmärkt. Jag har blivit mer medveten om svårigheterna för elever att tolka texter som jag själv kanske tycker är tydliga och arbetar mycket mer med att försöka bilda en uppfattning om hur eleverna läser och tolkar texter.

Kommentarer om urvalet av texter och betydelsen av att eleverna kan skilja mellan olika texttyper lyftes också fram.

Jag har också slutat ge texter som ej är noga utvalda.

Använder mig av noveller i filosofiundervisningen. Läser ibland texter av teoretiker inte bara om.

Jag har ökat användningen av mer avancerade texter i undervisningen. Istället för att välja enklare texter som är anpassade för ungdomar, så väljer jag svårare texter som bearbetas i grupp.

Arbetar mer med mina ämnens texter. Försöker att få eleverna att förstå vad de läser för sorts av texter och att detta kan ha betydelse för hur man ska tolka dem.

Har som bibliotekarie lättare att föreslå relevanta texter för olika syften, gäller både till lärare och direkt till eleverna.

Vikten av att prata om och förklara begrepp eller svåra ord var ett annat område som lärarna belyste i sina kommentarer.

Tidigare tänkte jag sällan på att hjälpa eleverna med ordförståelsen vid textläsning i svenska. Nu är jag mer benägen att gå igenom ord istället för att förutsätta att eleverna förstår dem eller tar reda på vad de behöver veta. Har i år också haft ett "dagens ord" på tavlan och gått igenom etymologier med eleverna.

Jag reflekterar mer kring elevernas läsning och förståelse kring svåra ord. Jobbar lite mer med att plocka ut och fokusera på särskilt viktiga begrepp i natur/matte. Jobbar ännu mer med att eleverna får sammanfatta texter.

Jag packar ständigt upp ord, läser texter högt och samtalar om texten tillsammans med eleverna.

Andra kommentarer handlade om att hjälpa eleverna med texterna på olika sätt för att på så sätt förbättra deras förståelse.

Jag är inte språklärare. Jag har genom Läslyftet lärt mig mycket om läs- och skrivutveckling och kan på ett mer medvetet sätt hjälpa eleverna genom texter i mina ämnen.

Jag använder regelbundet de undervisningsmetoder som fanns i språklyftet eller lektionsplanering som inspirerats av dessa metoder. Förhoppningsvis ökar detta elevernas förståelse av skriven text. Min bedömning är att de gör det.

Kanske har det ingått i tidigare frågor, men jag insåg hur ofta jag tidigare hade delat ut texter och bara räknat med att eleverna skulle läsa dem och förstå dem. Det gör jag inte längre...

Kommentarer om att förbereda eleverna på de texter de skall läsa togs också upp i ett flertal utsagor.

Presentation av nya texter. Förbereda inför textläsning

Stärkt i uppfattningen att elever ofta har svårt för texter eftersom många genrer är obekanta för dem. Fokuserar mer på att möta olika texttyper och att diskutera dem.

Kanske att jag tänker ännu mer på att konkret samtala med eleverna kring lässtrategier, om vikten av att titta på helheten (rubriker, bilder, bildtext) och andra ledtrådar i layout och sammanhang som texten presenteras i.

Vissa lärare beskriver hur de har fått upp ögonen för betydelsen av att samtala med eleverna om texter eller låta eleverna samtala med varandra om texter. Högläsning påpekas också som en strategi som lärarna har börjat använda mer av.

Framförallt har det fått mig att förstå vikten av att processa det man läst både enskilt och i grupp, att arbeta mer konkret med läsningen i klassrummet både enskilt och i grupp. Även om jag arbetar på en skola med högt motiverade elever behöver jag ägna tid åt högläsning för att vara säker på att eleverna läser texterna och inte bara skummar igenom.

Jag jobbar mycket mer medvetet med begrepp och tar ut centrala ord. Har högläsning ofta där vi summerar texten tillsammans och tar ut det viktiga. Är alltså med eleverna vid läsning och stöttar mycket mer än tidigare då de mest fick läsa själva.

Hur jag och eleverna tillsammans "angriper" olika texter av olika svårighetsgrad och vikten av högläsning tillsammans med eleverna. Att elever behöver träna på att läsa olika typer av texter och att textläsning är nyckeln till högre måluppfyllelse i samtliga ämnen.

En annan typ av kommentar handlade om att läraren blivit bättre på att formulera uppgifter för att eleverna skall förstå vad de skall göra.

Jag har framförallt förbättrat min förmåga att skriva tydliga instruktioner till uppgifter och examinationer utifrån den breda definitionen av "text" där texter, bilder och illustrationer ingår. Jag också blivit ännu mer medveten om hur viktigt det är med begreppsförståelse och vikten av bra frågor och metoder kring hur en artikel läses (speciellt inom samhällskunskap).

Kommentarer om skrivprocessen var inte lika vanliga som kommentarer om textanvändning och läsning, men vissa lärare lyfte fram arbetet med skrivprocessen som ett bidrag från Läslyftet.

Jag tänker mer på texterna jag använder mig av och arbetar längre och mer målmedvetet med dem, jag laborerar också mer med arbetsmetoder och jobbar med HUR man skriver texter.

Ja, jag arbetar med aktivt och systematiskt med läsning och skrivuppgifter med "gott samvete", även om det tar ganska mycket tid.

Inom kursen i gymnasiearbete har jag också haft stor nytta av mallar och strukturer för skrivande och hur skrivandeprocessen fortskrider och hur jag kan stötta eleverna i detta.

Kommentarer om kritisk granskning av texter var inte heller särskilt vanliga men togs upp av några lärare.

Ett mer medvetet arbete med kritisk granskning. Ett större arbete kring texters uppbyggnad.

Jag har fått fler aha-upplevelser när det gäller elevers förmågor och vi lärare har lättare att diskutera med varandra om förmågorna. Själv har jag tagit en del initiativ för att få elever att djupläsa, läsa noggrannare och mer kritiskt, vilket är väldigt svårt för dem nuförtiden. De ytläser väldigt mycket på nätet. När eleverna ska skriva test i engelska och svenska har de bråttom med att svara på frågor direkt utan att ägna tid åt att läsa igenom texterna ordentligt.

Det fanns också kommentarer om nödvändigheten av att anpassa det språkutvecklande arbetet efter eleverna och deras individuella behov.

Jag känner att jag har fördjupat min förståelse för elevers språkutveckling och behov i arbetet med Läslyftet. Som sva-lärare hade jag redan kommit en bit på väg, men man kan alltid bli bättre. Det stora hindret är fortfarande att hitta sätt hur jag kan vara mer individanpassad i min stöttning. Anpassningar som genrepdag och cirkelmodellen är något som jag gör med hela gruppen, men självklart gynnas individernas utveckling, en att komma ner på individnivå med olika uppgifter och stöttning är något jag tycker är svårt att hitta arbetssätt och tid till.

Jag fick under arbetet med Läslyftet lite nya idéer till anpassningar och nya metoder för att öva språk- och kommunikationsförmågor som jag fortfarande använder i mitt arbete i gymnasieskolan.

En specificering av arbetet med att anpassa undervisningen efter eleverna var att lärarna i vissa fall tog upp att de hade fått verktyg för att arbeta med nyanlända elever eller elever med svenska som andraspråk.

Fått mer verktyg att använda i min undervisning och det är bra för nyanlända men även för alla elever i samma grupp.

Vikten av att individualisera, ge eleverna tid för reflektion och eftertanke. Arbetar med nyanlända och har blivit än mera förstående av att de behöver tid och variation när de arbetar med texter.

Några lärare nämnde att Läslyftet bidragit till att de arbetade mer med bild.

Jag arbetar mer med bildanalys/tolkning.

Jag är medielärare och det gav mig en idé att samarbeta med andra lärare kring texter i t ex podcasts och filmform.

En typ av kvarstående effekt på undervisningen som inte togs upp i frågorna med fasta svarsalternativ i den uppföljande enkäten, men väl i den första enkäten, var dokumentation av undervisningen. Ett par lärare nämnde också detta i sina kommentarer på de öppna fritextfrågorna.

Vikten av att dokumentera arbetsprocesser.

Att synliggöra elevernas lärande och progression på olika sätt.

Även när det gällde undervisningen påpekade en del lärare att avsaknaden av förändringar berodde på att man redan gjorde det som vi frågade efter i enkäten, men att man genom Läslyftet fått bekräftat att man arbetat på ett lämpligt sätt. Några exempel:

Mycket av det som frågats om i denna enkät har jag alltid gjort, så det är inte Läslyftet i sig som förändrat något i flera av områdena ni frågar efter.

Har för mig i yrkesrollen bekräftat mig och förstärkt det jag redan tidigare gjort och hade kunskaper om och erfarenheter av.

Läslyftet har inte i någon vidare bemärkelse utvecklat mig som lärare, snarare fungerat som ett slags kvitto på att man "gör rätt" redan och det kan vara givande på sitt sätt.

Jag arbetade aktivt med såna här saker innan Läslyftet, så det har inte påverkat så mycket. Men det var bra för en del kollegor.

Anledningen är att vi som arbetar textbaserade ämnen redan innan Läslyftet har varit vana vid att bearbeta texter med eleverna, vilket i vissa moduler känts som om de är en introduktion till ämnet för nybörjare.

Trots att lärarna i vissa fall redan anser sig ha arbetat enligt Läslyftets intentioner var många av dem ändå nöjda med satsningen. Ett exempel:

Jag har ÄLSKAT att ha deltagit i Läslyftet eftersom det har gett så mycket att diskutera sådana här frågor TILLSAMMANS med kollegor. MEN eftersom jag sen flera år undervisar inom svenskämnet har jag inte lärt mig så mycket nytt utan alla modulerna upplevdes som sådant jag redan har kunskap om (det är också därför jag svarat ganska "lägt" på frågorna eftersom jag efter Läslyftet inte ser så stor skillnad hos mina elever, vi arbetar redan enligt många av metoderna sen innan).

Det fanns också kommentarer om att förutsättningarna i skolan inte fanns för att kunna använda de verktyg som Läslyftet innehåller. Dessa kommentarer var av två slag, dels sådana som påpekade brister i Läslyftet, dels sådana som pekade på förutsättningarna i skolan. Exempel på brister i Läslyftet kunde vara:

Det var en intressant kurs men jag har tyvärr svårt att omsätta innehållet i praktisk handling. De instruktiva filmklippen visade små grupper om 6-8 elever. Det är skillnad mot att arbeta i en stökig klassrumsmiljö med exempelvis 30 elever.

Brister i skolans förutsättningar, eller i de egna ämnena, som gjorde Läslyftetets undervisningsmetoder inte fungerade kunde enligt lärarna vara:

Jag tyckte Läslyftet var jättebra medan det höll på. De praktiska uppgifterna i klass var också givande. Sedan blev det vardag och stressigt. Man bytte klass och arbetspartner och det man lärt sig försvann lite ut i periferin. Man måste hålla på med Läslyftet en längre period för att kunna jobba in arbetssättet och få in det i verksamheten på riktigt.

Jag har Läslyftet i bakhuvudet hela tiden och önskar att vi kunde göra mer kollegialt. Men tyvärr är detta svårt pga schemaläggning och tidsbrist.

Har som Idrottslärare inte så pass mycket teoretiska lektioner där Läslyftet kommit till sin rätt. Jobbar mycket praktiskt med den egna kroppen.

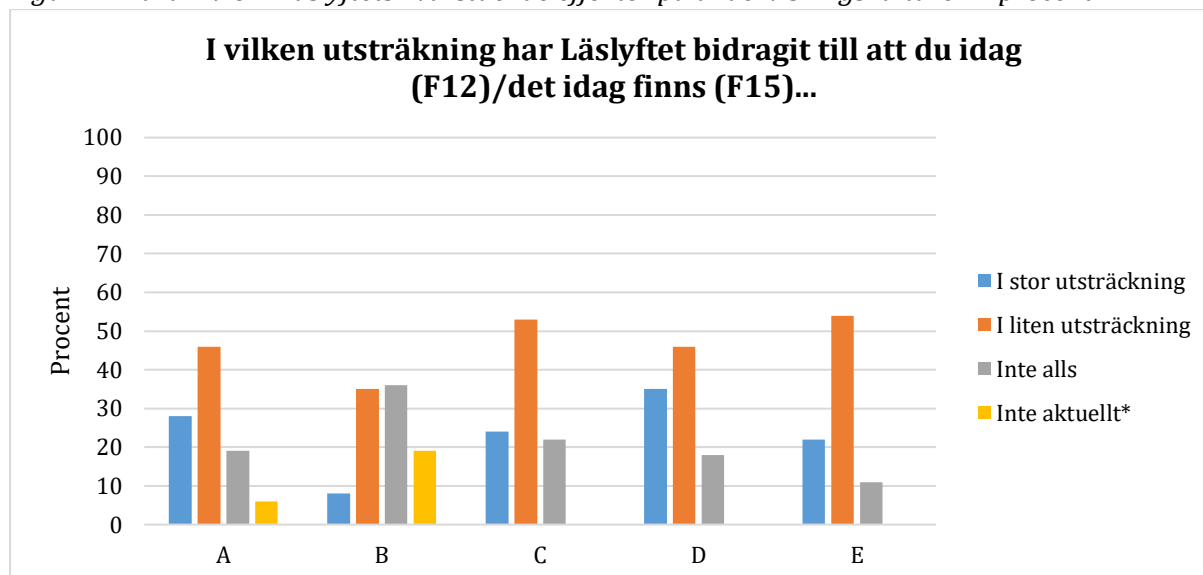
Nej. Jag är mattelärare, så det är inte särskilt aktuellt med läsning, så jag (då tiden är knapp i kurserna) prioriterar att arbeta med annat.

Sammantaget visar de olika aspekterna i kommentarerna att lärarna fått med sig en hel del från Läslyftet när det gäller språkutvecklande arbetssätt och konkreta metoder att använda i undervisningen. Vissa skriver tydligare än andra att de verkligen använder de kunskaper och nya verktyg som Läslyftet bidragit med till undervisningen. För några har Läslyftet kanske främst bidragit till bättre förutsättningar att arbeta med språk eftersom de fått prova en del nya verktyg. Men några arbetade också redan tidigare på ett språkutvecklande sätt och deras behållning verkar framförallt ha handlat om samtalen vid de kollegiala träffarna och att andra lärare har fått upp ögonen för språkets betydelse i alla ämnen. Andra lyfte fram svårigheter i Läslyftet eller i skolans vardag som gjorde att undervisningen inte förändrats som det var tänkt.

5.4 Lärarna om kvarstående effekter på undervisningskulturen

Har Läslyftet satt några kvarvarande spår i hur lärare samtalar med varandra och samarbetar om undervisningen eller undervisningsplaneringen (F12 och F15)? Fem delfrågor avsåg att söka svar på detta (se figur 13).

Figur 13. Lärarna om Läslyftets kvarstående effekter på undervisningskulturen. I procent.

Antal svarande: A:904, B:896, C:901, D:907, E:907. *Svarsalternativet "inte aktuellt" fanns enbart på F12.

- A. Planerar tillsammans med kollegor för hur undervisningen ska utveckla elevernas språk-, läs- och skrivförmågor
- B. Samarbetar med skolbibliotekarie
- C. Ett mer gemensamt yrkesspråk på skolan
- D. Fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal i ditt arbetslag eller ämneslag
- E. Fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal på din skola i stort

Figur 13 visar att knappt tre av tio (28%) lärare svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag planerar tillsammans med kollegor för hur undervisningen ska utveckla elevernas språk-, läs- och skrivförmågor. Det är nästan 10 procentenheter lägre än för grundskolans lärare (en signifikant skillnad). Frågan går inte riktigt att jämföra med den första enkäten eftersom den då var annorlunda formulerad. De lärare som i den första enkäten uppgav att handledaren bidragit till "ett tryggt samtalsklimat där alla har fått komma till tals" använde i betydligt lägre utsträckning svarsalternativet "inte alls" på denna fråga.

I uppföljningsenkäten svarade knappt en av tio lärare (8%) att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag, samarbetar med skolbibliotekarie, vilket även det är lägre än andelen som använde det svarsalternativet i den första enkäten. Men den frågan var heller inte aktuell för alla, förmodligen för att man saknade skolbibliotekarie på skolan. Gymnasielärarna var signifikant mer benägna än grundskolans lärare att använda svarsalternativet "inte alls".

Drygt två av tio lärare (24%) uppgav i uppföljningsenkäten att Läslyftet bidragit till att det idag "i stor utsträckning" finns "ett mer gemensamt yrkesspråk på skolan". Även denna fråga fanns i den första enkäten, men då enbart i relation till lärarnas läslyftsgrupp vilket inte är helt jämförbart. Gymnasielärarna var betydligt mindre benägna än grundskolans lärare att använda svarsalternativet "i stor utsträckning" (signifikanta skillnader).

Ytterligare en fråga som fanns både i den första enkäten och i uppföljningsenkäten, men med lite olika lydelse, är i vilken utsträckning Läslyftet bidragit till "fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal". I uppföljningsenkäten frågade vi dels om sådana samtal "i arbetslaget eller ämneslaget" och knappt fyra av tio (35%) svarade att Läslyftet hade bidragit "i stor utsträckning" till detta. Dels frågade vi om Läslyftet hade bidragit till fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal på skolan i stort, vilket drygt två av tio (22%) ansåg var fallet "i stor utsträckning". Lärarna uppgav alltså att Läslyftet haft störst effekt på de pedagogisk-didaktiska samtalen i deras arbetslag eller ämneslag samtidigt som närmare två av tio inte hade sett en sådan förändring.

På frågan om Läslyftet "fördjupat samtalen på skolan i stort" var lärare hos enskilda huvudmän mer benägna att använda svarsalternativet "inte alls" medan lärare på offentliga skolor använde svaret "i liten utsträckning" mer. På båda frågorna om de pedagogisk-didaktiska samtalen använde gymnasielärarna i signifikant lägre grad än grundskolans lärare svaret "i stor utsträckning".

På samtliga delfrågor uppgav de lärare som hade fortsatt att arbeta med Läslyftet efter genomförandet 2016/17 att de sett större effekter på undervisningskulturen än de som inte hade fortsatt med Läslyftet. Lärare som uppgett att deras handledare under 2016/17 "i stor utsträckning" hade "skapat struktur och planerat de kollegiala samtalen" var mer benägna att använda svarsalternativet "i stor utsträckning" på frågan om de "idag planerar tillsammans med kollegor för hur undervisningen ska utveckla elevernas språk-, läs- och skrivförmågor". Bedömningen av handledarens förmåga att strukturera och planera slog också igenom på frågan om Läslyftet bidragit till att det "idag finns ett mer gemensamt yrkesspråk på skolan". De som bedömde att handledaren "i stor utsträckning" hade "strukturerat och planerat de kollegiala träffarna" var mer benägna att använda svarsalternativet "i stor utsträckning" på frågan om yrkesspråket.

Även på fritextfrågorna i slutet av enkäten fanns kommentarer kring Läslyftets bidrag till undervisningskulturen på skolan i stort eller i arbets-/ämneslagen. Vissa kommentarer förtydligade hur lärarna planerade tillsammans med sina kollegor för att utveckla elevernas språk.

Det har inneburit att vi inte längre bara jobbar i ämneslag utan i tvärgrupper.

Det har ökat samarbetet mellan olika ämnen inom det naturvetenskapliga programmet. På andra program mellan samhällsvetenskap och svenska.

Arbetslaget har fått en samsyn i hur arbetet tillsammans med eleverna kan stärka deras lärande. Pedagogiska och didaktiska frågor har fått betydligt större utrymme i arbetslagets planeringsmöten.

Vi samarbetar och diskuterar undervisning, läroplaner, metodik och didaktik mer i ämneslag och arbetslag (även om vi också tidigare gjorde det så har det blivit mer efter Läslyftet).

Vi har arbetat fram en gemensam plan för hur vi jobbar med lässtrategier och hur vi introducerar det för eleverna när de börjar i ettan på gymnasieskolan. Vi jobbar aktivt med bland annat THIEVES.

Ett fåtal nämner skolbibliotekarierna i sina fritextkommentarer och en skolbibliotekarie har också kommenterat förändringar i undervisningskulturen.

Jag har det senaste läsåret arbetat otroligt mycket med litteratur, ökat samarbetet med skolbibliotekarien och fått igång intressanta samtal med elever kring texter och läsning. Kanske är detta en konsekvens av Läslyftet, vem vet?

Att jag som skolbibliotekarie kommit närmare lärarna i svenska och i planering av vissa moment.

Yrkesspråket på skolan eller i arbets-/ämneslaget tas också upp i fritextkommentarerna.

Vi har fått en samsyn och ett gemensamt språk kring språk- och kunskapsutveckling. Det leder till bättre och i större utsträckning kollegiala diskussioner kring språkutvecklande arbetssätt.

Jag upplever också att jag och mina kolleger har fått ett mer professionellt språk. Jag uppskattade Läslyftet som fortbildning.

Har gett mig ett språk och satt ord på begrepp och metoder jag använt tidigare. Läslyftet skapade pedagogiska samtal mellan lärare vilka var mycket givande.

Exempel på kommentarer som berör de pedagogisk-didaktiska samtalen såväl i arbets-/ämneslag som på skolorna i stort finns också bland svaren på fritextfrågorna.

Att vi idag på ett än mer målmedvetet sätt diskuterar, planerar, genomför och utvärderar undervisningen i arbetslaget. Det har bidragit till att våra klass- och personliga assistenter är med på tåget fullt ut.

Vi jobbade redan innan Läslyftet mycket med individanpassning och ämnesövergripande samarbeten, men vi fick alla, tror jag en bättre grund att stå på. Både vetenskapligt och didaktiskt.

Att få föra pedagogiska diskussioner och synliggöra språkinläringen över ämnesgränserna har varit mycket givande och utvecklande. Jag har lärt mig mycket om andra ämnen och fått en djupare förståelse för kunskapskraven i andra ämnen.

Att ses regelbundet och diskutera didaktiska frågor med kollegorna var mycket givande. (...) Jag har fått en ökad förståelse för hur kollegorna jobbar och hur eleverna jobbar i andra ämnen samt mer vana att prata om detta med mina kollegor.

Vissa lärare kommenterar de kollegiala samtalen som man hade under genomförandet av Läslyftet och det kvarstående bidraget handlar då främst om att man lärt känna andra lärare på skolan.

Som Läslyftet bidragit till är att vi kunnat diskutera frågor om undervisning där och då och att vi som kollegor lärt känna varandra bättre.

Det var intressant och givande att delta i Läslyftet. Vi hade många spännande och intressanta diskussioner och fick främst höra om hur andra lärare har det i sina ämnen och vilka problem de stöter på.

Tid undansatt för fortbildning innebär att jag får prata med kollegor jag inte pratar med i vanliga fall om pedagogik vilket är berikande. Inte så mycket det som uppgifterna handlar om (eftersom vi inte hann göra mycket av det), utan det vi kommer in på, på egen hand.

Liksom när det gällde avsaknaden av nya kunskaper och förändringar i undervisningen som berodde på att lärarna redan kunde och arbetade enligt Läslyftets intentioner, fanns det också kommentarer om att undervisningskulturen på skolan redan var kollegial och att det därför var svårt att se förändringar.

Vi har ett gott kollegialt samarbete på min skola, vilket kan vara en av anledningarna till att jag inte upplever att just Läslyftet har bidragit till någon större förbättring. Dessutom upplevde jag att texterna ofta var för generellt formulerade, eller riktade sig till en något mindre påläst målgrupp än vårt arbetslag.

Det finns också kommentarer som lyfte fram anledningar till att Läslyftet inte fått några förändringar av undervisningskulturen.

Tyvärr mindre än vi i arbetslaget hoppats på, då ledningen, istället för att stötta vårt engagemang efter Läslyftet, minskat vår tid för samarbete till ett minimum. Detta har lett till stor frustration och flera goda idéer och intentioner har satts åt sidan och kanske glöms bort.

För att komma åt att det ska utveckla skolan krävs det mer än ett Läslyft. Det måste finnas engagerade läslyftsledare men främst en ledning som prioriterar (plockar bort andra utvecklingsgrupper och administrativa arbetsuppgifter), främjar (tycker att det är bra med nya projekt och sätter press på bromsklossarna) samt uppmuntrar (genom att sätta sig in i och komma med glada tillrop). Tyvärr känns det som detta år två blev ett lätt sätt för rektor att checka på att hen leder den pedagogiska utvecklingen på skolan.

Sammanfattningsvis kan man säga att lärarna tillskriver Läslyftet en viss betydelse för undervisningskulturen på skolorna. De flesta använder svarsalternativet ”i liten utsträckning” på de olika frågorna om detta och en del lärare har inte sett några sådana förbättringar alls. I vissa fall handlar det om att lärarna redan hade en kollegial undervisningskultur med samarbeten och diskussioner om undervisningen.

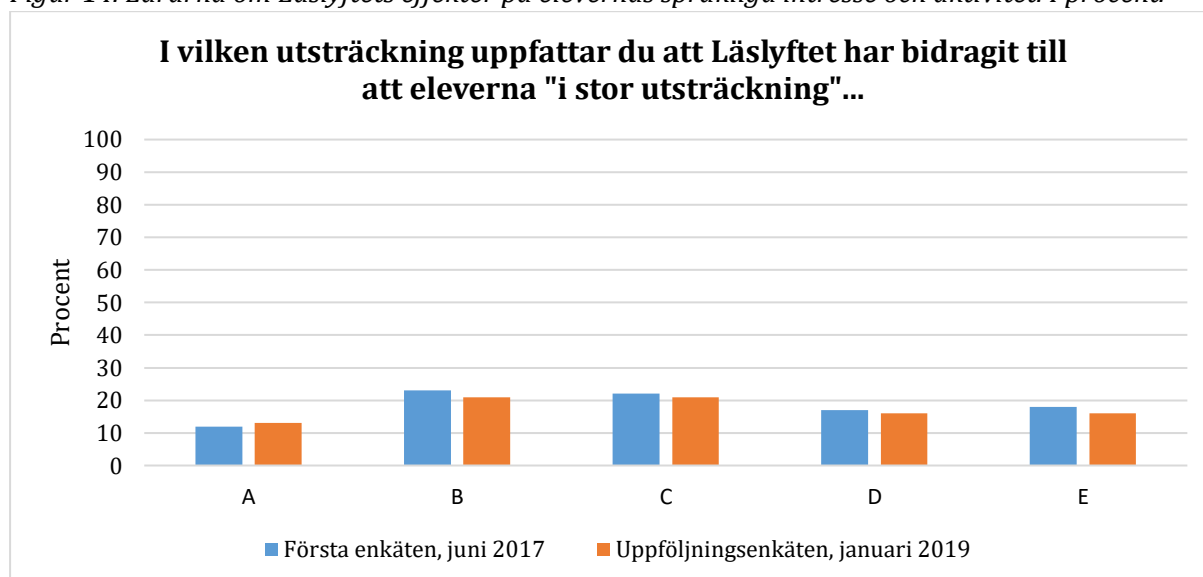
5.5 Lärarna om kvarstående effekter på eleverna

Lärarnas bedömning av Läslyftets bidrag till elevernas språkutveckling undersöktes genom två frågor, såväl i den första enkäten som i uppföljningsenkäten. Den ena frågan handlade om effekter på elevernas språkliga intresse och aktivitet, den andra om effekter på elevernas språkkunskaper och språkförmåga. I fritextsvaren på de öppna frågorna i slutet av enkäten framkommer att frågorna om Läslyftets bidrag till eleverna var svåra för lärarna att svara på eftersom många av dem inte undervisade samma elever i januari 2019 som de gjorde när Läslyftet först genomfördes under läsåret 2016/17.

5.5.1 Effekter på elevernas språkliga intresse och aktivitet

I vilken utsträckning anser gymnasielärarna att Läslyftet har bidragit till elevernas intresse och aktivitet när det gäller språk? (F26 i den första enkäten, F16 i uppföljningsenkäten). I figur 14 redovisas lärarnas svar.

Figur 14. Lärarna om Läslyftet effekter på elevernas språkliga intresse och aktivitet. I procent.

Antal svarande: A:888(906), B:886(902), C:888(903), D:885(902), E:878(902) (Värdena för den första enkäten gäller enbart de lärare som har svarat även på uppföljningsenkäten.)

- A. Har fått ett större intresse för texter och läsning
- B. Deltar i samtal mer än tidigare
- C. Ställer fler egna frågor till texter
- D. Lyssnar bättre på varandra
- E. Samarbetar bättre med varandra. (signifikant)

Som framgår av figur 14 är skillnaderna mellan den första enkäten och uppföljningsenkäten överlag mycket små och endast signifikant på en fråga. Det gäller frågan om Läslyftet bidragit till att "eleverna samarbetar bättre med varandra" där andelen svar av typen "i stor utsträckning" sjunkit något. Läslyftets bidrag uppfattades som störst på frågorna om eleverna "deltar i samtal mer än tidigare" och om eleverna "ställer fler egna frågor till texter", där drygt två av tio svarade att så skett "i stor utsträckning". Knappt två av tio svarade också att Läslyftet bidragit till att eleverna "i stor utsträckning" "lyssnar bättre på varandra" (17%) och "samarbetar bättre med varandra" (16%). Drygt en av tio (12%) använde det svarsalternativet på frågan om eleverna "fått ett större intresse för texter och läsning".

Lärare som fortsatt med Läslyftet efter genomförandet markerade i högre utsträckning att de sett effekter av Läslyftet på elevernas språkliga aktiviteter. De lärare som i den första enkäten uppgett att rektor "i stor utsträckning" hade "betonat betydelsen av de kollegiala samtalen" svarade oftare att "eleverna samarbetar bättre med varandra". I jämförelse med grundskolans lärare använde en signifikant lägre andel av lärarna på gymnasieskolan såväl svarsalternativet "i stor utsträckning" som svarsalternativet "i liten utsträckning".

I uppföljningsenkäten fanns även en fråga om eleverna "fått ett större intresse för skrivande" vilket drygt en av tio lärare (11%) uppgav att eleverna "i stor utsträckning" hade fått. Dock svarade drygt tre av tio (31%) att eleverna "inte alls" fått ett större sådant intresse. Eftersom frågan inte ställdes i den första enkäten är det inte möjligt att jämföra eventuell förändring över tid.

Mönstret är detsamma som för grundskolans lärare. Men gymnasielärarna ligger bara knappt hälften så högt i användningen av svarsalternativet "i stor utsträckning" på frågorna om elevernas intresse för språk och språkliga aktiviteter förbättrats, vilket gäller såväl uppföljningsenkäten som den första enkäten (signifikanta skillnader).

Ett fåtal lärare gav kommentarer om elevernas reaktioner på Läslyftet. En skrev till exempel:

Arbetsituationen, eleverna har inte lika stort motstånd i att läsa texter vilket ger ett lugnare klassrum och i viss mån ökar deras möjlighet att nå kunskapsmålen.

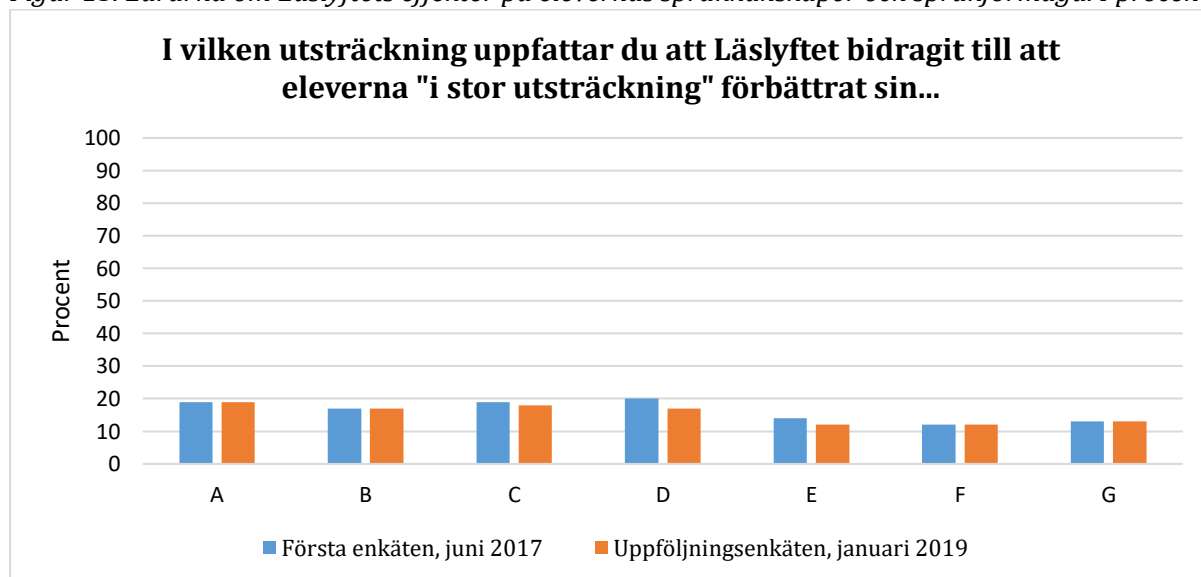
På samma sätt som lärarna ibland ansåg att de redan kunde innehållet i Läslyftet hänvisade en lärare till att eleverna redan kunde detta.

Det kollegiala samtalet är viktigt för utveckling för sig själv. OBS - eleverna på vår skola är så motiverade tidigare så därför inte eleverna förbättrar sig.

5.5.2 Effekter på elevernas språkkunskaper och språkförmåga

I vilken utsträckning uppfattar gymnasielärarna att Läslyftet har bidragit till att eleverna förbättrat sina språkkunskaper och sin språkliga förmåga? (F25 i den första enkäten, F17 i uppföljningsenkäten). Resultaten redovisas i figur 15.

Figur 15. Lärarna om Läslyftets effekter på elevernas språkkunskaper och språkförmåga. I procent.

Antal svar: A:889(904), B:888(903), C:891(903), D:891(904), E:888(902), F:889(903), G:883(901)
(Värdena för den första enkäten gäller enbart de lärare som har svarat även på uppföljningsenkäten)

- A. Ord/begreppsförståelse
- B. Läsförståelse
- C. Förmåga att kritiskt granska texter
- D. Förmåga att kunna förstå olika texttypers form och innehåll (signifikant)
- E. Förmåga att dra slutsatser (signifikant)
- F. Förmåga att skriva texter
- G. Förmåga att uttrycka sig verbalt

Som framgår av figur 15 ovan var även skillnaderna på denna fråga små mellan den första enkäten och uppföljningsenkäten. Endast på två delfrågor var skillnaderna signifikanta och andelen svar av typen "i hög utsträckning" hade då sjunkit. Det gällde Läslyftet bidrag till att eleverna förbättrat "förmågan att kunna förstå olika texttypers form och innehåll" samt "förmågan att dra slutsatser". Knappt två av tio svarade i uppföljningsenkäten att Läslyftet har bidragit till att eleverna idag "i hög utsträckning" har förbättrat sin "ord/begreppsförståelse" (19%), "sin förmåga att kritiskt granska texter" (18%), "sin förmåga att kunna förstå olika texttypers form och innehåll" (17%) och sin "läsförståelse" (17%). Drygt en av tio uppgav att eleverna "i stor utsträckning" hade "förbättrat sin förmåga att uttrycka sig verbalt" (13%), "förmåga att dra slutsatser" (12%) och "sin förmåga att skriva texter" (12%). Andelen "inte alls"-svar ligger mellan 22 och 30 procent och resten av lärarna svarade att Läslyftet bara "i viss utsträckning" haft dessa effekter.

Även på denna elevfråga var de lärare som hade fortsatt med Läslyftet efter genomförandet mest benägna att se ökade kunskaper och förmågor hos eleverna. Lärare som i den första enkäten svarade att deras handledare "i stor utsträckning" hade "tillhandahållit material utöver det som ingår i Läslyftet" använde oftare svarsalternativet "i viss utsträckning" på om Läslyftet bidragit till att eleverna förbättrat "sin förmåga att uttrycka sig verbalt" och mera sällan svaret "inte alls". De lärare som i den första enkäten uppgett att rektor i stor utsträckning "betonat betydelsen av de kollegiala samtalen" svarade något oftare att eleverna "i hög utsträckning" förbättrat sin "ord/begreppsförståelse". Liknande resultat fick vi på frågan om eleverna ökat sin "förmåga att förstå olika texttypers form och innehåll" och förmågan att skriva texter.

Även på dessa frågor ligger gymnasielärarna signifikant lägre än grundskollärarna i användningen av svaret "i stor utsträckning". På delfrågan om Läslyftet bidragit till elevernas förmåga att kritiskt granska texter är gymnasielärarna främst mer benägna att använda svarsalternativet "inte alls".

I fritextsvaren fanns få kommentarer om sådant som lärarna ansåg att eleverna hade förbättrat genom Läslyftet. Här följer ett av de få.

Eleverna presterar bättre och progressionen är tydlig mot bättre betyg.

Svårigheten med att faktiskt bedöma om eleverna förbättrat sin språk-, läs- och skrivförmåga togs upp i svaren på fritextfrågorna, men vissa lärare var övertygade om att så kommer att ske på sikt.

Det är svårt att avgöra resultatet för eleverna eftersom jag undervisar andra elevgrupper i år. Därför markerade jag "ingen effekt" på dessa frågor. Jag vet inte om det stämmer, men jag tycker inte att det är möjligt att mäta någon skillnad eftersom det rör sig om olika grupper.

Denna enkät är oerhört svår att besvara, eftersom det är svårt att veta vad som gett vad. Framför allt elevers förändring är svår att värdera i förhållande till Läslyftet. De har ju också blivit äldre och mognat på alla sätt, så det är oerhört svårt att avgöra vad som lett till vad.

Att svara på vad just Läslyftet gör för elevernas kunskaper är svårt eftersom de texter som vi läst i Läslyftet oftast mynnar ut i att det är LÄRARENS handlingar som ändras och då kan vi ju inte se vad som hade hänt med just våra elever om dessa inte hade skett.

Jag tycker att det varit otroligt utvecklande för hela arbetslaget. Är säker på att eleverna kommer få nytta av att lärarna deltog i Läslyftet. Men det krävs fortsatt arbete över tid, både hos lärare och elever för att se ett tydligt resultat.

Sammanfattar vi avsnittet om Läslyftets bidrag till eleverna kan vi konstatera att detta bidrag inte har ansetts lika stort som bidraget till lärarnas kunskaper, undervisning och undervisningsplanering. Det kan både handla om att det är svårt för lärarna att särskilja just Läslyftets bidrag till elevernas språkliga aktivitet, kunskaper och förmågor. Men det kan också handla om att lärarna antingen ansett att eleverna inte har förändrats särskilt tydligt eller ansett att eleverna redan kan det som Läslyftets aktiviteter är tänkta att träna.

5.6 Andra kvarstående effekter och övriga synpunkter från lärarna

Som tidigare nämnts innehöll uppföljningsenkäten två öppna frågor där lärarna kunde skriva in fritextsvar med "andra kvarstående effekter för dig" och "övriga synpunkter på Läslyftet". 358 respektive 284 lärare använde sig av den möjligheten. Många citat från svaren på dessa frågor finns redan i de föregående avsnitten. Därför nöjer vi oss med att här ge en sammanfattning i punktform över de typer av svar som togs upp på frågorna och enbart illustrera de punkter som inte tidigare tagits upp med citat. Punkterna är inte rangordnade eftersom många lärare kommenterade flera saker i samma mening, vilket gör det svårt att placera och räkna citaten. De flesta kommentarer om "andra effekter" går tillbaka på de frågor med fasta svarsalternativ som vi ställt i uppföljningsenkäten och får ses som förtydliganden av dessa. Många kommentarer som togs upp under "övriga synpunkter" handlade om Läslyftet medan det pågick. Dessa synpunkter finns oftast också redan beskrivna, men då i den utvärderingsrapport som skrevs om Läslyftet i gymnasieskolan direkt efter genomförande läsåret 2016/17 (Carlbaum, Andersson & Hanberger 2017). Punkter med kursiv stil har däremot inte tagits upp tidigare i kapitlet och några av dem illustreras därför med citat nedan.

Läslyftets bidrag och effekter

- En metod för kollegialt lärande (se avsnitt 5.1)
- Större intresse för forskning (se avsnitt 5.1)
- Fler verktyg i verktygslådan och konkreta exempel på sådana (se avsnitt 5.2)
- Medvetenhet om språkets och språkutvecklingens betydelse (se avsnitt 5.2)
- Insikter från Läslyftet och Läslyftets metoder används i undervisningen (se avsnitt 5.3)
- Gemensamt yrkesspråk och fortsatta pedagogisk-didaktiska diskussioner (se avsnitt 5.4)
- Förbättringar av elevernas prestationer (se avsnitt 5.6)
- *Läslyftet kan inspirera till annan kompetensutveckling*
- *Läslyftet tränger undan andra viktiga verksamheter*

Övriga synpunkter

- *Positiva kommentarer om Läslyftet som kompetensutvecklingsinsats*
- *Alla, eller i alla fall fler, lärare borde få gå Läslyftet (även föräldrar och skolledning)*
- *Många nya lärare på skolan gör att man skulle behöva börja om med Läslyftet*
- *Kunskaperna från Läslyftet borde ingå i lärarutbildningen*
- *Positiva kommentarer om Läslyftet i den egna läslyftsgruppen under genomförandet*
- *Bristande intresse från skolledningen*
- *Andra kompetensutvecklingssatsningar tränger undan Läslyftet*
- *Problemen i skolan beror inte på dåliga kunskaper hos lärarna*
- *Önskar intyg på deltagandet i Läslyftet*
- Svårigheter med att svara på enkäten (se avsnitt 5.6)
- Problem med Läslyftet (exempel i flera avsnitt)
- Problem med Läslyftets genomförande på den egna skolan (exempel i flera avsnitt)
- Kunde redan det som Läslyftet behandlade (exempel i flera avsnitt)

En typ av kommentar som inte varit uppe tidigare handlade om effekten att Läslyftet kan inspirera till eller vara en hjälp vid annan kompetensutveckling.

I mitt programlag har vi haft en temadag om läsning i höstas. Kanske hade inte detta skett utan Läslyftet.

I ämnesgruppen Moderna Språk arbetar vi nu med Språksprånget och vi har god nytta av upplägget från Läslyftet i detta arbete.

En annan, mindre positiv, effekt av Läslyftet kan vara att den stora tidsåtgången tränger undan andra viktiga verksamheter i skolans vardag.

Viktigt att inte glömma kärnan i undervisningen, att ge eleverna färdigheter i ett ämne. Det blir lätt att man fastnar eller förflyttar för mycket fokus på språkutveckling istället för ämnets syfte, det blir då inte ett komplement/redskap utan ett hinder för elevernas kunskapsutveckling inom andra områden än språk.

Tog mycket tid från annan fortbildning men gav en ökad medvetenhet om språkliga svårigheter hos eleverna.

Nej, inget nytt. Arbetade redan på det visset. Tog bara mer tid för oss lärare av vår planeringstid.

Lärare kommenterade att effekterna inte blev så stora eftersom det inte avsattes tillräckligt med tid åt fortbildningen vilket innebar att det som behandlats och diskuterats tenderade att falla i glömska.

Läslyftet skulle behöva fortgå för att kunskaperna ska ha tid att sätta sig. Nu blev Läslyftet mer som en inspirationsrunda som inte riktigt hann lägga sig i kunskapsbanken och därför glöms bort. Om ledningen hade fortsatt prioritera detta och man kanske upprepat samma modul i andra studiegrupper alternativt haft mer tid på sig för att pröva metoderna i texterna igen tror jag det hade blivit en större förändring.

I linje med ovanstående tog några kommentarer upp problemet med att andra och nya kompetensutvecklingssatsningar tränger undan Läslyftet.

Vi var ett fåtal i mitt stadie som gick - alla borde ha gått. Parallellt eller strax efter valde kommunen att satsa på SKUA istället vilket blev lite tårta på tårta för min personliga del.

Innehållet i Läslyftet var gediget, aktuellt och väl utvalt. Tyvärr blir det ofta på skolor att den efterföljande terminen hittar man på/ introduceras ett nytt projekt och de grupper som bildats slås sönder och nya samarbetspartners skakas fram och allt börjar om från början. Synd på så rara ärtor.

Jag tycker det var en mycket relevant fortbildning, hade gärna fortsatt arbeta med det för att få metoderna att "sätta sig" bli en del av det "dagliga arbetet" Tyvärr valde min skolledning att disponera om tiden och som vanligt ska ett nytt läsår innebära nya idéer och nya metoder. Så nu jobbar vi med ett annat material.

Vissa kommentarer poängterade att problemen i skolan inte beror på att lärarna har för dåliga kunskaper utan att det är många andra saker som spelar in.

Skolans problem är inte att lärarna inte kan utan att vi tvingas göra en massa annat istället.

Politikerna vill inte ta sitt ansvar, därför vi får mer och mer arbetsbörda och det handlar om problem som skolan ensam klarar inte av. (...) Politikerna är säkert medvetna om problematiken men den enklaste lösningen för dem är att skylla allt på skolan och lärarna.

Mycket bra! Men jag menar att det behövs göra stora förändringar i både grundskola för att eleverna ska bli bättre på att läsa, skriva mm. En bra början är t. ex att mobilerna bara tillåts i en sal när läraren säger att man ska hämta den från sitt skåp. Dessutom behöver man se till så att man har studiero i svenska skolor.

Fortsätt gärna med olika modeller, men se gärna till att förbättra manualer och läroböcker så även dem anpassar sig till forskningen inom Läslyftet.

5.7 Sammanfattning

Uppföljningsstudien av gymnasielärarna visar att effekter av Läslyftet finns kvar i gymnasieskolan, på samma sätt som i grundskolan, ett och ett halvt år efter genomförandet. Enligt gymnasielärarnas svar har effekterna dock minskat generellt.

Närmare sex av tio gymnasielärare hade fortsatt att arbeta med Läslyftets material läsåret efter att de deltagit i kompetensutvecklingen med statsbidrag. Fyra av tio hade gjort detta "tillsammans med kollegor" medan knappt två av tio uppgav att de arbetat "själv på egen hand" med Läslyftet.

Av de som fortsatt att arbeta med Läslyftet tillsammans med sina kollegor även under hösten 2018 hade drygt sju av tio fortsatt att ha en handledare, medan knappt tre av tio fortsatt utan handledare. Drygt hälften hade fortsatt i samma tempo som under Läslyftet med statsbidrag, medan knappt hälften hade arbetat i ett långsammare tempo. Drygt sex av tio hade fortsatt att arbeta med hela moduler, medan knappt fyra av tio enbart hade arbetat med vissa moment i den/de moduler som använts. Av de lärare som hösten 2018 hade arbetat med Läslyftet på egen hand hade fler än åtta av tio använt samma undervisningsaktiviteter som de genomförde när de gick Läslyftet med statsbidrag 2016/17 och drygt hälften hade också läst om samma artiklar.

Ett flertal skäl lyftes fram av de lärare som inte hade fortsatt med Läslyftet. Det handlade främst om förändringar i lärarnas personliga förhållanden, att lärarnas skolämne inte ansågs passa för Läslyftet, att skolan hade prioriterat annan fortbildning eller att man inte haft den tid som krävs för att fortsätta.

Läslyftet har enligt gymnasielärarna haft en viss betydelse för deras egen kompetensutveckling och undervisningsplanering. Hälften av lärarna svarade att Läslyftet "i liten utsträckning" inneburit att de idag söker upp forskning om språk-, läs- och skrivutveckling" och mellan en och två av tio uppgav att de gjorde så "i stor utsträckning". En något större andel svarade att Läslyftet bidragit till att de idag söker upp konkreta undervisningsmetoder för språk-, läs- och skrivutveckling.

Gymnasielärarnas bedömning av i vilken utsträckning deras kunskaper, insikter och engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling ökat genom Läslyftet, sjönk med drygt tio procentenheter mellan den första enkäten och uppföljningsenkäten. Samma resultat gäller också lärarnas bedömning av deras pedagogisk-didaktiska tänkande i allmänhet och intresse för kollegialt samarbete. De lärare som i den första enkäten uppgivit att de hade varit motiverade att påbörja Läslyftet och haft tillräckligt med tid för att genomföra Läslyftet var mer benägna att tillskriva Läslyftet ett bidrag till deras kunskaper och insikter.

Resultaten visar också att lärarna tillskriver Läslyftet betydelse för om och hur de arbetar med språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen idag. Allra främst uppgav lärarna att de arbetar med texter på ett mer medvetet sätt efter Läslyftet och samtalar med eleverna om texter.

Lärarna bedömde, om dock i lägre grad än när det gällde bidraget till kunskaper, insikter och undervisningen, att Läslyftet bidragit till undervisningskulturen på skolorna såtillvida att lärarna planerar mer tillsammans för hur undervisningen ska utveckla elevernas språk-, läs- och skrivförmågor. De har också själva fått ett mer gemensamt yrkesspråk på skolan och har fördjupat sina pedagogisk-didaktiska samtal, främst i arbetslag och ämneslag men även på skolan i stort. Knappt två av tio lärare uppgav dock att de inte hade sett några sådana effekter. Ett antal lärare svarade också att de samarbetar mer med skolbibliotekarie än tidigare men den effekten är mer begränsad och fler än hälften uppger att de "inte alls" gör detta eller att frågan inte är aktuell eftersom man saknar skolbibliotekarie på skolan.

Av fritextkommentarerna att döma beror avsaknaden av förändringar ibland på att lärarna redan har kunskapen, undervisar eller planerar på det sättet som Läslyftet förespråkar. I dessa fall verkar Läslyftet ändå ha fallit i god jord eftersom lärarna har fått bekräftat att deras kunskaper, undervisning och kollegiala undervisningskultur ligger i linje med den forskning och beprövade erfarenhet som Läslyftet vilar på. De som inte redovisar några förändringar är de som antingen anser att Läslyftets idé och moduler inte tar hänsyn till deras förutsättningar, till exempel deras ämnen och elevgrupper, eller att det inte finns förutsättningar i skolans vardag för att arbeta enligt Läslyftets intentioner. Det kan handla om stora elevgrupper, schemaläggning, stoffträngsel, för lite planeringstid med mera.

Lärarna fick bedöma Läslyftets bidrag till elevernas språkliga intresse och kunskaper både i den första enkäten och i uppföljningsenkäten. På samtliga frågor var bedömningen densamma eller något lägre i uppföljningsenkäten och endast på tre frågor var skillnaderna signifikanta. Såväl i uppföljningsenkäten som i den första enkäten var gymnasielärarna mest benägna att svara att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att "eleverna

deltar mer i samtal än tidigare” och ”ställer fler egna frågor till texter”. Drygt två av tio uppgav att de hade sett en sådan förbättring. På övriga frågor som rörde elevernas språkutveckling låg andelen som använde svarsalternativet ”i stor utsträckning” någonsans mellan en och två av tio.

Gymnasielärarna ligger på de allra flesta effektfrågor signifikant lägre i användningen av svarsalternativet ”i stor utsträckning” än vad grundskolans lärare gör, vilket vi också har konstaterat i tidigare rapporter. Överlag spelar bakgrundsvariablerna (huvudman, antal år i yrket, tidigare fortbildning, motivation med mera), liksom förutsättningar i Läslyftet (tempo, tid, handledarnas och rektors agerande) en betydligt mindre roll för gymnasielärarnas svar i uppföljningsenkäten än vad de gjorde i den första enkäten.

Det mest avgörande för om lärarna rapporterade kvarstående effekter av Läslyftet och i vilken utsträckning man tillskrev Läslyftet dessa effekter var om lärarna hade fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler efter genomförandet 2016/17. Detta slog igenom och var signifikant på samtliga delfrågor om kvarstående effekter.

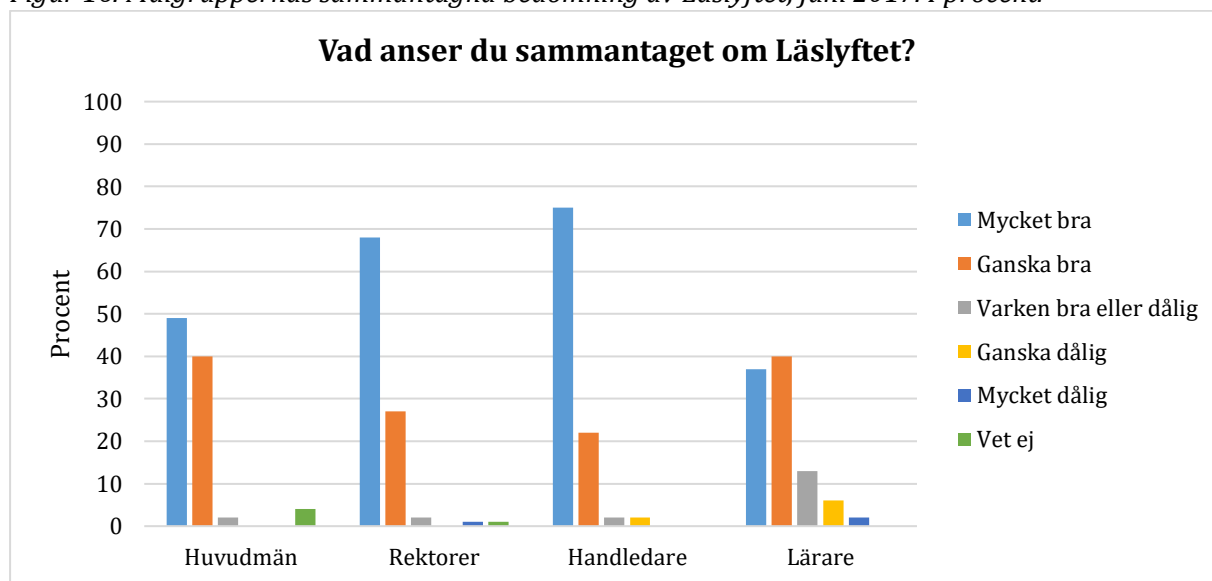
6. Sammanfattande resultat

I detta kapitel sammanfattar vi resultaten och jämför de tre målgruppernas (rektorers, handledares och lärares) bedömning av Läslyftet och dess kvarstående effekter. Kapitlet avslutas med slutsatser om kvarstående effekter av Läslyftet i gymnasieskolan, samt våra tolkningar av resultaten.

6.1 Målgruppernas samlade bedömning av Läslyftet under genomförandet

Målgrupperna i gymnasieskolan fick endast avge en sammanfattande bedömning av Läslyftet i den första enkäten som skickades ut i slutet av genomförandet med statsbidrag, våren 2017. Fler än tre fjärdedelar i samtliga målgrupper använde då antingen svarsalternativet "mycket bra" eller "ganska bra" (se figur 16).

Figur 16. Målgruppernas sammantagna bedömning av Läslyftet, juni 2017. I procent.

Antal svarande: Huvudmän: 54, Rektorerna: 145, Handledare: 199, Lärare: 1208
Skillnaderna mellan målgruppernas svar är signifikanta.

Resultaten visar att skillnaderna mellan målgrupperna i gymnasieskolan är signifikanta. Tränger vi djupare in i skillnaderna mellan målgrupperna visar det sig att det är skillnaden mellan lärare och handledare som är signifikant, det vill säga handledarna bedömde Läslyftet betydligt högre än lärarna. Men sammantaget får Läslyftet en mycket positiv bedömning av samtliga målgrupper. Bland huvudmännen, rektorerna och handledarna övervägde svarsalternativet "mycket bra" och endast ett fåtal använde något av svarsalternativen "varken bra eller dålig", "ganska dålig" eller "mycket dålig". Gymnasielärarna var mest benägna att använda svaret "ganska bra", tätt följt av "mycket bra". En av tio lärare svarade dock att Läslyftet var "varken bra eller dålig", ungefär två av tio att den var "ganska dålig" och ett fåtal att den var "mycket dålig". Om vi jämför med hur motsvarande målgrupper svarade i grundskolan finns det inga signifikanta skillnader mellan gymnasieskolans och grundskolans rektorerna eller mellan lärare i gymnasie- och grundskolan. Däremot bedömde handledare i gymnasieskolan Läslyftet signifikant lägre

än handledare i grundskolan. Såväl i gymnasie- som grundskolan, var det handledarna som bedömde Läslyftet högst och lärarna som bedömde Läslyftet lägst.

6.2 Målgruppernas bedömning av Läslyftets kvarstående effekter

Vi fortsätter här med att sammanfatta de olika målgruppernas bedömningar av Läslyftets kvarstående effekter.

6.2.1 Rektorer

En stor majoritet (86%) av rektorerna uppgav att de hade fortsatt att "betona betydelsen av språk-, läs- och skrivutveckling i alla ämnen" och "möjliggjort för handledare och lärare att kunna fortsätta med Läslyftet (77%), antingen enligt kompetensutvecklingsmodellen" (21%) eller friare (56%). Hur mycket tid som rektorer avsatt för handledare och schemalagd mötestid för lärare att arbeta med modulerna framgår inte. Läslyftet har också bidragit till att knappt hälften av rektorerna "prioriterar språk-, läs- och skrivutveckling i sitt pedagogiska ledarskap idag" (läs ett och ett halvt år efter Läslyftet). Resultaten visar också att rektorerna informerat sig om och visat större intresse för "andra moduler än Läslyftets" på Skolverkets lärportal hösten 2018. De flesta rektorer prioriterar också "andra fortbildnings- och utvecklingsområden mer än språk-, läs- och skrivutveckling" ett och ett halvt år efter att skolenhetens första deltagande i Läslyftet med statsbidrag slutförts.

Resultaten indikerar en kvarstående men avtagande effekt på undervisningskulturen. Hälften av rektorerna bedömde att Läslyftet ett och ett halvt år efter deras första deltagande läsåret 2016/17 "i hög utsträckning" ökat/fördjupat lärares "engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen", "pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling" och "allmänna pedagogisk-didaktiska samtal". En liten andel av rektorerna erfor en sådan effekt på lärares gemensamma planering som "främjar elevernas språk-, läs- och skrivutveckling" (20%) respektive "elevernas utveckling inom andra områden" (30%).

Rektorernas svar tyder på kvarstående effekter av Läslyftet på fortbildningskulturen och att effekterna minskat något. Mycket av det som rektorerna svarade att de gjort för att underlätta och främja Läslyftet hösten 2018 samvarierar med effekter på fortbildningskulturen. Exempelvis finns en samvariation mellan rektorer som utsett handledare och schemalagt mötestid för lärare att arbeta med modulerna med att skolenheten tillsatt en ansvarig lärare för språk-, läs- och skrivutveckling.

Också beträffande effekter på eleverna finns en kvarstående effekt och här indikerar svaren en något ökad effekt. En liten andel rektorer (21%) bedömde i januari 2019 att Läslyftet "i stor utsträckning" hade "förbättrat elevernas språk-, läs- och skrivförmågor" och hälften (49%) svarade "i liten utsträckning" på samma fråga. De som svarade "i stor utsträckning" har ökat något jämfört med hur de svarade under genomförandet men framförallt har de som svarade "i liten utsträckning" ökat. Andelen rektorer som svarade "vet ej" eller avstod från att svara i första enkäten minskade samtidigt med 30 procentenheter. Det tyder på att många rektorer som var osäkra på om Läslyftet haft effekter på eleverna under genomförandet inte längre var osäkra ett och ett halvt år senare.

6.2.2 Handledare

Från handledarnas perspektiv har Läslyftet bidragit med kvarstående effekter. Det gäller särskilt effekter på deras egen kunskapsutveckling och undervisning. Handledarna har fått mer kunskap och intresse för språk-, läs- och skrivutveckling och för handledning och kollegiala samarbeten. En stor andel (68-77%) svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att "öka deras insikter i språk-, läs- och skrivutveckling", "engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i sin undervisning", "allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande", "intresse för kollegialt samarbete" och "förmåga att handleda kollegor", såväl inom språk-, läs- och skrivutveckling som mer allmänt. Dessa kunskaper och insikter omsätter också handledarna i en förändrad undervisning ett och ett halvt år efter att deras första deltagande i Läslyftet avslutas. En stor andel (62-72%) av handledarna uppgav att Läslyftet bidragit till att de "i stor utsträckning" använder "fler språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder", att de "arbetar med olika texter mer medvetet", "samtalar om texter med eleverna", "läser texter högt tillsammans med eleverna" och "granskar texter kritiskt tillsammans med eleverna".

Läslyftet har också bidragit till effekter på handledarnas kompetensutveckling och undervisningsplanering med kollegor men i något lägre grad än insikter, kunskaper och förändrad undervisning. Exempelvis svarade ungefär hälften (49%) att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag "planerar undervisning för språk-, läs- och skrivutveckling tillsammans med kollegor". Enligt handledarna har Läslyftet också bidragit till en förändrad undervisningskultur samt en förändrad medvetenhet och insikt om språkutvecklande arbetssätt på skolorna. Ungefär hälften (50-56%) svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till "fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal" och kollegiala "reflektioner kring språk-, läs- och skrivutveckling" och en ökad "kollegial insikt om betydelsen av språk-, läs- och skrivutveckling i alla ämnen".

En fjärdedel (25%) av handledarna fortsatte att handleda Läslyftets moduler utan statsbidrag läsåret efter deras första deltagande medan en liten andel (13%) fortsatte handleda utan statsbidrag ett tredje läsår. De kvarstående effekterna på skolornas fortbildnings- och undervisningskultur för språkutvecklande arbete där Läslyftets material används med stöd av handledare är därmed begränsad. Men handledare har också fortsatt som handledare inom andra utvecklingsområden och vissa har också fått eller sökt andra uppdrag inom skolutveckling. Handledare uttryckte också att även om de inte fortsatt att handleda så som de gjorde under Läslyftet så fortsätter de ett arbete i ämnes- och arbetslagsgrupper för att hålla liv i lärdomarna från Läslyftet och utveckla och fördjupa det kollegiala lärandet. Att handledarna fortsätter fungera som handledare, skolutvecklare och drivande i ett pedagogisk-didaktiskt samarbete kan ses som en kvarstående effekt på fortbildnings- och undervisningskulturen.

6.2.3 Lärare

Knappt sex av tio lärare (57%) uppgav att de fortsatte med Läslyftet under läsåret 2017/18, varav cirka fyra av tio tillsammans med kollegor och övriga på egen hand. Andelen sjönk sedan ganska kraftigt så att drygt två av tio lärare fortsatte under hösten 2018, varav drygt en av tio tillsammans med kollegor. Andelen gymnasielärare som fortsatt med Läslyftet är likartad den för grundskolans lärare. De som hade fortsatt att arbeta med Läslyftet efter genomförandet med statsbidrag, oavsett om de fortsatt

tillsammans med kollegor eller på egen hand, svarade i högre grad att Läslyftet hade bidragit till olika effekter än de som inte hade fortsatt.

Störst effekt har Läslyftet haft på "lärarnas kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling" och deras "förmåga att kritiskt reflektera över språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen". Knappt hälften använde svaret "i stor utsträckning" på de frågorna. Drygt fyra av tio svarade också att Läslyftet "i stor utsträckning" ökat deras engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen". Andelen som använde svarsalternativet "i stor utsträckning" minskade dock med 10 till 20 procent på de frågor som även fanns med i den första enkäten, våren 2017. Gymnasieskolans lärare rapporterade också ett lägre bidrag av Läslyftet i nämnda avseenden än vad grundskolans lärare gjorde ett och ett halvt år efter Läslyftets genomförande med statsbidrag.

Det finns även en kvarstående effekt av Läslyftet på undervisningen. Störst effekt har Läslyftet haft, enligt gymnasielärarna, för om de "arbetar med texter på ett mer medvetet sätt", om de "samtalar om texter med eleverna" och om de "läser texter högt tillsammans med eleverna". Fler än hälften svarade att Läslyftet bidragit till att de numera gör så "i stor utsträckning". Även på denna fråga var gymnasielärarnas användning av svarsalternativet "i stor utsträckning" lägre än grundskolans lärare.

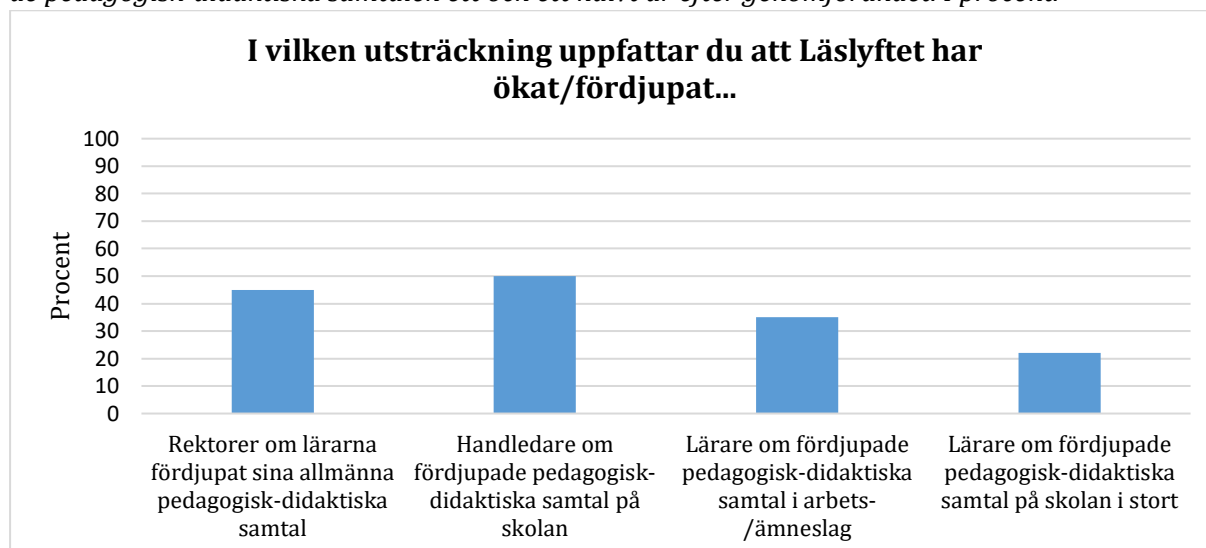
När det gäller undervisningskulturen uppgav lärarna att Läslyftet främst hade bidragit till "fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal i lärarnas arbetslag eller ämneslag". Ungefär tre av tio svarade att så hade skett "i stor utsträckning". Nästan lika många svarade också att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att man idag "planerar tillsammans med sina kollegor för hur undervisningen ska utveckla elevernas språk-, läs- och skrivförmågor". Även på denna fråga använde en lägre andel gymnasielärare svarsalternativet "i stor utsträckning" jämfört med grundskollärare.

Enligt gymnasieskolans lärare har Läslyftet främst bidragit till att eleverna "deltar mer i samtal än tidigare" och ställer "fler egna frågor till texter". Drygt två av tio svarade att så hade skett "i stor utsträckning", vilket dock nästan bara är hälften så stor andel som grundskolans lärare angav. När det gäller Läslyftets bidrag till elevernas kunskaper och förmågor är det främst "ord/begreppsförståelsen", "förmågan att kritiskt granska texter" och "förstå olika texttypers form och innehåll" samt "läsförståelsen" som markerats med "i stor utsträckning", mellan 15 till 20 procent använde det svaret. När det gäller lärarnas bedömning av elevernas resultat skiljer sig inte svaren särskilt mycket från deras bedömning i den första enkäten våren 2017 och nedgången är endast signifikant på ett par delfrågor. Även här ligger dock gymnasieskolans lärare ca 10 procentenheter lägre än grundskolans lärare.

6.2.4 Jämförelse av målgruppernas effektbedömningar hösten 2018

Generellt bedömde en större andel handledare och rektorer att Läslyftet bidragit till mer önskade effekter jämfört med lärarna. Beträffande kvarstående effekter av Läslyftet på fortbildnings- och undervisningskulturen var det betydligt fler handledare och rektorer som upplevde att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till detta jämfört med lärare. En del i fortbildnings- och undervisningskulturen handlar om de pedagogisk-didaktiska samtalen (se figur 17).

Figur 17. Andel ur respektive målgrupp som bedömt att Läslyftet "i stor utsträckning" haft effekt på de pedagogisk-didaktiska samtalen ett och ett halvt år efter genomförandet. I procent.

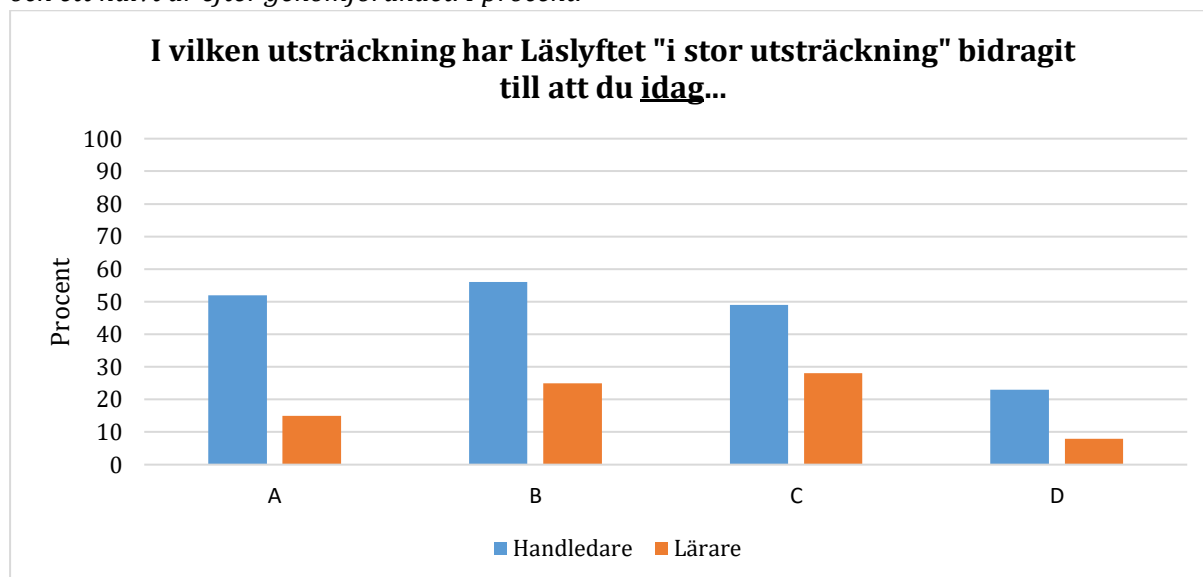
Antal svarande: R:113, H:160, L:907

Som framgår av figur 17 ovan var frågorna inte exakt likadant ställda i de tre uppföljningsenkäterna men en jämförelse kan ändå göras. Vi ser att en högre andel av handledarna och rektorerna bedömde att Läslyftet bidragit till fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal. Lärarna hade två frågor att svara på om Läslyftet fördjupat de pedagogisk-didaktiska samtalen, dels på skolan i stort, dels i arbetslaget eller ämneslaget. Lärarnas svar ligger lägre på båda frågorna. Skillnaden mellan handledarna och lärarnas svar på frågan om "fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal på skolan" är signifikant

Gymnasierektorernas svar skiljer sig inte nämnvärt från rektorernas på grundskolan (och skillnaderna är därför inte heller signifikanta). Däremot använde en signifikant lägre andel av handledarna och lärarna på gymnasieskolan svarsalternativet "i stor utsträckning" jämfört med vad handledarna och lärarna i grundskolan gjorde.

Handledarna och lärarna bedömde också i vilken utsträckning Läslyftet bidragit till hur de planerar undervisningen och här ser vi stora skillnader (se figur 18).

Figur 18.Handledares och lärares bedömning av Läslyftet effekt på undervisningsplaneringen ett och ett halvt år efter genomförandet. I procent.

Antal svarande: A.H:161; A.L:900; B.H:161; B.L:899; C.H:161; C.L:900; D.H:161; D.L:892

Skillnaderna mellan handledarnas och lärarnas svar är signifikanta på samtliga delfrågor.

- A. Söker upp forskning om språk-, läs- och skrivutveckling
- B. Söker upp konkreta undervisningsmetoder för språk-, läs- och skrivutveckling
- C. Planerar tillsammans med kollegor för hur undervisningen ska utveckla elevernas språk-, läs- och skrivförmågor
- D. Samarbetar med skolbibliotekarie

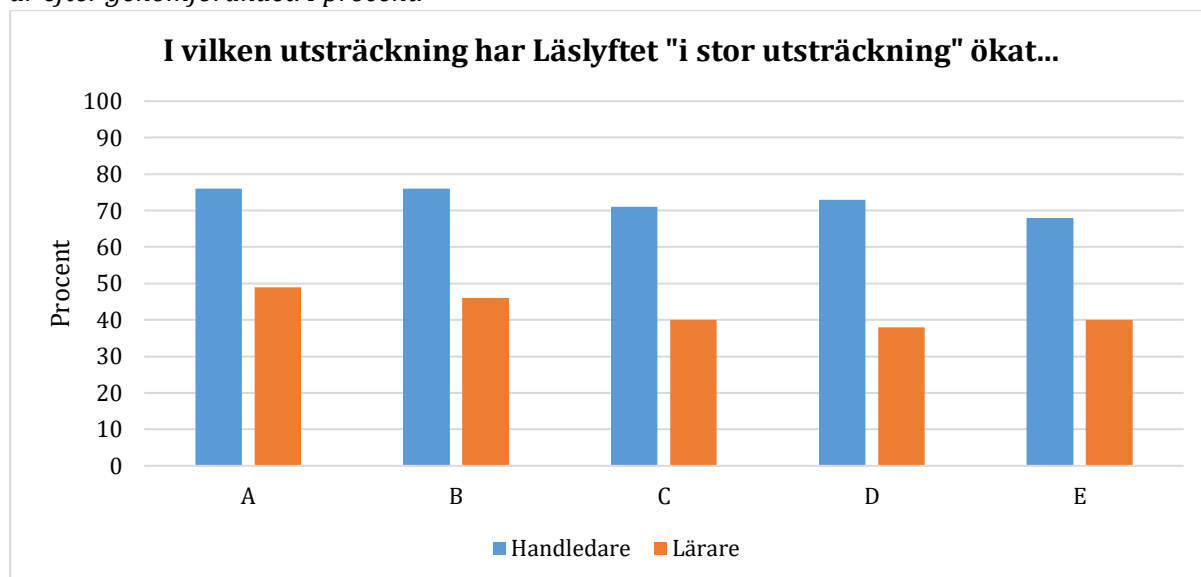
Handledarna använder i signifikant högre grad svarsalternativet "i stor utsträckning" jämfört med lärarna på samtliga frågor om vad Läslyftet betytt för deras egen undervisningsplanering, liksom för planering och samarbete med kollegor och skolbibliotekarier.

I jämförelse med lärarnas svar i grundskolan ligger lärarnas svar i gymnasieskolan signifikant lägre. Handledarna i gymnasieskolan svarade även i signifikant lägre grad "i stor utsträckning" på delfrågorna om de söker upp forskning om och konkreta undervisningsmetoder för språk-, läs- och skrivutveckling jämfört med handledarna i grundskolan.

Skillnaderna mellan lärarna på gymnasieskolan och grundskolan är inte så stor när det gäller samarbete med skolbibliotekarie men skillnaderna är ändå signifikanta då gymnasieskolans lärare i högre grad svarade "inte alls". Inga signifikanta skillnader finns mellan svaren från grundskolans och gymnasieskolans handledare på frågan om samarbete med skolbibliotekarier.

När det gäller vad handledare och lärare uppgav att de personligen fått ut av Läslyftet i form av kunskaper och förmågor ser vi ett liknande mönster såtillvida att en större andel handledare använder svarsalternativet "i stor utsträckning" jämfört med lärarna (se figur 19).

Figur 19. Läslyftets kvarstående effekt på handledares och lärares kunskaper mm ett och ett halvt år efter genomförandet. I procent.

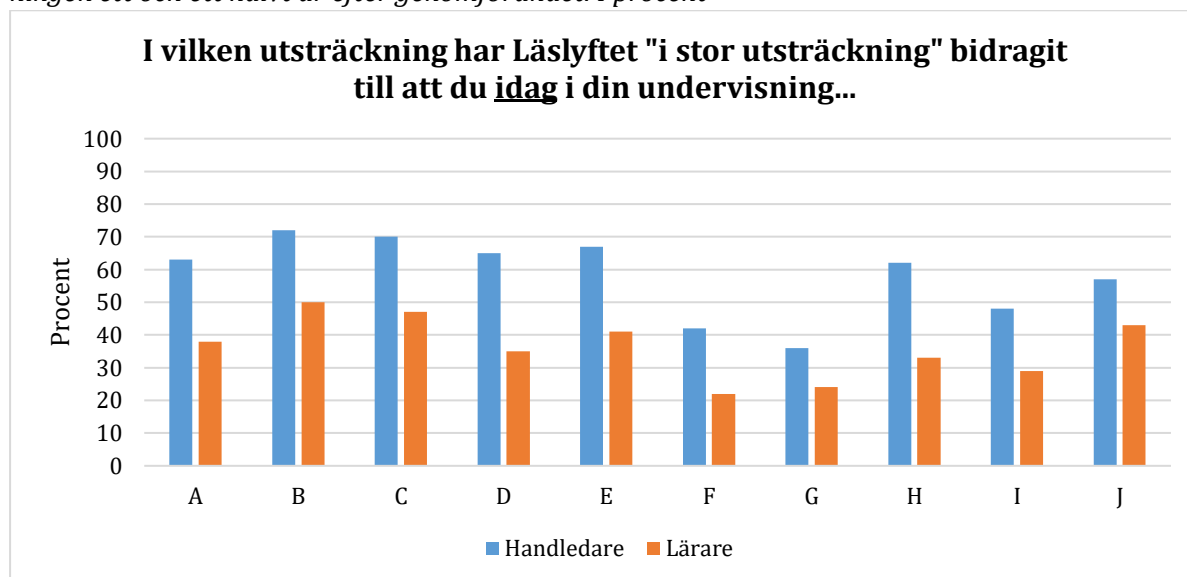
Antal svarande: A.H:164, A.L:904, B.H:163, B.L:900, C.H:163, C.L:906, D.H:164, D.L:903, E.H:163, E.L:902
Skillnaderna mellan handledarnas och lärarnas svar är signifikanta på samtliga delfrågor.

- A. Dina (kunskaper och) insikter i språk-, läs- och skrivutveckling
- B. Ditt engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i din undervisning
- C. Din förmåga att fatta mer välgrundade beslut i din undervisning
- D. Ditt allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande
- E. Ditt intresse för kollegialt samarbete

När det gäller handledarna på gymnasieskolan låg deras användning av svarsalternativet "i stor utsträckning" signifikant lägre än grundskolans handledare förutom på frågan om "förmåga att fatta välgrundade beslut i sin undervisning" där inga signifikanta skillnader uppmättes. Lärarna på gymnasieskolan skiljde sig inte så mycket från lärarna i grundskolan i svaren. Det fanns inga signifikanta skillnader avseende Läslyftets bidrag till kunskaper och insikter i språkutveckling men däremot på övriga delfrågor där till exempel gymnasieskolans lärare låg signifikant lägre i användningen av svaret "i stor utsträckning" på frågorna om Läslyftets bidrag till engagemanget för språkutveckling i undervisningen och intresset för kollegialt samarbete.

Handledarna var också mer benägna än lärarna att tillskriva Läslyftet olika förändringar de gjort i undervisningen (se figur 20).

Figur 20.Handledares och lärares bedömning av Läslyftets kvarstående effekt på den egna undervisningen ett och ett halvt år efter genomförandet. I procent

Antal svarande: A.H:161, A.L:901, B.H:162, B.L:901, C.H:162, C.L:897, D.H:162, D.L:895, E.H:161, E.L:900, F.H:162, F.L:898, G.H:162, G.L:896, H.H:162, H.L:901, I.H:161, I.L:896, J.H:161, J.L:900

Skillnaderna mellan handledarnas och lärarnas svar är signifikanta på samtliga delfrågor.

- A. Använder fler språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder
- B. Arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt
- C. Samtalar om texter med eleverna
- D. Låter eleverna samtala om texter i grupp
- E. Läser texter högt tillsammans med eleverna
- F. Skriver texter tillsammans med eleverna
- G. Låter eleverna skriva texter tillsammans i grupp
- H. Granskar texter kritiskt tillsammans med eleverna
- I. Låter eleverna kritiskt granska texter i grupp
- J. Anpassar undervisningen efter elevers olika behov

Som framgår av figur 20 ovan är den generella bilden att handledarna i uppföljningsenkäten, såväl som i den första enkäten, tillskriver Läslyftet ett betydligt större bidrag till den egna undervisningen än vad lärarna gör. Handledarna ligger signifikant högre i användningen av svarsalternativet "i stor utsträckning". En del av förklaringen kan vara att handledarna i högre utsträckning är lärare i svenska, svenska som andraspråk eller andra textrika ämnen och alltså förmodligen skulle ha använt språkutvecklande arbetsmetoder mer oavsett Läslyftet.

Även på dessa frågor använde såväl handledarna som lärarna på gymnasieskolan överlag svarsalternativet "i stor utsträckning" i signifikant lägre grad än vad handledarna och lärarna på grundskolan gjorde.

När det gäller frågorna om handledarna "granskar texter tillsammans med eleverna" och "låter eleverna kritiskt granska texter i grupp" så finns det dock ingen signifikant skillnad mellan gymnasieskolans och grundskolans handledare. Det finns heller ingen signifikant skillnad mellan gymnasieskolans och grundskolans handledare på frågorna om de "låter eleverna samtala om texter i grupp" eller "anpassar undervisningen efter elevers olika behov". Grundskollärarna ligger signifikant högre i användningen av svaret "i stor

utsträckning” på de flesta frågor men det finns ingen signifikant skillnad på frågan om lärarna ”granskar texter kritiskt tillsammans med eleverna”. Däremot finns det en signifikant skillnad där gymnasielärarna i högre grad använde svarsalternativet ”i stor utsträckning” på om de ”låter eleverna kritiskt granska texter i grupp”. Gymnasieskolans lärare svarade också i signifikant högre grad att de ”anpassar undervisningen efter elevers olika behov”.

Det hade varit intressant att få en ännu tydligare bild av vad handledarna och lärarna tagit fasta på ur modulerna och använt i sin undervisning. Men eftersom det handlar om många moduler med ett mycket stort antal förslag på aktiviteter att genomföra med eleverna har det inte varit möjligt att formulera enkätfrågor om detta. En viss bild av vilka konkreta metoder som använts har vi fått från fritextsvaren.

När det gäller Läslyftets effekter på eleverna efter ett och ett halvt år visar resultaten att rektorer och lärare i stort bedömer effekterna på eleverna på samma sätt som under genomförandet. Drygt två av tio rektorer (21%) bedömde att Läslyftet ”i stor utsträckning” bidragit till att ”elevernas språk-, läs- och skrivförmågor förbättrats”, vilket var ett par procentenheter fler jämfört med hur de svarade under genomförandet. Skillnaderna mellan tidpunkterna är inte signifikant. Gymnasielärarnas användning av svarsalternativet ”i stor utsträckning” på frågorna om elevernas språkutveckling varierade på olika delfrågor, vilket ligger i linje med hur de svarade under genomförandet. Gymnasierektorer bedömde Läslyftets effekter på eleverna signifikant lägre än grundskolerektorer. I jämförelse med hur grundskolans lärare svarade i sin uppföljningsenkät ligger gymnasieskolans lärare signifikant lägre.

6.3 Slutsatser och tolkning av resultaten

I delrapport 4 (Carlbaum, Andersson och Hanberger, 2017) drogs slutsatser om Läslyftets genomförande och kortsiktiga effekter i gymnasieskolan i slutet av det läsår som gymnasieskolorna deltog i Läslyftet med statsbidrag. I den här rapporten har vi analyserat rektorer, handledares och lärares bedömningar av kvarstående effekter ett och ett halvt år efter deltagandet.¹² Först sammanfattas Läslyftets kvarstående effekter i gymnasieskolan ett och ett halvt år efter deltagandet utifrån de tre målgruppernas erfarenheter. Därefter kommenteras och tolkas resultaten. Rapporten kommer, tillsammans med resultat från nämnda delstudier, att ligga till grund för en samlad bedömning av Läslyftets effekter i gymnasieskolan som kommer att presenteras i slutrapporten.

6.3.1 Slutsatser

Huvudslutsatsen av uppföljningsstudien är att effekter av Läslyftet finns kvar i gymnasieskolan ett och ett halvt år efter genomförandet men effekterna har till en del avtagit. Läslyftet har haft störst kvarstående effekter på handledarna medan lärarna rapporterar lägst kvarstående effekter av målgrupperna.

¹² Huvudmännens erfarenheter av Läslyftets kvarstående effekter i grundskolan redovisas i en särskild rapport.

Läslyftet fortsätter på ett friare sätt med mindre tid avsatt för kompetens-utvecklingen

Läslyftet fortsätter på gymnasieskolan efter genomförandet med statsbidrag men ofta i lägre tempo och med en friare användning av modulerna. Fler än hälften av rektorerna uppgav att de möjliggjort för lärare att arbeta med Läslyftet men tidsmässigt och innehållsligt friare. Knappt hälften hade också utsett handledare och gett tid för handledare och också schemalagt mötestid för lärare att arbeta med modulerna. Knappt hälften av rektorerna svarade också att de "i hög utsträckning" prioriterade språk-, läs- och skrivutveckling i sitt pedagogiska ledarskap samtidigt som de flesta visade ett större intresse för andra moduler än Läslyftets på Skolverkets lärportal.

Hälften av handledarna hade fortsatt handleda med statsbidrag läsåret 2017/18 och ytterligare en fjärdedel hade fortsatt utan statsbidrag. Hösten 2018 hade däremot nästan inga handledare statsbidrag men drygt en av tio hade ändå fortsatt utan statsbidrag, vilket dock inte behöver innebära att de inte har fått nedsättning i tjänsten. Huvudmannen eller skolan kan ha finansierat en sådan nedsättning själva.

Resultaten visar också att över hälften av gymnasielärarna har fortsatt arbeta med Läslyftet tillsammans med kollegor eller på egen hand läsåret 2017/18 men bara en liten andel, drygt två av tio, fortsatte även under hösten 2018. Det är ungefär samma andel som vi fann när vi undersökte de kvarstående effekterna på lärarna i grundskolan. Av de lärare som inte fortsatt arbeta med Läslyftets moduler hösten 2018 (73%) uppgav fler än hälften att det inte har funnits någon tid avsatt för det och knappt hälften svarade att Skolledningen prioriterat andra fortbildningar. I fritextkommentarerna lyfte lärarna främst fram personliga skäl till att de inte fortsatt med Läslyftet.

Läslyftets effekter på handledare, lärare och elever finns kvar men har minskat

Såväl handledarna som lärarna i gymnasieskolan använde i signifikant lägre grad svarsalternativet "i stor utsträckning" på de flesta effektfrågor än vad grundskolans handledare och lärare gjorde. Det är samma resultat som under Läslyftets genomförande i gymnasieskolan läsåret 2016/17. Handledarna och lärarna ligger också generellt sett lägre i sina effektbedömningar än vad de gjorde i slutet av genomförandet med statsbidrag våren 2017.

Knappt hälften av lärarna uppgav i januari 2019 att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att deras insikter, kunskaper, engagemang och förmåga att kritiskt reflektera över språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen ökat. Knappt hälften använde också det svarsalternativet på frågorna om deras kunskaper ökat i språkdidaktik, förmåga till välgrundade beslut och elevanpassning i undervisningen, samt att deras intresse för kollegialt lärande och allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande ökat. Andelen som använt svarsalternativet "i stor utsträckning" hade dock minskat i jämförelse med svaren i den första enkäten.

Omkring en fjärdedel av lärarna svarade att de "i stor utsträckning" "söker upp konkreta undervisningsmetoder" och att de "planerar tillsammans med kollegor för språk-, läs- och skrivutveckling" ett och ett halvt år efter genomförandet. Om det skett en förändring jämfört med under genomförandet har inte kunnat bedömas eftersom frågorna i den första enkäten inte var formulerade på samma sätt.

Fler handledare än lärare svarade i januari 2019 att Läslyftet ”i stor utsträckning” bidragit till deras ”insikter och kunskaper i språk-, läs- och skrivutveckling”. Handledarna var också betydligt mer benägna att använda svarsalternativet ”i stor utsträckning” på samtliga frågor som handlade om Läslyftets bidrag till den egna undervisningen.

Resultaten visar också att en något högre andel av rektorerna än lärarna bedömde att Läslyftet bidragit till att förbättra elevernas språk-, läs- och skrivförmågor ett och ett halvt år efter genomförandet. Rektorerna hade dock enbart en övergripande fråga att svara på när det gällde elevernas språkförmågor medan lärarna hade ett flertal olika frågor.

Vad påverkade målgruppernas bedömning av Läslyftets kvarstående effekter?

Huruvida lärarna hade fortsatt att arbeta med Läslyftet efter genomförandet med statsbidrag hade stor betydelse för deras bedömning av Läslyftets bidrag på samtliga frågor. Det viktigaste var om lärarna överhuvudtaget hade fortsatt, inte om de gjort det tillsammans med kollegor eller på egen hand. Hur länge lärarna fortsatt hade inte heller lika stor betydelse som att de faktiskt hade fortsatt.

Andra faktorer som spelade stor roll vid genomförandet, framförallt för lärarnas svar, hade inte alls lika stor betydelse i uppföljningsenkäten. Det gällde exempelvis i vilken mån lärarna i den första enkäten uppgav att de varit motiverade till att påbörja Läslyftet och om Läslyftet hållit ett lagom tempo. Hur handledaren och rektorerna agerat under Läslyftet läsåret 2016/17 hade inte heller någon stor betydelse för lärarnas svar i uppföljningsenkäten.

6.3.2 Tolkning av resultaten

De flesta slutsatser som drogs efter uppföljningen i grundskolan (Andersson, Carlbaum & Hanberger, 2018) gäller även för gymnasieskolan även om effekterna oftast har varit lägre enligt målgrupperna i gymnasieskolan. Läslyftet visade också generellt lägre effekter i gymnasieskolan under genomförandet.

Uppföljningen av Läslyftet i gymnasieskolan visar liksom uppföljningen av Läslyftet i grundskolan överlag på kvarstående effekter även om effekterna till en del minskat ett och ett halvt år efter att Läslyftet avslutades med statsbidrag. Ett och ett halvt år efter Läslyftet, minskade användningen av Läslyftets material, men fortfarande svarade drygt fyra av tio att de använde materialet. Siffrorna får dock tolkas försiktigt eftersom vi hade ett visst bortfall i uppföljningsenkäten och det kan vara så att de som fortsatt med Läslyftet varit mer benägna att svara på uppföljningsenkäten.

Att lärare som fortsatt med Läslyftet efter genomförandet såg större effekter kan handla om att effekterna blir större när lärarna arbetar med Läslyftet under en längre tid eller att dessa lärare har Läslyftet mera färskt i minne när de svarar på enkäten. En förklaring kan också vara att de som redan under Läslyftets genomförande såg positiva effekter är de som sedan fortsatte med Läslyftet.

Att handledare upplevt att de fått mer insikter och kunskaper än lärare beror sannolikt på att de fått en handledarutbildning och tid i tjänsten för att arbeta med Läslyftet. Likaså beror troligen handledares mer positiva bedömning av Läslyftets övriga effekter också på detta. Handledarnas ökade insikter, kunskaper, användning av språk-, läs- och skrivutvecklande metoder samt handledningskompetens har inneburit en kompetenshöjning

som, om den tillvaratas, kan fortsätta bidra till språk-, läs- och skrivutveckling eller annan skolutveckling.

Att handledarna söker upp forskning och undervisningsmetoder i högre grad än vad lärarna gör är kanske heller inte så konstigt eftersom en del av dem fortsatt att handleda och inom ramen för handledarskapet i vissa fall tagit fram material utöver det som finns i modulerna. Men att handledarna även bedömer Läslyftets bidrag till deras eget samarbete med skolbibliotekarierna högre, är inte så självklart. Här kan man tänka sig att gymnasieskolan har haft ett lägre frekvent samarbete med skolbibliotekarierna innan Läslyftet vilket gör att handledarna bedömer att detta ökat i högre utsträckning.

Att fler rektorer än lärare bedömt att Läslyftet bidragit till att förbättra elevernas språk-, läs- och skrivförmågor tolkar vi har lägre validitet än lärarnas bedömning av denna effekt och tyder på att rektorerna övervärderat Läslyftets effekt på eleverna.

Att rektorer visade större intresse för moduler inom andra kompetensutvecklingsområden på Skolverkets lärportal tyder på att språk-, läs- och skrivutveckling inte kommer att ges lika hög prioritet i skolenheternas kommande kompetensutvecklingsinsatser.

Som redovisats i delrapport 4 (Carlbaum, Andersson och Hanberger, 2017) hade många informanter förväntningar på att effekterna av Läslyftet kommer att ta tid, det vill säga att effekterna på elevernas språkutveckling skulle öka över tid. Detta syns inte i resultaten, då svaren på frågorna om elevernas språkaktiviteter och språkförmågor är mycket likartade de svar som gavs i den första enkäten. Förhoppningen om att större effekter skulle märkas på eleverna efter att ha tillämpat mer av det man lärt sig genom Läslyftet har därmed inte infriats, men vi får här ta med i beräkningen att många gymnasielärare hade svårigheter att svara på dessa frågor eftersom de inte undervisar samma elever som när den första enkäten gjordes.

Det är också troligt att de kvarstående effekterna är något mindre än som framkommit i uppföljningsenkäten. När exempelvis lärare i januari 2019 svarade på frågan "i vilken utsträckning har Läslyftet ökat... dina kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling" så är det troligt att en del inte skiljt på Läslyftets bidrag under genomförandet och ett och ett halvt år efter. De har sannolikt gjort en samlad bedömning av Läslyftets effekter vilket inte återspeglar att en del kunskaper och insikter kan ha bleknat eller fallit bort efter genomförandet. Det finns en risk att rektorernas och handledarnas bedömningar av Läslyftets effekter i januari 2019 överskattat effekterna eftersom de också troligtvis gjort en samlad bedömning av Läslyftet.

Sannolikt kommer effekterna av Läslyftet att finnas kvar en tid men fortsätta att minska på grund av en hel rad faktorer och omständigheter. Exempelvis kommer andra kompetensutvecklingsinsatser att prioriteras och en del av de insikter och kunskaper som Läslyftet bidragit till kommer successivt att falla i glömska, men inte allt. Sammantaget tyder resultaten på att Läslyftet kan förväntas ha en viss fortsatt effekt på handledarna, lärarna, undervisningen och eleverna.

Skolverkets lärportal, som successivt byggts ut inom olika områden, är tänkt att vara ett nationellt stöd i skolors och lärares kontinuerliga kompetensutveckling. Resultaten visar

att majoriteten av de skolenheter som deltog i Läslyftet inte fortsatt med Läslyftet. Den kvarstående effekten av Läslyftet som kompetensutvecklingsinsats för språkutveckling kan förväntas minska på grund av att rektorerna/skolenheterna gör andra prioriteringar som innebär att den begränsade kompetensutvecklingstiden används för annat vilket också är en följd av att Skolverket kan sägas konkurrera med sig själv.

Satsningen var tänkt att ha effekt och fortsätta av egen kraft efter deltagandet med statsbidrag, det vill säga efter att lärarna arbetat tillsammans med två moduler. Resultaten tyder på att Läslyftet främst har inneburit att handledare och lärare fått insikter och lärdomar som de använder sig av i sin undervisning. Hur länge effekter av Läslyftet finns kvar är dock osäkert.

Referenser

Andersson, E., Carlbaum, S. & Hanberger, A. (2018). *Utvärdering av Läslyftet. Delrapport 7: Uppföljning av Läslyftets kvarstående effekter i grundskolan hösten 2017*. Umeå Centre for Evaluation Research, Umeå universitet.

Carlbaum, S., Andersson, E. & Hanberger, A. (2016). *Utvärdering av Läslyftet. Delrapport 2: Erfarenheter av Läslyftet läsåret 2015/16*. Umeå Centre for Evaluation Research, Umeå universitet.

Carlbaum, S., Andersson, E. & Hanberger, A. (2017). *Utvärdering av Läslyftet. Delrapport 4: Erfarenheter av Läslyftet i gymnasieskolan läsåret 2016/17*. Umeå Centre for Evaluation Research, Umeå universitet.

Skolverket (2014). Programbeskrivning Läslyftet. (2014-10-20 Bilaga 1 Dnr 2013:1065/2014:1058). Stockholm: Skolverket.

Utbildningsdepartementet (2013). *Uppdrag om fortbildning i läs- och skrivutveckling – Läslyftet*, (U2013/7215/S. Regeringsbeslut, 2013-12-05). Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Bilagor

Bilaga 1. Den nationella utvärderingens syfte och utvärderingsfrågor

Utvärderingens syfte är att generera kunskap som möjliggör förbättringar av Läslyftet och som kan vara till nytta för Skolverket och för huvudmän i genomförandet av liknande satsningar. Detta syfte ska nås genom att undersöka om Läslyftet lett till önskade effekter och söka förklaringar till resultaten. Förklaringar till resultaten söks i olika förutsättningar och Läslyftets genomförande och processer. Utvärderingen söker svar på följande tre frågeställningar:

1. I vilken mån och hur förändrar Läslyftet lärarnas och förskolepersonalens undervisning med avseende på läs- och skrivprocesser? (Hur) har interaktionen lärare-elev respektive förskolepersonal-barn förändrats genom Läslyftet? Har lärare och förskolepersonal sett effekter på barns/elevs språk-, läs- och skrivutveckling och lärande? Vilka?
2. I vilken mån och hur kan observerade förändringar i undervisningen knytas till
 - a. olika delar av innehållet i Läslyftets fortbildningsmaterial?
 - b. det kollegiala lärande som organiseras inom ramen för Läslyftet och de handledarroller som uppstår inom ramen för denna samverkan?
 - c. innehållet i handledarutbildningen?
 - d. relevanta aspekter av Läslyftets förutsättningar och genomförande?
3. På längre sikt: Vilka avtryck lämnar Läslyftet efter att det avslutats på lärarnas, förskolepersonalens och skolbibliotekariernas kollegiala lärande och undervisning? Vilket stöd från Skolverket behövs för att lärare och förskolepersonal ska kunna fortsätta att använda Läslyftets fortbildningsmaterial efter deltagandet i Läslyftet?

Bilaga 2. Uppföljningsenkät till rektorer i Läslyftet läsåret 2016/17

Antal rektorer som enkäten skickats till: 180

Antal erhållna enkätsvar: 122

Svarsfrekvens: 68%

Enbart frågor med kvantitativa svar är redovisade, vilket innebär att frågor med fritextsvar inte ingår. Frågornas nummer motsvarar de som fanns i enkäten. Resultat i procent avrundat (vilket i några fall summerar till 99 eller 101%). 8 rektorer arbetade inte på samma skolenhet som 2016/17 och har plockats bort förutom på fråga 1. Procenten är beräknad på 114 svar på övriga frågor (inom parentes anges samma rektorers svar i % på första enkäten).

1. Arbetar du <u>idag</u> som rektor på samma skolenhet som <u>under läsåret 2016/17</u> ?	Ja	Nej	Ej svar
	122	8	0

2. Vad har du gjort i din roll som rektor i Läslyftets <u>under höstterminen 2018</u> ?	Ja	Nej	Ej svar
a. Betonat betydelsen av elevernas språk, läs- och skrivutveckling i alla ämnen	86 (89)	14 (9)	0(3)
b. Uppmanat lärare att använda Läslyftets material	53	45	3
c. Uppmanat lärare att använda undervisningsmetoder i språk-, läs- och skrivutveckling som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet	89	11	1
d. Främjat skolbibliotekarier och lärares samarbete	66	33	2
e. Följt upp elevernas språk-, läs- och skrivutveckling	60 (40)	40 (54)	1 (5)

3. Har du <u>under höstterminen 2018</u> ...	Ja	Nej	Vet ej	Ej svar
a. Möjliggjort för lärare att arbeta med en modul per termin med A, B, C, D i samtliga åtta delar	21 (25)	71 (37)	7 (33)	1 (6)
b. Möjliggjort för lärare att arbeta med Läslyftet, men tidsmässigt och innehållsligt friare	68 56 (64)	39 (12)	4 (18)	1 (5)
c. Utsett handledare (befintliga eller nya)	40 (61)	57 (20)	1 (16)	2 (4)
d. Gett tid för handledare	40 (52)	57 (28)	1 (16)	3 (4)
e. Schemalagt mötestid för lärare att arbeta med modulerna	44 (58/54)	54 (20/21)	1 (18/21)	1 (4/4)
f. Annat	15 (2)	13 (2)	5 (5)	67(91)

4. Har du <u>under höstterminen 2018</u> informerat dig om...	Ja	Nej	Ej svar
a. Vilka nya språk-, läs- och skrivutvecklingsmoduler som finns på Skolverkets lärportal	30	68	2
b. Innehållet i någon/några språk-, läs- och skrivutvecklingsmoduler	27	70	3
c. Vilka andra utvecklingsområden med moduler det finns på Skolverkets lärportal	63	36	1
d. Annat	5	19	75

5. I vilken utsträckning har Läslyftet bidragit till att du <u>idag</u> prioriterar språk-, läs- och skrivutveckling i ditt pedagogiska ledarskap?	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Ej svar
	45	51	4	0

6. I vilken utsträckning uppfattar du att Läslyftet har ökat/fördjupat de deltagande <u>lärarnas</u>...	I hög utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej	Ej svar
a. Engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen	50 (82)	46 (13)	4(1)	0 (2)	0(3)
b. Pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling	52 (81)	46 (12)	3(1)	0 (4)	0(3)
c. Allmänna pedagogisk-didaktiska samtal	45 (71)	51 (21)	4(1)	0 (4)	1(4)
d. Gemensam planering av undervisning som främjar elevernas språk-, läs- och skrivutveckling	20	72	6	0	2
e. Gemensam planering av undervisning som främjar elevernas utveckling inom andra områden	30	61	8	0	1

7. I vilken utsträckning uppfattar du att Läslyftet förbättrat elevernas språk-, läs- och skrivförmågor?	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej	Ej svar
	21 (18)	49 (32)	3 (0)	27 (43)	0 (8)

8. Har Läslyftet resulterat i att...	Ja	Nej	Fanns/ingick redan	Vet ej	Ej svar
F. Skolenheten har tillsatt ansvarig lärare för språk, läs-, och skrivutveckling	18 (27)	52(47)	28(24)	2	0(2)
G. Språk-, läs- och skrivutveckling har integrerats i det systematiska kvalitetsarbetet	31 (41)	40(39)	28(18)	1	0(2)
H. En kompetensutvecklingsmodell för kollegialt lärande har etablerats	50(54)	19(20)	28(25)	3	0(2)
I. Kollegiala samtal har införts i fortbildningspolicy/plan	42(40)	25(31)	31(26)	2	0(4)
J. Kompetensutvecklingen har inriktats mot gemensam kunskap och förhållningssätt	55(66)	6(11)	34(20)	4	0(3)

10. Behöver din skolenhet ett fortsatt stöd från Skolverket för att kunna arbeta vidare med Läslyftet?	Ja	Nej	Vet ej	Ej svar
	20 (54)	50(46)	30 (0)	0(1)

12. Prioriteras andra fortbildnings- och utvecklingsområden <u>mer än</u> språk-, läs- och skrivutveckling på din skolenhet idag?	Ja	Nej	Ej svar
	90	10	0

Bilaga 3. Uppföljningsenkät till handledare i Läslyftet läsåret 2016/17

Antal som enkäten skickats till: 247

Antal erhållna enkätsvar: 164

Svarsfrekvens: 66%

Resultat är angivet i procent i enlighet med avrundningsregler, vilket kan betyda att totalen i några fall summerar till 99 eller 101 procent.

2. Var du handledare för lärare som arbetade med Läslyftets moduler under läsåret 2017/18?

Ja, <u>med</u> statsbidrag	48
Ja, <u>utan</u> statsbidrag	25
Ja, <u>både</u> med och utan statsbidrag	2
Nej	25
Ej svar	0

3. Har du varit handledare för lärare som arbetat med Läslyftets moduler under höstterminen 2018?

Ja, <u>med</u> statsbidrag	4
Ja, <u>utan</u> statsbidrag	13
Ja, <u>både</u> med och utan statsbidrag	0
Nej	82
Ej svar	0

Fråga 3 besvarades endast av de som på fråga 2 uppgav att de handledde lärare under höstterminen 2018 (antal svarande 29)

4. Vilken/a moduler i Läslyftet har du handlett under höstterminen 2018?

Du kan markera flera alternativ.

Grundläggande litteracitet för nyanlända elever	0
Perspektiv på litteraturundervisning	7
Läsa och skriva text av vetenskaplig karaktär	7
Språk- och kunskapsutvecklande arbete	28
Textarbete i digitala miljöer	0
Analysera och kritiskt granska	21
Språk i yrkesämnena	3
Lässtrategier för ämnestexter	14
Läsförståelse och skriftproduktion	0
Narrativt skrivande	3
Kommunikation i naturvetenskapliga ämnen	3
Nyanländas språkutveckling	0
Språk i matematik	3
Utvecklande skrivundervisning	0
Annan	21

Fråga 4 besvarades endast av de som på fråga 2 uppgav att de handledde lärare under höstterminen 2018 (antal svarande 29)

5. I vilket tempo har Läslyftet genomförts under höstterminen 2018?

I enlighet med fortbildningsmodellens tempo med <u>en modul per termin</u>	31
I <u>långsammare</u> tempo än en modul per termin	69
I <u>snabbare</u> tempo än en modul per termin	0
Ej svar	0

Fråga 5 besvarades endast av de som på fråga 2 uppgav att de handledde lärare under höstterminen 2018 (antal svarande 29)

6. Vilka moment i fortbildningsmodellen har ni genomfört <u>under höstterminen 2018?</u>	
Alla moment i en modul (A, B, C, D)	79
Vissa moment i en modul	21
Ej svar	0

Fråga 6 besvarades endast av de som på fråga 5 uppgav att de bara genomfört "vissa moment" under höstterminen 2018 (antal svarande 6)

7. Vilka moment har ni genomfört <u>under höstterminen 2018?</u>	Ja	Nej	Ej svar
a. Moment A	100	0	0
b. Moment B:1	100	0	0
c. Moment B:2	33	33	33
d. Moment C	17	33	50
e. Moment D	17	33	50

Fråga 7 besvarades endast av de som på fråga 2 uppgav att de handledde lärare under höstterminen 2018 (antal svarande 29)

8. Vilka lärare har du handlett i Läslyftet <u>under höstterminen 2018?</u>	
Endast samma lärare som läsåret 2016/17	3
Delvis samma lärare som läsåret 2016/17	48
Endast andra lärare än läsåret 2016/17	48
Ej svar	0

Fråga 8 besvarades endast av de som på fråga 2 uppgav att de handledde lärare under höstterminen 2018 (antal svarande 29)

9. Har följande förändrats <u>under höstterminen 2018 jämfört med när du handledde läsåret 2016/17?</u>	Förbättrats	Inte ändrats	Försämrats	Vet ej/inte aktuellt	Ej svar
a. Tiden för mitt uppdrag som handledare har	3	52	41	3	0
b. Tiden för de kollegiala samtalen har	10	55	31	3	0
c. Stödet från rektor för Läslyftet har	14	59	14	14	0
d. Min motivation för att handleda har	7	90	0	3	0
e. Deltagandet vid de kollegiala samtalen har	17	62	17	3	0
f. Kvaliteten i de kollegiala samtalen har	38	45	14	3	0
g. Genomförandet av undervisningsaktiviteterna med eleverna har	28	41	21	10	0
h. Stödet från andra handledare/språk-, läs- och skrivutvecklare har	0	35	21	45	0

10. Har du varit handledare inom andra områden än Läslyftet <u>efter läsåret 2016/17?</u>	Ja	Nej	Ej svar
	37	63	0

Fråga 10 besvarades endast av de som på fråga 9 svarade "ja" (antal svarande 61)

11. Inom vilka andra områden utanför Läslyftet har du handlett?	
Andra områden på Lärportalen	18
Andra områden utanför Lärportalen	64
Andra områden <u>både</u> på och utanför Lärportalen	18
Ej svar	0

Fråga 11 besvarades endast av de som på fråga 1 och 2 svarade "nej" (antal svarande)

12. Varför har du inte varit handledare <u>efter läsåret 2016/17?</u>	
Fritextsvar	22

13. I vilken utsträckning uppfattar du att Läslyftet har bidragit till att <u>det på skolan idag finns...</u>	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej	Ej svar
a. Ett mer gemensamt yrkesspråk	34	51	4	9	2
b. En ökad kollegial insikt om betydelsen av språk-, läs- och skrivutveckling i alla ämnen	56	37	3	4	1
c. Fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal	50	42	4	2	2

14. I vilken utsträckning har Läslyftet bidragit till att du <u>idag...</u>	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Inte aktuellt	Ej svar
a. Söker upp forskning om språk-, läs- och skrivutveckling	52	43	4	1	1
b. Söker upp konkreta undervisningsmetoder för språk-, läs- och skrivutveckling	56	39	2	2	1
c. Planerar tillsammans med kollegor för hur undervisningen ska utveckla elevernas språk-, läs- och skrivförmågor	49	43	3	4	1
d. Samarbetar med skolbibliotekarie	23	38	26	12	1

15. I vilken utsträckning har Läslyftet ökat...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Ej svar
a. Dina insikter i språk-, läs- och skrivutveckling	76 (70)	24 (30)	1 (1)	0
b. Ditt engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i din undervisning	76 (82)	23 (16)	1 (2)	1
c. Din förmåga att fatta mer välgrundade beslut i din undervisning	71	26	2	1
d. Ditt allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande	73 (74)	27 (24)	1 (2)	0
e. Ditt intresse för kollegialt samarbete	68 (83)	31 (16)	1 (1)	1
f. Din förmåga att handleda kollegor i språk-, läs- och skrivutveckling	77	20	1	1
g. Din förmåga att handleda kollegor i allmänhet (Frågan i första enkäten: "Din förmåga att handleda kollegor")	71 (87)	27 (13)	2 (0)	0
h. Annat	4	0	4	92

16. I vilken utsträckning har Läslyftet bidragit till att du <u>idag</u> i din undervisning...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Inte aktuellt	Ej svar
a. Använder <u>fler</u> språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder	63	31	1	4	1
b. Arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt	72	22	1	4	1
c. Samtalar om texter med eleverna	70	25	1	4	1
d. Låter elever samtala om texter i grupp	65	28	1	5	1
e. Läser texter högt tillsammans med eleverna	67	25	2	4	1
f. Skriver texter tillsammans med eleverna	42	49	4	5	1
g. Låter eleverna skriva tillsammans i grupp	36	47	11	6	1
h. Granskar texter kritiskt tillsammans med eleverna	62	34	0	4	1
i. Låter eleverna kritiskt granska texter i grupp	48	42	3	6	1
j. Anpassar undervisningen efter elevers olika behov	57	37	1	4	1

17. Har Läslyftet bidragit till några andra kvarstående förändringar för dig? Vilka?	Antal svar
Fritextfråga	70

18. Övriga synpunkter på Läslyftet	Antal svar
Fritextfråga	65

Bilaga 4: Uppföljningsenkät till gymnasielärare i Läslyftet läsåret 2016/17

Antal som enkäten skickats till: 2187

Antal erhållna enkätsvar: 916

Enbart frågor med fasta svarsalternativ är redovisade, vilket innebär att frågor med fritextsvar inte ingår i tabellen. Frågornas nummer motsvarar de som fanns i enkäten. Resultat angivet i procent i enlighet med avrundningsregler, vilket kan betyda att totalen i några fall summerar till 99 eller 101 procent.

1. Arbetar du på samma skola idag som du gjorde läsåret 2016/17?	Ja	Nej	Ej svar
	95	5	1

2. Har du tid i din tjänst för att arbeta som skolbibliotekarie?	Ja	Nej	Ej svar
	2	98	0

3. Har du arbetat med Läslyftets moduler under föregående <u>läsåret 2017/18</u> ?	Andel som markerat respektive alternativ		
Ja, själv på egen hand	17		
Ja, tillsammans med kollegor	40		
Nej	43		
Ej svar	1		

4. Har du arbetat med Läslyftets moduler under <u>höstterminen 2018</u> ?	Andel som markerat respektive alternativ		
Ja, själv på egen hand	14		
Ja, tillsammans med kollegor	12		
Nej	73		
Ej svar	1		

5. Varför har du inte fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler? (Villkorad fråga för dem som svarat "nej" på fråga 3 och fråga 4, 372 stycken. Flera alternativ kunde väljas)	Andel som markerat respektive alternativ
Det har inte funnits någon avsatt tid för att arbeta med Läslyftet	56
Det har inte funnits någon handledare eller person som leder arbetet	26
Skolledningen har prioriterat andra fortbildningar	38
Jag har prioriterat annan fortbildning och/eller annat utvecklingsarbete	33
Jag har redan de kunskaper jag behöver för att arbeta med språk-, läs- och skrivutvecklande i mina ämnen	14
Annat (skriv i rutan)	20
Ej svar	1

6. Vilken/vilka moduler i Läslýftet har du arbetat med under höstterminen 2018?

(Villkorad fråga för de som på fråga 4 antingen svarade "ja, själv på egen hand" eller "ja, tillsammans med kollegor", 243 stycken. Flera alternativ kunde väljas)

Andel som markerat respektive alternativ

Grundläggande litteracitet för nyanlända elever	9
Perspektiv på litteraturundervisning	14
Läsa och skriva text av vetenskaplig karaktär	33
Språk- och kunskapsutvecklande arbete	26
Textarbete i digitala miljöer	16
Analysera och kritiskt granska	32
Språk i yrkesämnen	13
Lässtrategier för ämnestexter	35
Läsförståelse och skriftproduktion	14
Narrativt skrivande	3
Kommunikation i naturvetenskapliga ämnen	3
Nyanländas språkutveckling	10
Språk i matematik	5
Utvecklande skrivundervisning	7
Annat (skriv i rutan)	8
Ej svar	1

7. Har arbetet med Läslyftet letts av en handledare <u>under höstterminen 2018?</u>	Ja	Nej	Ej svar
(Villkorad fråga för de som på fråga 4 svarade "ja, tillsammans med kollegor", 114 stycken.)	73	27	0

8. I vilket tempo har du arbetat med Läslyftet <u>under höstterminen 2018?</u> (Villkorad fråga för de som på fråga 4 svarade "ja, tillsammans med kollegor", 114 stycken.)	Andel som markerat respektive alternativ		
I enlighet med fortbildningsmodellens tempo med <u>en modul per termin</u>	38		
I <u>långsammare</u> tempo än en modul per termin	45		
I <u>snabbare</u> tempo än en modul per termin	15		
Ej svar	3		

9. Vilka moment i fortbildningsmodellen har du genomfört <u>under höstterminen 2018?</u> (Villkorad fråga för de som på fråga 4 svarade "ja, tillsammans med kollegor", 114 stycken.)	Andel som markerat respektive alternativ		
Alla moment i en modul (A, B, C, D)	61		
Vissa moment i en modul	35		
Ej svar	4		

10. Vilka moment har du genomfört under höstterminen 2018? (Villkorad fråga för de som på fråga 4 svarade "ja, tillsammans med kollegor" och på fråga 9 svarade "vissa moment i en modul, 40 stycken.)	Ja	Nej	Ej svar
a. Moment A	88	10	3
b. Moment B:1	85	13	3
c. Moment B:2	50	30	20
d. Moment C	58	28	15
e. Moment D	40	40	20

11. Hur har du använt Läslyftets material under höstterminen 2018? Har du... (Villkorad fråga för de som på fråga 4 svarade "ja, själv på egen hand", 129 stycken.)	Ja	Nej	Ej svar
a. Läst samma artiklar igen från läsåret 2016/17 för fördjupad kunskap, inspiration, tips etc.	49	40	12
b. Tagit del av fördjupningsmaterial i modulerna du arbetade med läsåret 2016/17	30	50	20
c. Tittat igen på de filmer du sett tidigare i modulerna du arbetade med läsåret 2016/17	19	59	22
d. Använt samma undervisningsaktiviteter som du genomförde från modulerna du arbetade med läsåret 2016/17	77	15	9
e. Genomfört undervisningsaktiviteter som du tidigare <u>inte</u> genomfört från modulerna du arbetade med läsåret 2016/17	44	40	16
f. Läst artiklar från nya moduler	29	50	21
g. Tittat på filmer i nya moduler	19	61	21
h. Genomfört undervisningsaktiviteter från nya moduler	22	59	19

12. I vilken utsträckning har Läslyftet bidragit till att du idag...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Inte aktuellt	Ej svar
a. Söker upp forskning om språk-, läs- och skrivutveckling	15	50	28	6	1
b. Söker upp konkreta undervisningsmetoder för språk-, läs- och skrivutveckling	25	49	20	6	1
c. Planerar tillsammans med kollegor för hur undervisningen ska utveckla elevernas språk-, läs- och skrivförmågor	28	46	19	6	1
d. Samarbetar med skolbibliotekarie	8	35	36	19	2

13. I vilken utsträckning har Läslyftet ökat...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Inte aktuellt	Ej svar
a. Dina (kunskaper och) insikter i språk-, läs- och skrivutveckling	49 (61)	44 (32)	5 (4)	2 (1)	1 (2)
b. Ditt engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i din undervisning	46 (58)	43 (33)	7 (6)	3 (1)	1 (2)
c. Dina kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivdidaktik	37	52	8	2	1
d. Din förmåga att fatta mer välgrundade beslut i din undervisning	40 (51)	46 (37)	10 (8)	3 (2)	1 (2)
e. Din förmåga att kritiskt reflektera över språk-, läs- och skrivutveckling i din undervisning	47	42	7	3	1
f. Ditt allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande	38 (53)	50 (39)	9 (6)	2 (1)	1 (2)
g. Din förmåga att anpassa undervisningen efter olika elevers behov	37	51	10	2	1
h. Ditt intresse för kollegialt samarbete	40 (61)	44 (29)	12 (7)	3 (1)	1 (2)

14. I vilken utsträckning har Läslyftet bidragit till att du...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Inte aktuellt	Ej svar
a. Använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder	37	46	10	5	2
b. Använder fler språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder	38	42	13	6	1
c. Arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt	50	36	8	6	1
d. Samtalar om texter med eleverna	47	37	10	5	1
e. Låter eleverna samtala om texter i grupp	35	44	13	7	2
f. Läser texter högt tillsammans med eleverna	41	38	14	6	1
g. Skriver texter tillsammans med eleverna	22	47	23	7	1
h. Låter eleverna skriva tillsammans i grupp	24	46	22	7	2
i. Granskar texter kritiskt tillsammans med dina elever	33	45	15	6	1
j. Låter eleverna kritiskt granska texter i grupp	29	43	19	8	2
k. Anpassar undervisningen efter elevers olika behov	43	41	11	4	1

15. I vilken utsträckning uppfattar du att Läslyftet har bidragit till att det <u>idag</u> finns...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Ej svar
a. Ett mer gemensamt yrkesspråk på skolan	24	53	22	2
b. Fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal i ditt arbetslag eller ämneslag	35	46	18	1
c. Fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal på din skola i stort	22	54	22	2

16. I vilken utsträckning uppfattar du att Läslyftet har bidragit till att eleverna idag...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	(Vet ej/inte aktuellt)	Ej svar
a. Har fått ett större intresse för texter och läsning	13 (13)	56 (50)	28 (19)	(17)	3 (1)
b. Har fått ett större intresse för skrivande	11	55	31		3
c. Deltar i samtal mer än tidigare	21 (23)	47 (44)	29 (18)	(14)	3 (2)
d. Ställer fler egna frågor till texter	21 (22)	48 (46)	28 (15)	(15)	3 (2)
e. Lyssnar bättre på varandra	16 (18)	49 (45)	32 (20)	(16)	3 (2)
f. Samarbetar bättre med varandra	16 (18)	51 (44)	30 (20)	(17)	4 (2)

17. I vilken utsträckning uppfattar du att Läslyftet har bidragit till att eleverna idag förbättrat sin...	I hög utsträckning	I viss utsträckning	Inte alls	Vet ej/inte aktuellt	Ej svar
a. Ord/begreppsförståelse	19 (19)	57 (58)	21 (9)	(12)	3 (2)
b. Läsförståelse	17 (17)	58 (59)	22 (19)	(12)	3 (2)
c. Förmåga att kritiskt granska texter	18 (19)	55 (55)	25 (12)	(13)	3 (2)
d. Förmåga att kunna förstå olika texttypers form och innehåll	17 (21)	55 (53)	26 (11)	(13)	3 (2)
e. Förmåga att dra slutsatser	12 (14)	58 (55)	27 (14)	(15)	3 (2)
f. Förmåga att skriva texter	12 (13)	57 (56)	28 (13)	(16)	3 (2)
g. Förmåga att uttrycka sig verbalt	13 (13)	53 (54)	31 (16)	(16)	4 (2)

